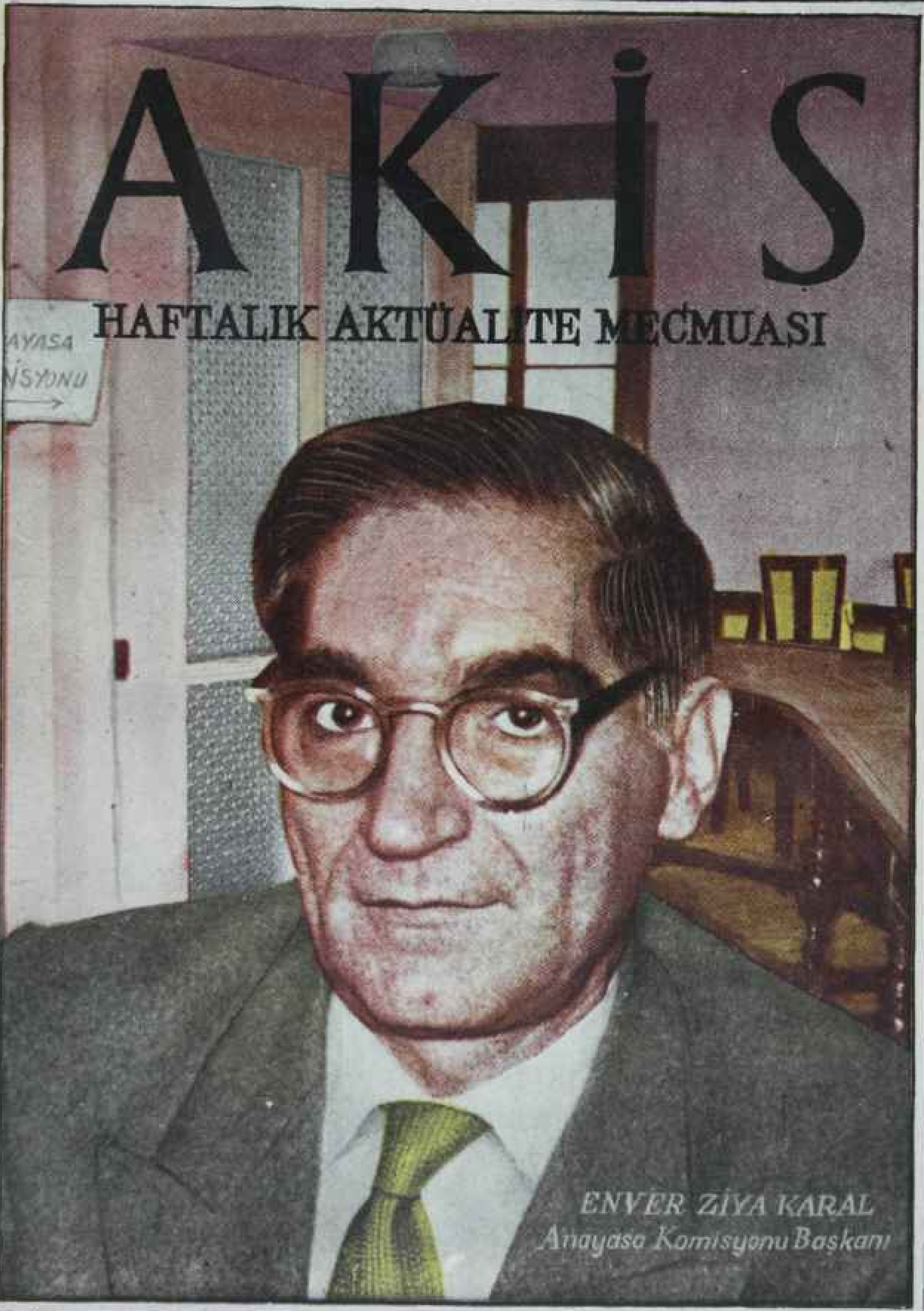
20 ŞUBAT 1961

SAYI: 347

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

ENVER ZİYA KARAL
Anayasa Komisyonu Başkanı

FİYATI: 1 LİRA

Yeni kalite ambalâjlı Puro Tuvalet Sabunu

İKRAMİYELİDİR!

Çok cazip MODERN BIR AMBALÂJ içinde satışa arzedilen Yeni Kalite PURO, piyasada satın alabileceğiniz en mükemmel Tuvalet Sabunudur. ÜSTELİK, PURO sizlere ikramiye kazanmak imkânını da veriyor! 30 Nisanda Noter huzurunda yapılacak büyük PURO Piyangosuna katılmak için yeni PURO ambalâjlarından 3 adet toplıyarak bir an evvel (İst. P. K. 572) adresine gönderiniz. Zarfın arkasına adınızı, soyadınızı ve açık adresinizi yazmayı unutmayınız. (Her 3 ambalâj için ayrı bir kur'a numarası alırsınız.)

- 1 adet ARÇELİK Buzdolabı
- 2 adet ARÇELİK Çamaşır Makinesi
- 1 adet Havagazı Fırını
- 1 adet Altın Kol Saati
- 5 adet Radyo
- 5 adet Düdüklü Tencere
- 5 adet Altın Bilezik
- 10 adet Otomatik Ütü

100 adet İpek Eşarp
100 kişiye 1 düzine PURO
100 kişiye 1 düzine FAY
ve
1 talebenin (ilk, orta, lise veya yüksek tahsil yapmakta olan) bir senelik BÜTÜN MASRAFLARI karşılığı.

BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU

PURO

TUVALET SABUNLARI 100 DE 100 SAFTIR

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XX, Sayı: 347

Yazı İşleri
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 11 89 92 P.K. *582 - Ankara*
İdare :
Denizciler Caddesi 93/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 11 52 21

*

İstanbul Bürosu
Çağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel : 27 12 07

*

Başyazar

Metin Toker

*

Akis Neşriyat Ltd. Şirketi adına
İmtiyaz sahibi *ve Müessese Müdürü*
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mesul Yazışleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajans;
Klişe :
Doğan Klişe

Bn mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira
İlan şartları :
Santimi : 80 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
İlan işleri :
Telefon : 11 52 21
TELE - RADYO - REKLÂM
Atatürk Bulvarı Büyük Han No. 39
ANKARA — Tel: 12 87 93 - 12 98 77
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih : 19.2.1961

Kapak resmimiz

Enver Ziya Karal

Temele konan harç

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Gürsel - İnönü görüşmesi, bitirdiğimiz haftanın sonunda bütün milletin dikkatini üzerine çekti. İki liderin bir araya gelmesi ve yanlarında başardı Dışişleri Bakanı Selim Sarper bulunduğu halde bir saat görüşmeleri haklı olarak bütün siyasi çevreleri alâkalandırdı. Haftanın sonunda pek çok kimse, her zaman olduğu gibi, tam manasıyla aydınlanmak ve mülakata, mahiyetini öğrenmek için AKİS'i bekliyordu. Bunu bildiğimiz içindir ki, görüşme etrafında dürt koldan yaptığımız araştırmaların neticesi olan yazıyı "Millet" başlığı altında YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın başına aldık. Yazıdaki her satır dikkatli bir çalışmanın ve istihbaratın mahsulüdür. Bu çapta bir mülakat, etrafında tahmine ve hayale AKİS''te elbette ki yer olamazdı. Buna mukabil bize verilen bir kısım bilgi "ama yazmayın" şartıyla verildiğinden) sadece -frenklerin tabiriyle- bir "back ground = temel bilgi" olarak) kullanıldı ve en ufak yanlışlığın yapılmamasını sağladı. Bunları yazmayışımızı okuyucularımız şüphesiz anlayışla karşılayacaklardır. AKİS'in pek çok kimseyi şaşırtan istihbarat imkânlarına sahip olmasının sebebi, istihbarat kaynaklarına güven vermesi ve "yazılacak" ile "yazılmayacak"ı birbirinden ayırmayı bilmesidir. Okuyucularımız bizim bu tefrikte kendilerini mümkün nisbetinde kolladığımızın şüphesiz farkındadırlar. Ancak, haberi verenin koyduğu yasağa riayet gazetecilik vazifelerinin başında gelir. Zaten büyük batı gazete ve dergileri de bu metodla çalıştıklarından dolayıdır ki daima doğru, kafi havadis verebilmektedirler. Onların "back ground" dedikleri temel bilginin ne derece kıymetli olduğunu ve yazamamakla beraber çok şey bilmenin bir gazete veya derginin nasıl işine yaradığım okuyucularımız "Millet" yazısını okuduklarında farkedeceklerdir.

Hakikaten, mülakatta hazır bulunan üç şahıstan üçü de bu konuda yayınlanmak üzere tek kelime söylememişlerdir. Basın mensupları hâdiseyi tam manasıyla takibe de imkan bulamadıklarından görüşmenin ertesi günü gazetelerde çıkan haberler değişik manzara göstermiştir. Tahminler birbirini tutmamış, tefsirler pek başarıh olmamışlar. Zaten AKİS de, pek geniş bir kütle tarafından bu yüzden merakla beklenmiştir. Daima hâdiselerin içyüzünü öğrenip en meraklı tafsilât ve teferruatıyla, veren AKİS bu defa da okuyucularının güvenine lâyık olmağa çalışmıştır. "Millet" başlıklı yazımız hadiseye bol ışık tutmaktadır.

*

Bu hafta Yassıadada bir dramatik hâdise cereyan etti. Menderes kabinesinin Sağlık Bakanı Dr. Lûtfi Kırdar, 28 Nisanla 27 Mayıs arasında D.P. iktidarının korkunç icraatının hesabı Türk milleti adına kaza yetkisini kullanan Yüksek Adalet Divanı önünde görülürken fenalaştı. Derhal salondan çıkarılan Dr. Kırdar kısa bir müddet sonra ruhunu teslim etti ve ilâhî adaletin huzuruna çıktı. Hâdise cereyan ederken AKİS muhabiri Kayhan Sağlamer salonun AKİS'e ayrılan köşesinde bunu en ince teferruatına kadar tesbitle meşguldü. YASSIADA DURUŞMALARI sayfalarımızdaki "Duruşmalar" başlıklı yazıda gazetelerde bulmadığınız bir havayı bulacak ve sanki siz de oradaymışsınız gibi heyecanlanacaksınız.

*

Bu sayımızın kapağım Anayasa Komisyonunun tarihçi Başkanı Prof. Enver Ziya Karal süslemektedir. Bunun sebebi, çalışmalarının büyük kısmını tamamlamış bulunan Komisyonun üzerine, bitirdiğimiz hafta pek çok gözün çevrilmiş bulunmasıydı. "Demokrasi" başlıklı yazıda sadece İkinci Cumhuriyetin Anayasasının esaslarını değil, aynı zamanda referandum ve seçim tarihi konusunda da en doğru, en son haberleri bulacaksınız. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın bir başka kavmı, yeni kurulan partilere ayrılmıştır. Yazıya hangi başlığın konulacağını düşünen AKİS'in kurmay heyeti, üyelerinden birinin teklifini neşe içinde kabul etti. ve o kelimenin hâdiseyi en mükemmel şekilde belirttiğini gördü: Furya!

Saygılarımızla AKİS

Cilt:XX, Sayı: 347

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

20 ŞUBAT 1961

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Uğurlu gün

Bitirdiğimiz hafta içinde başkentte- M.B.K. çevrelerinden yayılan bir tasavvur memleket işlerini çok yakından takip edenler arasında büyük bir süratle geniş taraftar topladı. İhtilâlin ilk gününden itibaren serbest seçime dayanan bir demokratik idareyi kendisine ideal edinmiş bulunan M.B.K. İkinci Cumhuriyetin başlangıcıyla Birinci Cumhuriyetin sonunun aynı tarihe rastlatılmasınınyolunu bir süredir zaten araştırmaktaydı. Temsilciler Meclisindeki iki ana

Cemal Gürsel

komisyonun, Anayasa ve Seçim Komisyonlarının çalışma temposu bitirdiğimiz hafta bu yolu suyun yüzüne çıkartı. İki komisyon da mesaisini aşağı yukarı tamamlamıştı. İki tasarı hemen hemen aynı zamanda Kurucu Meclise sunulacaktı. O halde, Referandum İle Seçimi aym gün yap mak pekâlâ kabil olacaktı. Bu imkân belirince, sâdece M.B.K. üyelerinin değil, herkesin aklına gelen tarih bir mutlu ve uğurlu günün tarihi oldu:: 27 Mayıs! Fikir makul ve makbul karşılandı.

Referandum ile Seçimin beraberce yapılmasının faydaları, bitirdiğimiz hafta içinde başkentte en ziyade konuşulan konu idi. Memleketteki şartların erken bir seçimi millî menfaatler bakımından gerekli kılması--- yanında, bunun milyonlarca liralık tasarruf sağlaması, tasavvurun cazibesini Hazinenin durumunu iyi bilenler nezdinde arttırdı. Siyasi faaliyete Mart başından itibaren müsaade olunduğu takdirde yeni kurulan partilere şanslarını denemek için lüzumlu zaman verilmiş olacağından -zira Mart ba şında siyasî faaliyete izin verip Mayıs sonunda seçim yapmakla Mayıs tonunda siyasi faaliyete İzin verip Ağustos veya Eylülde seçim yapmak arasında hiç bir fark yoktur- böyle bir mahzur da ortaya çıkmayacaktı. Yassıadaya gelince Mayısa kadar esas neticeler alınmış olacaktt. Tereddütler daha ziyade bir başka nokta üzerinde düğümlendi: Ya, referandumda Anayasa reddedilirse? Bitirdiğimiz hafta içinde, Referandumla Seçimi 27 Mayıs günü bir arada yapma fikrinin büyük itibar görmesinin sebebi bu noktada bir pratik çarenin ileri sürülmesi oldu. Çâre şuydu: 27 Mayıs günü seçmen kapalı mahalde iki sandığa iki rey ' atar. Biri, Anayasaya verilen Evet veya Hayır cevabıdır, Öteki Türkiye Büyük Millet Meclisini teşkil edeceklerin listesidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi teşekkül edince eğer referandumun neticesi müsbetse normal parlâmento olarak işler. Yok, Anayasa kabul edilmemişse yeni bir Kurucu Meclis olarak çalışır ve İkinci Anayasayı hazırlar. Çâre pak çok çevrede mantıki bulundu ve fikir üzerinde daha ciddi şekilde düşünülmeye başlandı.

Erken seçim ihtimali sâdece başkentte, yâni siyasî çevrelerde iyi karşılanmadı. Memlekette herkesin normal demokratik idareye en kısa zamanda seçilmesi arzusuyla dola bulunması, M.B.K. nden gelen tasavvurun her tarafta büyük memnunluk uyandırmasına yol açtı. Devamlı bir huzurun ancak istikrarla, İstikrarın ise serbest seçimle geleceği, bu yapılmadan suların durulmayacağı gerçeği zaten ortaya çıkmış. bulunuyordu.

İntikal devresinin uzamasını biç kimse istemediğinden, pratik bir çarenin başkentte gittikçe taraftar toplaması pek az insan için sürpriz oldu. Temsilciler Meclisinde de fikir korvetle yayıldı. Bitirdiğimiz haftanın sonunda, bu tasavvurun fiil haline getirilmesi için fikri hazırlıklar başlamıştı bile..

Politikacılar

İki büyük dost

Güzel bir güneşin soğuk Ankara gününü aydınlattığı son cuma sabahı, şehre bir karta) vuvasmm

İsmet İnönü

heybetiyle bakan pembe Çankaya köşkünde heyecanlı bir hava esiyordu. Saatler 10.25'i gösterinceye kadar Devlet Başkanının tarihi ikametğahında, sâdece biraz sonra gelecek olan mümtaz ziyaretçiden ve bu ziyaretten bahsedildi. Heyecanlı bulunanlar arasında Devlet Başkam Cemal Gürsel de vardı. Uzun süren ve ancak iradesiyle altetmeğe muvaffak olduğu bir hastalıktan sonra. İsmet İnönü ile ilk defa karşılaşacaktı. İnönü de bir rahatsızlık geçirmişti. İki lider hasta oldukları sırada bir-

Haftanın İçinden

D e m o k r a t l a r

Metin TOKER

Demokrat vatandaşlarla Türk siyaset hayatı içindeki yerlerini yeniden nasıl alacakları meselesi, memleketin bir büyük dâvası olarak karşımızda bulunuyor. Demokrat vatandaşlardan kasıt, şu veya bu seçimlerde oylarını D.P.. ye vermiş olan vatandaşlar değildir. O seçimlerde nasıl C.H.P. nin aldığı bütün oyların sahipleri Halkçı sayılamazsa D.P. ye giden oylar da tüm Demokratlardan gelmemiştir. Eğer Bayar ve Menderes bir seçimi göze almış bulunsalardı, kendilerini iktdara getiren ve iktidarda tutan seçimlerde D.P. lehine kullanılmış oyların büyük kısmının D.P. aleyhine dönmesiyle düşeceklerdi. Demokrat vatandaşlar derken! kastedilenler son dakikaya kadar Menderesin teknesini terketmemiş, onun partisinde veya hizmetinde faal rol almış, bizzat belirli bir suç işlememek olmakla beraber arabasını düşük Başbakanın yıldızına bağlamış kimselerdir. Kapatılan partinin ocak, bucak, ilçe ve İl teşkilâtında vazife görenler, 1957 seçimlerinde Menderesin adayları olarak millet karşısına çıktıkları halde hezimete uğradıklarından dolayı bugün Yassıadada bulunmayanlar bu kategorinin mensuplarım teşkil etmektedirler. Siyasî faaliyetin açılmak üzere bulunduğu şu sıralarda,' bunların durumları çok çeşitli , yorumlara vesile vermektedlr. Demokrat vatandaşları kendi etiketleri altında İkinci Cumhuriyetimizin siyaset hayatına sokmak isteyen sayısız partinin birdenbire su üstüne çıkıvermesi ve bunların başında C.K.M.P. nin aynı istikamette harekete geçmesi, meseleyi "günün meselesi" haline getirmiştir. Teşebbüslerin gayesi, o vatandaşlar marifetiyle son seçimlerde D.P. ye gitmiş oyları kanalize etmektir. Bunun, köyün çocuklarım bir kavalı çalarak toplayıp götüren masallardaki kavalcının kudretine bir takım kimseleri sahip saymak demek olduğu ve bir yanlış hesap teşkil ettiği şüphesizdir. Menderesin peşinden gitmiş olan geniş bir kütlenin, hele düşük Başbakanın hangi kıratta adam olduğu Yassıadadakl halinden anlaşıldıktan sonra ayılmış bulunduğu da şüphesizdir. Ama bâzı spekülasyonlara konu olsunlar veya olmasınlar Demokrat vatandaşlarımızı Türkiye hudutlarının ötesine götürüp bırakmayacağımıza göre bunların Türk siyaset hayatındaki yerlerini memleket menfaatlerine en uygun şekilde sağlamamız şarttır. En uygun şekil ise, onları tutumlarında serbest kılmaktan ibarettir.

Bir memlekette kin ve düşmanlık tohumlarının ekilmesi, hiç bir topluluğa fayda vermemiştir. Demokrat vatandaşlardan büyük bir kısmının, Menderesin iktidar yıllarındaki davranışları şüphesiz kütleler üzerinde tatlı hatıralar bırakmamıştır. İdare adamlarına baskı yapanlar, Parti kanalıyla zengin olanlar, başkalarına hayat hakkı tanımayanlar hep bu kategoriden çıkmışlardır. Bu yüzden de geniş iğbirar toplamışlardır. Bugün, siyasî hayat açıldığında onları tekrar, sanki hiç bir şey olmamışcasına ellerini kollarım sallayarak sahnede görmek pek çok kimsenin gücüne gidecektir. Hattâ bunların, menfaatleri ellerinden alındığı için intikam gayesi gütmeleri, o hızla çalışmaları, kütleleri gene yanlış istikamete şevke gayretleri de mümkündür. Ama eğer bir demokratik rejim kuracaksak ve onu inatta haklarını kaale alarak işleteceksek prensiplerimize zarar vermemeyi her şeyin üstünde tutmamız şarttır. Üstelik, bâzı gözlerde büyütülen tehlikelerin de aslında uğrunda yorgan yakılmaması gereken tehlikelerden ibaret bulunduğu gözden uzak bulundurulmamalıdır. Devlet D.P. nin elindeyken bölgesinde seçim kazanamamış bir adayın, bunca hâdiseden sonra aynı bölgede, aynı insanlar nezdinde itibar sağlayacağından çekiniliyorsa kendimize ve yaptığımız işin milli iradeye uygunluğuna hiç güvenemiyoruz demektir. Böyle düşünmek, memleket realitelerinden habersiz olma ve milleti hiç tanımama mânasına gelir. Yeni partilerin kurucuları ve eski Ur partinin Demokrat avcıları bu yüzden hüsrana uğrayacaklardır. Ama onların, hayallerini hakikat sanarak kopardıkları gürültüler karşısında biz telâşa gelir de inandığımız güzel prensipleri' elimizin tersiyle itersek işte o zaman gaflet göstermiş oluruz.

Hep okuyoruz ve hep duyuyoruz. Bir kısım vatandaşlar üzerine kanunî ambargo konulması veya siyasî partilerin bunlara kapılarını kapamaları tavsiye olunuyor. Bir süredir daima olduğu gibi, mucip sebep diye de "İhtilâlin emniyeti" klişesi ortaya atılıyor. İhtilâlin bir tek emniyeti vardır: Tamamile serbest seçimle kurulacak olan kuvvetli, kendinden emin, demokratik bir iktidar! Böyle bir iktidar memlekete kısa zamanda huzur getirecek, hiç sinirlenmeden, hiç kızmadan, aklinin baştan gitmesine müsaade etmeden Türkiyenin meseleleri üzerine süratle ve bilgiyle eğilince bir ihtilâlin vuku bulmuş olduğu dahi hatırlanmayacaktır. Partizan idareden yıllar yılı şikâyet etmiş olanlar vatandaşları ikiye bölerlerse, geçici bir süre için dahi olsa bir parya sınıfı yaratırlarsa sâdece binilen dal kesilir. İkinci Cumhuriyetin ilk iktidarı her şeyden çok geniş bir prestije, münakaşasız itibara muhtaçtır. Bu, ancak umumî seçimlerde millet iradesinin tam tecellisiyle sağlanabilecek bir husustur. İnsanların siyasî haklarından ancak mahkemelerde hükme bağlanmış suçları mahrum edebilir. Onun dışında, kanunla konulmuş bir tahdit, karakuşî bir tefrik sâdece müstakbel iktidarın kuvvetini zedeler ve ihtilâl işte o zaman tehlikeye düşer. Zira Menderes, insanları her şeyden çok haksızlığa mâruz kaldığı hissini çileden çıkardığını unuttuğu için bir tekmede devrilecek hale düşmüştür.

Bırakalım Demokrat vatandaşları, nihayet vatanları olan bu topraklarda Menderesin bize tattırmadığı, çok gördüğü hürriyeti tatsınlar. Aslına bakılırsa içlerinden pek, ama pek çoğu bizlerden ne daha iyi, ne de daha kötüdürler ve kapıldıkları, cereyanda kaderin rolü büyük olmuştur. Madalyonun öteki yüzü su üstüne çıkabilseydi acaba göreceğimiz manzara çok mu değişik olacakta? Geniş kalplilik, kendine güvenin verdiği müsamaha hissi, kin ve nefretin yerini alan kardeşlik hissi şimdiye kadar hiç kimseye zarar vermemiştir.

Suçlular, aynı suçlan bir daha hiç kimsenin işlemeye cüret edemeyeceği şekilde cezalandırılsınlar. Ama suçlanmalarına imkan olmayanlar, arzuladığımız cemiyette kanun önünde mutlaka masum muamelesi görmeli, ancak milletin sağ duyusu tarafından gerekiyorsa tasfiye edilmelidirler. Bu millet bunu Başaracak olgunhıktadır.

birlerinin sıhhatiyle kendi sıhhatleri derecesinde alakalanmışlar, telefonla veya vasıtalı karşılıklı şifa dileğinde bulunmuşlardı. İnönü İyileştikten sonra Devlet Başkanına, geçmiş olsun ziyaretinde bulunmayı arzulamıştı. Fakat o tarihte Gürsel henüz yatağında yatıyor yahut koltuğunda oturuyordu, İsmet İnönüyü ayakta karşılayamamak kendisini üzecekti. Aldığı asker terbiyesi ve şahsî nezaketi ziyareti biraz ileri tarihe bıraktırdı. Bu arada doktorları da heyecanlanmasını doğru bulmuyorlardı. Ama bitirdiğimiz haftanın sonunda girdi ve 20 numaralı evin önünde durdu. Arabadan Devlet Başkanının bir yaveri indi ve bahçe içindeki, mütevazi fakat şirin, iki katlı evin kapısını çaldı. Az sonra aynı kapıdan aynı yaver yanında beyaz saçlı, güler yüzlü, her zamankinden daha dinç görünen İnönüyle birlikte çıktı, İnönü siyah bir palto, siyah şapka giymişti. Boynunda meşhur yün atkısı vardı. Cadillac'ın uzun boylu, ince bıyıklı genç şoförü -Orgeneral Gürselin, Kara Kuvvetleri Komutanı iken makam şoförüydü- kapıyı açtı. İnönü, yaverle beraber otomobile Selim Sarpere telefon ederek İnönünün kendisini ziyaret edeceğini bildirmiş ve görüşmede hazır bulunmasını istemişti. Merdivenleri ağır adımlarla çıkan 77 yaşındaki İnönü bir yabancılık hissetmeksizin kapıdan içeri girdi.

Aşina ziyaretçi

Antrede İnönünün paltosu alındı. İnönü koyu gri, kruvaze bir flanel elbise giymiş, ceketinin iki düğmesini de iliklemişti. Üst cebinde beyaz bir mendilin düz kenarı görünü» yordu, içinde bir kaşmir, açık gri sveter vardı. Kravatı parlak kumaştan-

İnönü Gürseli ziyaret ettikten sonra Çankayadan ayrılıyor

Hiç yabancılık çekmedi

iyi gönler artık geri gelmişti Devlet Başkanı hastalığıyla savaşından muzaffer çıkmıştı. Rahatça çalışabildiği gibi bir bastona, yahut bir kola hafifçe dayanmak suretiyle yürüyebiliyordu da.. Türkiyenin yaşayan en büyük askerini bir askere has şekilde karşılayabileceğinden emin olunca, Devlet Başkanı İnönünün Ziyaretinden şeref duyacağını bildirdi.

O gün, saat 10.12 idi ki Devlet. Başkanının plâkasız, muhteşem Cadillac'ı -Menderes arabayı kendisi için hususi surette getirtmiş, fakat kullanması kısmet olmamıştır- Mebusevlerdekı Ayten sokağa süratle bindi. Cadillac Ayten sokaktan Çankaya istikametinde hareket etti.

Gençlik caddesinden ve yeni Büyük Millet Meclisinin önünden Atatürk Bulvarına çıkan araba Çankayanın çamuru buz tutmuş stabilize dik yokuşunu bir nefeste tırmandı. Nizamiyedeki otomatik silahlı askerlerin selamları arasında, dar yoldan Pembe Köşkün merdivenleri önüne yanaştı. Merdivenlerin başında İhtilâl hükümetlerinin dirayetli Dışişleri Bakanı Selim Sarper ve Devlet Başkanının yakışıklı başyaveriyle diğer yaverleri İsmet İnönüyü karşıladılar. Cemal Gürsel çarşamba günü di. Eski Cumhurbaşkanı kendisine "Buradan efendim" diye yol gösterilmesine aldırmadan sol taraftaki yaverler odasına doğru yürüdü, "Şuradan gidelim" diyerek oradan bilardo salonuna geçti. Salonda bilardo masası yoktu. İnönü Selim Sarpere dönerek "Bilardo masası ne oldu?" diye sordu. Sarper cevap verdi:

"...Yukarı salona alındı, efendim. Gürsel paşa bilardo oynuyor da."

İnönü neşeyle gülerek:

"— Çok iyi! Demek bilardo oynuyor. Çok güzel. Çok güzel" dedi.

Oradan tekrar koridora çıkıldı.

Kahverengi elbisesine çok uyan aynı renk, nefis bir kravat takmış olan Cemal Gürsel İnönüyü orada bekliyordu. Devlet Başkanı misafirini heyecanla karşıladı. İki paşanın el sıkışmaları son derece samimi oldu. Bilerini bir süre birbirlerinden ayırmadılar. Sonra Gürsel İnönünün koluna girdi ve Paşalar yemek odasını geçtikten sonra sol taraftaki ufak salona yerleştiler. Yanlarında Dışişleri Bakanı Selim Sarper vardı. Devlet Başkanı İnönünün ziyaretinden önce Başbakan Yardımcısı Kızıloglu ve bir kaç Bakanı kabul etmişti. Fakat onlar iki paşanın görüşmesinde bulunmadılar.

Ziyaret bir geçmiş olsun ziyareti olduğundan evvelâ sıhhatten bahsedildi. İki paşa da birbirlerini canlı, keyifli ve sıhhatli görmüşlerdi. Karşılıklı olarak rahatsızlıklarından bahsettüer. Birbirlerine tavsiyelerde bulundular. Muhavere neşeli oldu. Ancak bu fasıldan sonradır ki 55 dakikalık görüşmenin daha mühim kısımlarına geçildi. İnönü ve Gürsel memleketin vaziyetini ve memleketin meselelerini nasıl gördüklerini birbirlerine anlattılar. İki paşa böyle bir "müdavele-i efkar"da uzun bir fasıladan sonra ilk defa olarak bulunuyorlardı. Her konuda aralarında görüş birliği olduğunu tesbitten memnunluk duydular. Durumda endişeyi mucip bir şey yoktu. İşler düzelecekti.

Selim Sarper dış konular etrafında izahat verdi, paşalar bunlar hakkındaki fikirlerini de söylediler. Yalnız iç politikada değil, dış politikada da temkin ve basiret iktidarın prensibi olmalıydı. Zaten Sarper de böyle bir tutumun şampiyonu bulunuyordu. Dakikalar ilerledikçe samimiyet daha da arttı. İki liderin gözlerinde birbirleriyle görüşmüş ve birbirlerini iyi bulmuş olmanın hazzı vardı. Muhaverenin sonunda söz tekrar sıhhate geldi ve karşılıklı iyi temennilerde bulunuldu.

Gürsel misafirini, gene koluna girerek mermer merdivenlere kadar uğurladı. Dışarıya, soğuğa çıkamadı-ından dolayı özür diledi. Fakat Başyaveri ve Dışişleri Bakam Selim Sarper İnönüyle birlikte, merdivenlerin altına kadar indiler.

Güzel bir görüşme olmuştu.

Karşılıklı memnunluk

İnönünün, gene aynı şahane Cadillacla Ayten sokaktaki evine doğru yola çıkmasından sonra Devlet Baş kam, Dışişleri Bakam, Gürselin doktorları ve yaverleri bir araya geldiklerinde Gürsel Türkiyenin bu yaşayan en büyük askerini hararetle, samimiyetle övdü. Onun gösterdiği irade kuvvetine hayranlığım belirtti. Yanındakiler de kendisiyle aynı fikirdeydiler.

O akşam İsmet İnönü de, Genel Sekreteri İsmail Rüştü Akeala ziyaret intibalarını naklederken Devlet Başkanı hakkında ayna övücü lisanı kullanıyordu. Partisi içindeki 1 numaralı yardımcısına konuşulanları özetledi. Memleket meseleleri üzerindeki bu hasbıhal kendisi için faydalı olmuştu.

Görüşme haberi, bazı çevreler hariç -ertesi gün, C.K.M.P. nin muteber organı ve Bölükbaşının sadık sözcüsü Kudret gazetesini açanlar sütunlar arasında ziyaret haberini boşuna aradüar; yoktu- bütün yurtta ferahlık yarattı. İki paşadan, bir kaç gün evvel Ahmet Emüı Yalman -Allah selâmet versin!- bir tuhaf şekilde bahsetmiş. Gürseli ve înönüyü layık gördüğü makamlara yerleştirmiş, bütün işleri halletmiş, mevkileri taksim edivermişti. Yazısında iki paça tarafından kabul edildiğini de çıtlattığından pek çok kimse Ahmet Emin Yalmanın -Allah selamet versin!- yazdıklarmı paşalar arasında bir garip anlaşma yapüdığı mânasına almışlardı. Halbuki İki paşanın düşündükleri tek şey vardı: Serbest seçimle bir demokratik idarenin kurulması. Üst tarafı için bir tasavvur bahis konusu dahi değildi. Evvelâ milletin iradesinin tecellisi gerekmekteydi. Nitekim İnönü daha yaz aylarında bir tek kararı olduğuna açıkça bildirmişti: Partisini, partisinin başında olarak seçimlere sokmak! Bundan sonra ne yapacağım, değil Yalman, kendisi dahi bilmiyordu. Her halde, her türlü ikbal düşüncesini çoktan geride bırakmış inönü memleketin yüksek menfaatleri kendisinden ne bekliyorsa onu -o da, ancak elzem olan süre- yapacaktı. Aynı hisler Türkiyede bir ikinci adamda mevcutsa, o da Cemal Gürseldi. Onun da yüreğindeki tek ihtiras su memleketin gerçek bir demokratik idare içinde saadete kavuşmasından ibaretti.

Nitekim Çankayadaki "geçmiş olsun ziyareti" sâdece bu hislerin ışığı altında birbirlerini sayan, birbirlerini seven vs birbirlerine ivazsız inanan iki adamın, şahıslarım değil, yurtlarını ilgilendiren hayati meseleleri en samimi tarzda görüşmeleri şeklinde geçti.

Kulağa Küpe

Ne kafa !

"Yassıadada hesap veriyorlar ya... Daha hiç bir hâdise olmadan, peşin peşin, aralarında toplanıp Sıkı Yönetim kararı almışlar ve bunu bir açık çek halinde efendileri Menderese takdim etmişler. Efendileri hangi ânı münasip görüne, o an Sıkı Yönetimi ilan edecek.

Başol soruyor:

"— Ama, siz o karart alırken Sıkı Yönetimin şartları yoktu."

Hep bir ağızdan cevap veriyorlar;

"— Vardı! *İsmet Pasa, ihtilal olacaktır dedi".*

Hiç bir şeyden dolayı olmasa, bu adamları çöpçü dahi o*lamayacakken memleket idaresine heveslendiklerinden dolayı ipe çekmeli.*

İsmet Paşa "ihtilâl olacaktır" demiş ve bunlar çûre-i halâsı bulmuşlar: Sıkı Yönetim!

Kimler bizi idare etmiş, yârabbil

Demokrasi

Temel taşı

(Kapaktaki Profesör)

Kır saçlı, ortanın üst tinde boylu, kalkık kaşlarının altındaki gözlerini yerden ayırmayan adam, iskemlesine ikinci defa yerleşti. Biraz önce iki nefes çektikten sonra önündeki kültablasına bıraktığı Yenice

Enver Ziya Karal

sigarasını unutmuştu. Sıkılgan bir hareketle cebinden çıkardığı paketten bir Yenice daha aldı, kahverengi, şimşir ağızlığına itina ile yerleştirdi. Sigarasını yakmadan önce etrafına gözucuyla kaçamak bir bakış daha fırlattı. Etraftakiler ne kadar uzakta olsalar, söyleyeceklerini işitebilirlerdi. Yanındaki genç adamdan başkasının duymaması için görünür bir gayretle, yavaş yavaş konuşmaya başladı. Elindeki kâğıtta yazılı bir cümleyi işaret ederek:

"— Meselâ, şu sorunuza kısa ve kesin bir cevap vereyim" dedi.

Konuşma, bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün, Yeni Meclis binasının Anayasa Komisyonuna ayrılan genişçe salonunda, Anayasa Komisyonunun profesör başkanı Enver Ziya Karal ile AKİS muhabiri arasında geçiyordu. AKİS muhabirinin kendisine verdiği kâğıtta kır saçlı başkanın işaretleyerek cevaplandırdığı soru, "Kuvvetli bir yürütme organına taraftar mısınız?" sorusuydu. Enver Ziya Karal, bu soruyu kısaca ve kesin olarak "Evet" diye cevaplandırdı, sonra şunları ekledi:

"— Komisyonumuz kuvvetli bir yürütme organı kurmak taraflısıdır. Ancak bir şartla.. Bu kuvvetli yürütme organı aynı derecede kuvvetli ve tesirli bir denetlemeye tâbi olmalıdır."

Cevap bu olunca, AKİS muhabirinin aklına hemen şu soru geldi: Bu denetleme mekanizması nasıl kurulacaktır?

Bitirdiğimiz haftalar içinde, Anayasa Komisyonu "Onar projesi"nde derpiş edilenin aksine, İkinci Cumhuriyetin kuvvetli bir yürütme organına muhtaç bulunduğu gerçeğini tescil edince hatırına bu sual gelen tek adam AKİS muhabir» olmadı. Anayasa Komisyonunun yasama ve yürütme organları alt komisyonu -bu komisyonda üç tane tanınmış hukukçu, Turan Güneş, Bahri Sava ve Mümtaz Soysal ile Sadık Aldoğan vardır- bir rapor hazırladı. Hazırlanan rapora göre, yeni Anayasaya bu konuda konulacak hükümler 1924 Anayasasındaki hükümlerden pek farklı olmayacaktır. Her parlamanter rejimden aynı şekilde yürütülen denetleme mekanizması için Sıddık Sami tasarısının duyulmadık tekliflerin] benimsemeye hiç de lüzum görülmemiştir. 1924 Anayasasında mevcut Soru, Gensoru ve Meclis Soruşturması müesseselerini kuvvetlendirmek, Meclis Başkanının tarafsızlığını sağlayacak bâzı ek hükümlerle Muhalefetin Meclis içi çalışmasını -kolaylaştırmak, seçim »istemini muhal»'

Doğan Avcıoğlu
Kuvvetli icra peşinde

fetle iktidar arasında daha iyi bir temsil nisbeti kuracak şekilde değiştirmek, bu denetlemenin yapılmasını fazlasıyla sağlayacak kabiliyette bulunmuştur. Eğer yeni Anayasada bu konuda eskisinden oldukça farklı birkaç hüküm varsa, bu da İkinci Cumhuriyetin Büyük Millet Meclisinin tek değil, fakat iki meclisli olmasından ileri gelmektedir.

Mümtaz Soysal
"Suçlu ayağa kalk!"

Mayısı beklerken

Bitirdiğimiz hafta, AKİS'in geçenlerde bildirdiği "erken seçim" haberi gittikçe açıklık kazanır ve bazı tarihler üzerinde ciddi surette konuşulurken gözler Temsilciler Meclisinin Anayasa Komisyonu üzerine çevrildi. Zira seçimlerden önce bu Komisyon tarafından hazırlanan Anayasa -Kurucular Meclisinin oyunu aldıktan sonra- referanduma arzedilecektir. Referandumla Genel Seçimin, bir arada yapılması yolundaki kuvvetli cereyan müsbet sonuca varmazsa Anayasa Mart içinde Temsilciler Meclisinde müzakere edilmeye başlanacaktır. Temsilciler Meclisi o işle meşgulken Seçim Komisyonu referandumu nizamlayacak tasarıyı hazırlayacaktır. Seçmen kütükleri bundan sonra ele alınacak ve Anayasa metni, en geç Mayısın ilk yarısında millet oyuna sunulacaktır. Kurucular Meclisindeki gayretler, Anayasanın ittifakla çıkarılması yolundadır. O takdirde referandumun neticesi hiç kimseyi şaşırtmayacaktır. 1-kinci Cumhuriyetin Anayasası kabul edildikten ve yürürlüğe girdikten sonra Genel Seçimler için oyalanılmayacak ve yaz ortasında -muhtemelen Temmuz başında- Türk milleti kendi iktidarını serbestçe seçmek üzere sandık başına davet olunacaktır. Genel Seçimler Adalet Bakanı • Temyiz Başkanı, İçişleri Bakam Danıştay Başkam olan. bir koalisyon kabinesi tarafından idare olunacaktır. Partiler kendi adaylarım Devlet ve Hükümet Başkanına bizzat bildireceklerdir.

Bitirdiğimiz hafta gözlerin başkentte Anayasa Komisyonuna çevrilmesi bu hususların meydana çıkmasından doğdu. Komisyon son hızla çalışmakta, tasarıyı mümkün nisbetinde çabuk ve kusursuz olarak Meclise sunmak istemekteydi. Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun şimdiye kadar yaptığı çalışmalarda tek bir ana istikamet görülüyordu: Sıddık Sami tasarısı ile 1924 Anayasası arasında mesut bir denge kurma gayreti. Bilindiği gibi, 27 Mayısı hemen takip eden günlerde, geride bıraktığımız devrenin bütün günahları, İktidar - Muhalefet münasebetlerinin çığırından çıkmasının bütün kabahati. Anayasa Komisyonunun genç üyelerinden birinin, Mümtaz Soysalın tabiriyle "Suçsuz 1924 Anayasası"nın sırtına yüklenmişti. Fakat zamanla ortalık durulunca gördüğümüz Korkulu rüyaların çok kere. hukuk metinleri dışında kalan asıl sebepleri üzerinde durmak zarureti iş-

İeyen kafalarda belirdi. Gerçekten, 1924 Anayasasının 1946 ile 1950 yılları arasındaki dEvrede mükemmel bir şekilde işlediği unutulmamalıdır. Bu da göstermiştir ki 1924 Anayasası Demokrat Parti işbaşına geçtiktin sonra iyi istememişse, bunun gerçek sebebi Anayasa dışında kalmaktadır 1950 yılından sonraki durumun so rumlusu "Suçsuz Anayasa" değil, Tiirkiyede işleri ele alan ve "komite ci" likten devlet adamlığına yüksel meyi beceremeyen, siyaset ve ahlâk anlayışları sakat, çete zihniyetli düşük idarecilerdir.

27 Mayısın hemen ertesinde yeni Ur Anayasa hazırlamakla görevlendirilen Sıddık Sami Onar, bu gerçeği görmekte büyük güçlük çekmiş ve bütün suçu, aslında Wesminster tipi bir parlamenter rejimi pekâlâ düzenleyebilecek bir Anayasa olan 1924 Anayasasma yüklemek istemiştir. Bu bakımdan, Sıddık Sami heyetinin çalışmaları sonunda ortaya çıkan eser. gene Anayasa Komisyonunun genç üyelerinden birinin, Münci Kapaninin deyimiyle, "Türkiyenin bugün içinde bulunduğu şartlatın ve karşılaştığı iktisadi ve sosyal meselelerin çözü münü imkânsız kılmasa bile, çok ağırlaştıracak ve güçleştirecek bir hukuk çerçeve" olmaktan öteye gidememiştir. Fakat Kurucu Meclisin bir tarih profesörünün başkanlığındaki Anayasa Komisyonu, gerçekleri Hukuk imparatorundan daha iyi görmeyi becerdiği için, şimdi emin adımlarla, doğru yolda ilerlemektedir.

Mütevazi bir hoca

Anayasa Komisyonunun kır saçlı, fakat genç ve dinç başkanı Enver Ziya Karal 1906 da Üsküpte dünyaya geldi. Babası Üsküpün tanınmış iş adamlarından müteahhit Ağalı Mehmet, annesi Zeynep Hanımdır. Enver Ziya küçüklüğünü, ilk tahsil çağına kadar Üsküpte ailesinin yanında geçirdi. O sırada Balkan Harbi patlak verdi. Annesini ve babasını bu harpte kaybeden Enver Ziya, artık Üsküpte kalaanâzdı. Akrabaları ile birlikte İstanbula göç ettiler. Küçük Enverin tahsil çağı gelmişti. Ortaköy İlkokuluna kaydettirildi. Çalışkan bir talebeydi. Hiç sınıfta kalmadan ilkokulu ve ortaokulu bitirdi. Lise tahsili için 1925 yılında Edirneye gitti. Parasız yatı! okuyordu. Bu çalışkan talebenin, tahsil sırasında iki şeye fazlaca sevgisi vardı: Biri tarih, diğeri futbol. Tarih derslerinden başını alamıyordu. Tarihten artan vaktini de futbola vermekteydi. Edirne lisesinin futbol takımı kaptanlığını yap makta, idare işleri ile de kulüp başkam olarak ilgilenmekteydi.

1928 yılında Edirne Lisesini iyi bir derece ila bitirdi. Çalışkanlığı şansına yardımcı olmuş, Fransada tarih tahsili yapması imkânı sağlanmıştı. 5 yıl Fransada kaldıktan sonra İstanbula döndü ve Üniversitede tarih dersleri vermeğe başladı. 1933 ten 1940 yılma kadar bu görevine de vam eden Enver Ziya, 1040 ta Anka raya geldi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde görevine devam etti. Bu arada Türk inkılap Tarihi ile ilgili denemeler yazmakta ve yayınlamaktaydı. Daha çok, Osmanlı İmpa ratorluğunda yenilik hareketiyle ilgileniyordu.

Enver Ziya Karal 1944 yılında, İnkılâbın Anayasa Komisyonuna başkanlığı uygun görüldü.

Enver Ziya Karal evlidir ve iki kız çocuğu vardır. Sabahın saat sekizinden akşamın sekizine kadar fasılasız çalışan Başkan, bitirdiğimiz haftanın sonunda vakitsizlikten şikâyet ediyordu.

Çetin meseleler

Aslında bunda şaşılacak bir cihet yoktur. Anayasa komisyonunun bütün Üyeleri aynı dertle malûldürler, ki, Beşiktaş maçlarına gidebilen Karal Başkanlık sıfatı dolayısıyla ayrıca yüklüdür. Birinci Cumhuriyet tarihini en iyi bilen insanların başında gelen Enver Ziya Karal, şimdi

Emin Paksüt Enver Ziya Karalla beraber
"Yürüyelim arkadaşlar..."

öğretim üyesi olduğu Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesine Dekan seçildi. Üç yıllık Dekanlık görevinden sonra 1948 de Ankara üniversitesi Rektörlüğüne getirildi. 1950 ye kadar Rektörlük yaptı. Ayrıca, Siyasal Bilgiler Fakültesiyle Harp Tarihi Akademisinde de dersler verdi. Siyasal Bilgiler Fakültesinde İnkılâp Tarihi Enstitüsünün kurulmasına önayak oldu. Atatürkün Selanikteki evinin müze haline getirilmesinde d» Enver 21ya Karaim şahsî gayreti en büyük rolü oynadı. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde öğretim üyeliği görevine devam ederken, bilhassa yakın çağ tarihindeki genig bilgisi dolayısıyla İkinci Cumhuriyetin kurulusuna çalışkan bir işçi olarak katılmaktadır. Bu çalışkan işçinin karşılaştığı meseleler, Oyla kolayca çözülecek gibi değildir. Ancak bütün güçlüklerine rağmen, alt komisyonlarda çalışan yardımcılarının gayretiyle, bunların büyük bir kısmı şimdiden kesin birer hâl çâresine bağlanmıştır. Mesela, yasama ile yürütme organları arasındaki münasebetler aşağı yukarı tanzim edilmiş, Türkiyenin şartlarının gerektirdiği kuvvetli bir yürütme organı kurulmuştur. Bunun yanısıra yasama organının yapısı da ana hatlarıyla ortaya çıkmış bulunmaktadır. ikinci Cumhuriyetin yasama, organı

biri Millet Meclisi, diğeri Cumhuriyet Meclisi adını taşıyan iki meclisten kurulacaktır.

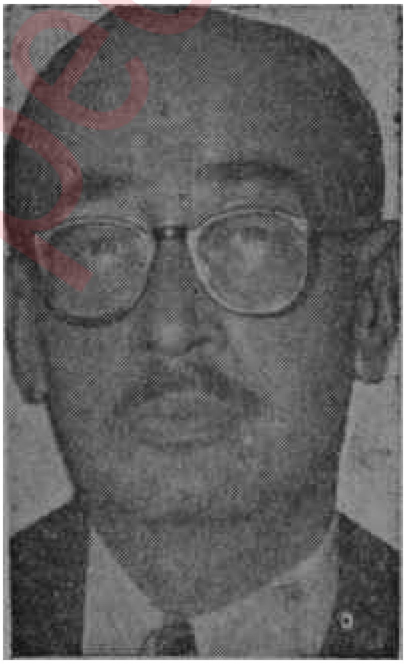
Anayasa Komisyonunun yasama organının ana hatlarını çizmesi oldukça zaman almış, gerek alt komisyon, gerekse komisyon çalışmaların da ikinci bir meclisin lüzumlu olup olmadığı meselesi uzun boylu gözden geçirilmiştir. İkinci meclise taraftar olmayan bazı üyeler federal bünyeli devletler dışında ikinci meclis denemelerinden pek başarılı sonuçlar elde edilemediğini, bu meclislerin tarihi sebeplerle yaşıyabildikleri yerlerde de millet iradesini daha kuvvetle aksettiren birinci meclis yanında gitgide sönerek önemlerini kaybettiklerini söylemişlerdir. Bundan başka gençler arasından yükselen bâzı sesler, genç üyelerin ikinci meclisin samanla muhafazakar bir hüviyet kazanmasından korktuklarını göstermektedir. Fakat başta Karal olmak üzere,-komisyon üyelerinin büyük çoğunluğu ikinci meclise taraftar görünmüşlerdir. Böyle düşünenlere göre ikinci meclis, bir yasama organı olarak belki önemini kaybetmiştir ama cemiyette bir muvazene unsuru olarak hâlâ önemini korumaktadır. Bu bakımdan, aşağı yukarı bütün ileri demokrasilerde birer ikinci meclis vardır. Kaldı ki ikinci meclis için Türkiyede bâzı tarihî sebepler de mevcuttur. Birinci ve ikinci Meşrutiyet devirlerinde, Türkiyede iki meclisli sistemler kurulmuştur. Bilgili bir tarihçi olarak Karal, bunun üzerinde dikkatle durmaktadır.

Sonra, son on yıllık siyasi hayatımızda ikinci meclisin yokluğu dâima kendini duyurmuş, siyasi partiler bu konuda programlarına maddeler bile koymuşlardır. Diğer yandan Sıddık Sami heyetinin hazırladığı anayasa anketine gelen cevapların çoğundan, memleket aydınlarının büyük bir kısmının da ikinci meclise taraftar olduğu anlaşılmaktadır.

İmparatorun loncaları

Temsilciler Meclisinin Anayasa Komisyonu, ikinci meclisin kurulması konusunda Sıddık Sami tasarısı ile birleşmekle beraber, bir noktada ondan kesin bir şekilde ayrılmaktadır. Bu, ikinci meclisin kuruluş şeklidir Sıddık Sami tasarısında ikinci meclise korporatif bir bünye verilmiştir Bu husus açıklanır açıklanmaz bütün çevrelerde büyük bir hoşnutsuzluk belirmiştir. Mussolini İtalyasında, Petain Fransasında, Salaza Portekizinde yapılan denemeler, korporatif meclislerin her türlü sosyal ve ekonomik yeniliğe cephe alan, çeşitli meslek adamları arasında bir menfaat pazarlığına sahne olmaktan öteye gidemeyen birer siyaset dükkânı olduklarım açıkça göstermiştir. Böyle olduğu halde Türkiyede korporatif bir ikinci meclis kurmak, üstelik bu meclise asıl yasama işiyle görevlendirilmesi gereken birinci meclisten daha büyük yetkiler vermek nereden çıkmış, kimin aklına gelmiştir? Doğrusu bunu Sıddık Sami heyetinin üyeleri bile anlayamamışlardır. Sıddık Sami tasarısına verilen muhalefet şerhleri bu hususu açıkça göstermektedir. Bir heyetin sekiz üyesinden yedisi buna muhalif olduğu halde, korporatif meclis tasarıda nasıl yer almıştır? Bu sorunun cevabı--, yerse verse, kendi fikirlerini herşeyin üstünde gören Sıddık Sami hoca verebilir.

Bereket versin ki, Kurucu Meclisin Anayasa Komisyonu üyeleri peşin hükümlere rağbet eden kimseler olmadıkları için, bitirdiğimiz haftalarda "demokratik ve kamu oyuna dayanan bir rejimde, bir sınıfın veya bir zümrenin ayrı bir temsile sahip olmasına ve genel oydan gelen veya genel oyun tasvibini kazanmış siyasi tercihlerin karşısına başka bir siyasî tercihin konulmasına" imkân olmadığını söyleyerek, korporatif meclis fikrini bir tarafa bıraktılar ve seçimle iş başına gelecek bir ikinci meclis esasını kabulü daha uygun gördüler. Bu meclise seçilebilmek için 40 yaşına basmış ve yüksek öğrenim yapmış olmak şartı konuldu. ikinci meclis üyelerinin, kendilerini parti disiplini bakımından bağımsız hissetmeleri için, partinin desteğinden çok, adayın şahsına yer verecek bir seçim sistemi aranacaktır. Üye sayısı ne kadar az olursa ikinci mecliste görüşmeler o kadar sakin ve serinkanlı geçeceği için de, ikinci meclisteki üye sayısı 150 olarak tesblt edilmiştir. Altı yıllık bir süre için seçilecek bu 150 üyenin üçte biri, her iki yılda bir yenilenecektir. Bundan başka, meclisin ihtisas bakımından zenginleşmesini sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanına meclisin tşekkülünü değiştirmeyecek ölçüde üye tâyin etmek yetkisi de verilmektedir.

Ragıp Sarıca
Kasa-i tağfur

İşi çok bir mahkeme

Enver Ziya Karal ve arkadaşlarını en çok uğraştıran meselelerden biri de, Anayasa Mahkemesi oldu. Anayasa Komisyonunun bâzı genç Uyelerine göre, bağımsız mahkemeler meselesi köklü bir çözüme bağlanıp kanunların Anayasaya aykırılığı konusunda karar almak yetkisi hâkimlere bırakılabilirse, son yılların cankurtaran simitlerinden biri olarak ortaya atılan Anayasa mahkemesi konusu da önemini kaybedecektir. Üstelik, bütün azametiyle kurulacak bir Anayasa mahkemesinin, ileride Türk idaresinin daha uzun müddet muhtaç olduğu devrimciliği frenleyecek ve hukukî bahanelerle sosyal ve ekonomik reformları köstekleyecek Ur kurum haline girmesi ve başka yollarla da sağlanabilecek olan hak ve hürriyet bekçiliği görevinden uzaklaşıp siyasî durgunluk unsuru haline gelmesi endişesi de belirtildi. Gerçekten, bu endişenin yersiz olmadığı gün gibi aşikârdır. Amerikadaki Yüksek Mahkemenin Yeni Düzen sırasında Roosevelt'e neler ettiği, Truman'ın çelik sanayii ile olan mücadelesini nasıl baltaladığı unutulmamalıdır.

Fakat komisyon üyelerinin büyük yoğunluğu, Anayasa mahkemesinin lüzumuna inanmış göründüler. Böyle düşünenlere göre, bütün çağdaş demokrasilerde, bu cinsten mahkemeler kurulmuştur. İkinci Cumhuriyetin Anayasa mahkemesi de bir yandan kalunlarm Anayasaya uygunluğunu deıetleyecek, diğer yandan Yüce Divan görevini görecektir. Mahkemenin kuruluşuna gelince, hu nokta üzerinle de dikkatle durmak gerekti. Mahkemenin üyeleri Amerikada olduğu gibi yürütme organı tarafından tayin edilse bağımsızlık sözden ibaret kurulacak, meclis tarafından seçilse çoğunluktaki siyasî partinin isteği ağır basacağına göre seçilenler kendilerini o partinin minnettarı hissedecektir.

Anayasa Komisyonu bu hususları göz önünde tutarak ortalama bir yol

seçti. Onbeş üyeden üçünün Yargıtay, üçünün Danıştay, üçünün Üniversite, dördünün Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmesini, iki üyenin de Cumhurbaşkanı tarafından tâyin edilmesini kararlaştırdı.

Allegro ma non troppo

Karal ve arkadaşları, gözlerin kendilerine çevrildiği şu sırada İkinci Cumhuriyetin tarihine çalışkan kurucular olarak geçmeye hak kazanmış durumdadırlar. Dört alt komisyona ayrılan bu çalışkan insanlar, şimdiye kadar seksene yakın maddeyi tamamlamış ve kesin şeklini vermişlerdir. Bu alt komisyonların birincisi genel esaslar ve temel haklar konusunda, ikincisi yasama ve yürütme organlarıyla bunlar arasındaki münasebetler konusunda, üçüncüsü yargı organları ve Anayasa mahkemesi konusunda, dördüncüsü de idarî, mali ve iktisadi işler konusunda çalışmaktadır. Ayrıca üç kişilik bir son redaksiyon komitesi de kurulmuştur. Şu satırların yazıldığı sırada bu dört alt komisyonun ilk üçü çalışmasını tamamlamış ve komisyonun yaptığı genel toplantılarda maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Fakat mali ve iktisadi hükümler üzerindeki çalışmalar henüz tamamlanamamıştır. Sıddık Sami tasarısından devralman mirasın bu konuda hiç de parlak olmaması Ragıp Sarıca, Hazım Dağlı ve Doğan Avcıoğlu üçlüsünün çalışmalarım çok güçleştirmektedir. Mali ve İktisadî yetkilerin Sıddık Sami taşansında Milli İktisat Şurası, Türkiye Millî Bankası gibi ne işe yaradığı anlaşılmaz birtakım bağımsız organlar arasında bölünmesi, hükümetin bugün Türkiyenin herşeyden çok ihtiyacı olan derli toplu, plânlı ve rasyonel bir iktisat politikasını yürütmesini imkânsızlaştırmaktadır. Komisyonun genç üyelerine göre, millî bir zaruret olarak ortaya çıkan iktisadi plânlamayla ilgili kurumların meydana getirilmesi, daha çok, kabine ve hükümetin iç teşkilâtlarına bağlı ve hiçbir Anayasacının tam olarak bilemiyeceğl teknik şartlara dayanan bir konudur. Bu bakımdan, 4 numaralı alt komisyonun Sıddık Sami tasarısında önemli değişiklikler yapması kimse için bir sürpriz olmıyacak, aksi büyük hayal kırıklığı yaratacaktır.

Fakat herşeyden önce gözden uzak tutulmaması gereken gerçek, Anayasa Komisyonunun çalışmalarını biran önce bitirip tasarıyı biran önce Kurucu Meclis önüne getirmesi zaruretidir. Bunda, "sayısız milli menfaat" olduğu asla gözden kaçırılmamalıdır.

Nitekim, Karal ve arkadaşları da kaçırmamaktadırlar.

C.H.P.

Sakal ve bıyık

Bitirdiğimiz hafta içinde bir gün, C. H.P. nin Ankaradaki Ankara Genel Merkezinin dimdik merdivenlerini tırmanan grup Genel Merkezin idarecilerine pek dertli göründü. Gelenler, Anadolunun deniz kenarındaki, ılık iklimli bir şirin vilâyetinin Halkçı sakinleriydi. Dertleri büyüktü. Bulundukları yerde C.H.P. hiç bir kusuru bulunmadığı halde, yıpranmasa muştu? "Ne yapalım? C.H.P. gelirse böyle olur"du. Hatta 147'ler meselesi bile C.H.P. nin marifetiydi. Bunlar menfaatleri zedelendiği için hınçlarım alamamış bir avuç Demokrat elebaşıyla müstakbel menfaat rüyası içinde gözleri dönmüş bir başka avuç Milletçinin durmadan yaydıkları propagandaydı. Ama, kusurlu tasarruflar çoğaldıkça propagandanın tesir sahası genişliyordu. Din silâhı, şimdi açıktan değil de alttan alta işliyordu. İktisadî düzen de parlak sayılmayacağından ve bilhassa son vergi kanunları çeşitli şekillerde tefsir edildiğinden sanki iktidardaymışcasına C. H.P. nin sırtındaki kambur artıyor-

Bir C.H.P. merkezi

Büyük başın *derdi*

bile zedeleniyordu. Genel Merkezin idarecileri, bir süredir bu neviden dert yanmalara pek alışmış olduklarından anlamamazlıktan geldiler ve gözlerini açarak "Hayrola?" diye sordular. O zaman, Karanfil sokağın ziyaretçileri içlerini daha fazla rahatlıkla döktüler. Efendim, bugünkü iktidar ne yaparsa, eğer yapılan kusurluysa C.H.P. nin zimmet hanesine kaydolunuyordu! İşler iyi mi gitmiyor? "İşte, C.H.P. iktidara geldi, ondan"dı. Piyasa mı sıkışık? 'Tabii, memleketi C.H.P. idare ediyor da, o yüzden"di. Para darlığı mı var? "Ee, C.H.P. iş başındaydı. Ziraî gelirlerden alınacak vergi endişe mi doğurdu. Karanfil sokağının ziyaretçileri Genel Merkezdekilerden bu duruma bir çare bulmalarını istediler.

C.H.P. idarecileri gülümseyerek ellerini açmaktan başka bir cevap veremediler. Şimdiye kadar bu çeşit sayısız dert dinlemişlerdi, İlk başta, akla gelen mantıki ve tek tavsiyeyi yapmamış değillerdi. "Canım, iktidarda bizim bulunmadığımızı, memleketi partilerin dışında M.B.K. nin idare ettiğini, bizim kendi politikamızı seçimlerde millete açıklayacağımızı ve eğer seçimlerde kazanırsak iktidara gelince onu tatbik edeceğimizi bıkmadan, usanmadan tekrarlayın" demişlerdi. Ama bu, mahalli

Bir Mülakat

Kuytak

Yeni Meclis binasının meşhur D blokunun üst katında bulunan uzam koridorun nihayetinde, sol taraftaki geniş ve ferah salonda bir takım yorgun yüzlü adamlar, etrafında oturdukları üzeri bütçe tasarılarıyla dolu masaların başından hafifçe kalktılar ve vazifelerini -yorucu bir çalışmanın neticesinde- bitirmiş insanların huzuru içerisinde gruplar halinde salonu terketmeye bağladılar. Günlerden Cumartesiydi ve saatler 16.55'i gösteriyordu.

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki o gün salonu terk edenler 1961 Bütçe tasarısının Kurucu Meclisin ıttılaına arzedebilecek şekle sokan Bütçe Komisyonunun üyeleriydi. Vazifelerini bitiren homisyon üyeleri yeni Büyük Millet Meclisinin aydınlık koridorlarından geçtiler ve evlerinin yolunu tuttular...

Komisyondaki müzakereleri büyük bir dirayetle -bilhassa kritik ana- idare eden Milli Birlik Komitesinin orta boylu, zayıf, çakır gözlü bir üzerine bitirdiğimiz hafta bütün nazarların çevrilmesine işte bu hisse sebep oldu. Çakır gözlü Milli Birlik Komitesi üyesi, Kurmay Albay Fikri Kuytaktı ve Kurucu Meclis Bütçe Komisyonu Başkanlığı vazifesini o gün başarılı bir şekilde kapatmaktaydı, Aynı gün Kuytak bir basın toplantısı yaparak 1961 bütçesinin ana hatları hakkında basına izahat verirken çakır gözlü Albay dtşarda bir AKİS muhabiri beklemekteydi.

AKİS muhabiri basın toplantısının sonunda Kurmay Albaya muhtelif sualler sordu, oevaplar aldı.

Aşağıdaki mülakat Kurucu Meclis Bütçe Komisyonu Başkam Fikret Kuytakın 1991 bütçesi ile alâkalı görüşlerini ortaya sermektedir.

"3 Şubattan beri devam eden ve katma bütçeler dahil, bugün sona erecek olan Bütçe Komisyonu çalışmaları, kanaatimce, bu yıl çok verimli olmuştur.

"Bütçe Komisyonunda prensip olarak bidayette bâzı hususlara karar verilmiştir. Mesela, bundan evvelki bütçe komisyonları dâima bir evvelki bütçeler üzerinde durmuşlar ve hatipler umumiyetle, konuşulan bütçenin daha verimli olduğu, yatırımların çok yapıldığı gibi hususlar» temas etmişler ve fakat hedef hiç bir zaman nazarı itibara alınmamıştır. Bu sene biz, geçen senelerin hatalarım, noksanlarını nazarı itibara almakla beraber, iktisaden ileri gitmiş milletlerin bugünkü seviyelerine nasıl ve ne zaman erişebiliriz, bunun için sefer yapmamız lâzım, gibi hususlar üzerinde durmuş bulunuyoruz.

"Bu sene hükümetin getirdiği bütçedeki özelliklerin belli başlıları şunlardır: Yatırımlarda bir sıklet merkezi tesis edilmiş ve eğitim ile ziraat sahalarında büyük yatuım yapılmak suretiyle ha yönlerde kısa zamanda inkişaf sağlanılması istenmiştir. Ayrıca, câri man ruflar imkân nisbetinde kısılmış, yatırımlara daha fazla önem verilmiştir. Köye yalnız toprakla, yolla değil, okuluyla, öğretmeniyle, ziraatiyle, her yönden girmeye çalışılacak ve köylerimizin, imkânlarımız nisbetinde inkişafı sağlanacaktır. Bütçe kanun tasarısının 4. maddesinde görüldüğü gibi, Maliye Bakanımız, iktisadi duruma göre hareket serbestisini elde bulundurabilmek için tahsisatların 4 ayda bir verilmesi gibi yeni bir şekli bütçemize sokmuş bulunmaktadır. Bu tedbir ayrıca memur maaşlarına yapılan zam neticesi iktisadi hayatımızda belirmesi muhtemel fazla hareketleri de önlemek imkânım verecektir. Bütçemizde, bilhassa şuna tebarüz ettirmek isterim ki, serbest sektörün yatırımlara gereken önemi verebilmesi için her türlü kolaylık derpiş edilmiştir. Bunun için gereken teşvik yapılacak

Diyor ki...

ve icabederse lüzumlu yardımlar da sağlanacaktır.

"Bütçenin ana vasıflarını şöyle özetleyebiliriz:

1 — İlk öğretime ayrılan miktar» 180 milyon liradan 240 milyona yükseltilmiştir.

2 — Yatıranlara önem verilmiştir.

S — Câri masraflarda azalma vardır. Zahiri olarak görülen artma maaşlara yapılan zamlardan doğmaktadır.

4 — Bütçe 4 ayda bir kontrollü olarak tatbik edilecektir.

5 — Bir komisyon bütün emeklilerin değişik durumlarım tetkik etmektedir. Değişiklikler bir esasa bağlanacaktır. Bu konuda hazırlanacak kanun tasarısı yakında tamamlanıp Meclise verilecektir.

6 — Maaşların artmasıyla fiyatlarda artma olmayacaktır.

7 — Döner sermayelerin daha rasyonel bir şekilde kullanılması için tedbirler alınması konusunda komisyonumuzun temennisi vardır.

8 — Kontrol sisteminin ıslahı ile Sayıştay ve yüksek murakabe heyeti görevlerinin revizyona tâbi tutulması da temenniye şayandır.

9 — Hususî sermayenin kalkınmada oynıyacağı rol mühim görülmüştür. Komisyonda hususî sermayenin teşvik edilmesi ve yardım yapılması temennisinde bulunuldu."

"Bundan başka, gerek Merkez Bankasından alınmakta olan % 15'in % 5'e indirilmesi, gerek bu bankanın haftada bir çıkaracağı bültenlerle iktisadi durumu bütün teferruatıyla efkârı umumiyeye arzetmesi iktisadi hayatımızda bir yenilik olacaktır.

"Maliye bakanlığında bir Vergi Islah Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonun vazifesi, mert bütün vergi kanunlarım ele alarak hak ve hukuka dayanır bir şekle sokmağa çalışmaktır. Bilhassa vergilerdeki sivri noktaların giderilmesi ilk hedef olacak ve tahmin ederim, ilkbahar sonuna kadar bu hususta bir netice alınacaktır.

"Bankaların, bilhassa sanayi erbabına gerekli yardımda bulunabilmeleri için Maliye bakanlığı tarafından bir etüd yapılmaktadır, İcabeden fon, bankalara yakın zamanda verilebilecektir.

"Köylümüzün dertlerinden biri de borçlandır. Köylümüze rahatlık vermek için ziraî kredilerinin muayyen esaslar dahilinde tecil edilmesi düşünülmüş ve bu husus sağlanmıştır. Köylüye bundan sonra verilecek krediler daha ziyade ihtiyacı olan sahalarda olacak ve bu krediler politik bir maksat taşımıyacaktır.

Fikret Kuytak
Çakır gözlü kurmay

"Netice olarak şunu tebarüz ettirmek yerinde olur: Zamanımızın kısırlığına rağmen bundan sonraki bütçelere örnek bir bütçe hazırlamağa çalıştık. Bu itibarla vazifemizi yaptığımza kaniim,"

"Şunu bilhassa ifade etmek isterim ki, mesaimiz son derece yorucu olda. Bâzı geceler sabahladık. Fakat hiç birimiz yorgunluğumuzu hissetmedik. Komisyonda vazifeli temsilci arkadaşlar ellerinden geleni tam bir anlayış havası içinde yaptılar. Bu çalışmanın mahsulü Kuruca Mecliste müzakere edilecek 1961 Bütçesidir,"

Halkçıların zaten yaptıkları bir hareketti. Buna rağmen Demokratların ve Milletçilerin -sayıları çok az olmasına rağmen- yaydıkları haberler tesirli oluyordu. Bu şikâyetlerden birini yapan bir Güney Halkçısı, geçenlerde kendi bölgelerindeki durumu şöyle hülâsa etti:

"— İnan olsun, Menderes bir seçim yapsaydı, türlü hilesine rağmen biz kazanırdık. Halk, Demokrattan öylesine bezmişti. Ama insan çektiği sıkıntıları çabuk unutur. Bir sene evvel kol kesilirken duyulan acı, insanın o an parmağına bir iğne battı mı hatıra dahi getirilmez de sâdece iğnenin acısı feryada yol açar. Şimdi biz de o yoldayız. Gerçi, seçimlerde evelallah gene biz kazanacağız ama hiç günahımız yokken bizi niçin yıprattırıyorsunuz?"

Aylar var ki, C,H.P, Genel Merkezinin idarecileri bu fasit dairenin içinden nasıl sıyRılacaklarını bilememekte ve en çok bu yüzden seçimleri hasretle beklemektedirler.

Vur abalıya!

Hakikaten, İktidarda bulunmadığı halde iktidarda sanılmak ihtilâlden bu yana C.H.P. nin büyük derdini teşkil etmiştir. Milli Birliğin 27 Mayıstan sonraki idaresinin tamamile kusursuz olduğunu ve her tasarrufunun talihli bulunduğunu iddiaya elbette ki imkân yoktur. Bizzat iktidarın başlan bâzı yanlış hareketler yaptıklarını söylemekten çekinmemişlerdir. Fakat Anadoluda bunların vebali geçici idareden ziyade bu idarenin memleketteki en samimi desteği olan C.H.P.. ne yüklenmektdir. Zamanla bu, İstanbul gibi büyük şehirlere dahi sirayet etmiştir. Servet beyannamesi bilhassa gayrimüslim iş çevrelerinde "İsmet Paşanın yeni bir Varlık Vergisi hazırlığı" olarak reklam edilmiş ve bu, gariptir, tutmuştur da.. Bitirdiğimiz hafta İstanbullu mesul Halkçıların, vaziyetin böyle olmadığını anlatabilmek için göbekleri çatışmaktaydı. C.H.P. nin, alınan kararlarda bir rolü olmadığı, hele Temsilciler Meclisinin faaliyete geçmesinden önce çıkarılan kanunlarda oyu dahi bulunamayacağı hatırlatıldığında pek çok kimse:

"— Demokratlar iktidardayken İsmet Paşa onları tenkit ederdi. Şimdiki idareyi, hataya düşünce, neden tenkit etmiyor?" cevabım vermekte ve yaşadığımız devreyi bir normal demokratik devir sayma hatasını işlemektedir.

Tabii, yayılan bava maksatlı yapılmakta ve hatalı icraatla C H P . ata yıpranmasına bu partinin yıpranmasında menfaati bulunanlar çalışmaktadırlar. Ama Karanfil Sokağın sâkinlerinin anlayamadıkları, C.H.P. nin suni şekilde yıpranmasında hiç bir menfaati bulunmayan, aksine Ihtılâlin emniyetini ihtilâlin bu en samimi desteğinde görenlerin böyle vaziyetlere niçin yol açtıklarıdır. Gerçi Temsilciler Meclisi, partilerin kendi görüşlerini duyurabilecekleri bir forumdur ama C.H.P. ve bilhassa lideri İsmet İnönüyle Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal oradaki çalışmaların tam bir anlayış ve karşılıklı anlaşma havası içinde geçmesini milli menfaatlere uygun tek yol saymaktadırlar. Nitekim, bitirdiğimiz hafta* önümüzdeki hafta içinde başlayacak Bütçe görüşmelerinde temsilcilerin kendi adlarına fikirlerini söylemeleri C.H.P. Genel Merkezi tarafından karara bağlanmıştır. Bu yüzden İsmail Rüştü Aksal konuşma yapmayacaktır ve C.H.P. Komitenin işlerini kolaylıştırmada devam edecektir. Ama Karanfil sokağın sakinleri kendi gösterdikleri bu temkinin başkaları tarafından da gösterilmesini istemekte, bunu nakli olarak beklemektedirler. Hiç politik olmayan, üstelik milletçe fayda sağlamayan icraatlardan İktidarın kaçınması bu temkinin bir icabı olacağı kanaati Karanfil sokakta her geçen gün biraz daha kuvvetlenmektedir.

Türkeşin hayaleti

Aslında, C.H.P. nin yıpratılması gayretleri ihtilâlden hemen sonra baş göstermiştir. O zamanlar C.H.P. nin idarecileri ve bilhassa basiretli İsmail Rüştü Aksal, Albay Türkeşin bir takım oyunların içinde bulunduğunu sezinlemişlerdir. Devrin kudretli Albayının, kendi tasavvurlarını tatbik mevkiine koyabilmek için evvelâ Inönünün partisini zedeleme, kolunu kanadım kırpma gayreti içinde bulunduğu hissedilmiştir. Genel Sekreter derhal korunma çarelerini araştırmıştır. Albayın oyunu şuydu: Halka "Demokratta da iş yok, Halkçılarda da.. Bizi, bir yeni parti paklar" inancım verip kurulması yolunda şampiyonluğunu yaptığı bir siyasî -ve paramiliter- teşekkülü iktidara yerleştirmek! Ama şimdi böyle niyet taşıyan tek kimsenin kudret sahipleri arasımda bulunmaması, bilâkis bu kudret takiplerinin basiretlerini tescil ettirmiş kimseler olma» C.H.P. idarecilerini daha çok şaşırtmaktadır. Zira bir memleketin sosyal bünyesini öyle bir yıl, beş yıl içinde şu veya bu kanunu çıkartmak suretiyle değiştirmenin kabil olmadığı öylesine açık bir hakikattir ki bunun henüz anlaşılamamış olması ister istemez guripsenmektedir. istikbale konulan ipotekler, İstikbalde memleketi Menderesin ağır mirasım devralarak, üstelik tamamile demokratik prensiplerle idare edecek iktidarın ayağım çok bağlayacaktır. Bu, idealistliklerinden zerrece şüphe edilemeyecek bugünün idarecüerinin gerçekleşmesini istedikleri Türkiyeüin gerpekleşmesini zorlaştıracaktır. Zira 27 Mayıs hareketi gibi hareketlerden sonra yapılacak en mühim işin maziyi bir köşesinden dahi aratmamak olduğu Karanfil sokakta bilinmekte, görülmektedir.

İsmail R. Aksal
Sütten sonra yoğurt

Doğrusu istenüirse C.H.P. liderleri, yapılan hareketlerden bir kısmıyla asla mutabık değillerdir. Kararların pek çoğu, herkes gibi onlar için de sürpriz olmuştur. Hem de lezzetsiz bir sürpriz. Bu kararların altında yatan inkılâpçı, ileri ve sosyal görüşle CHP. mutabıktır. Fakat bir fikrin güzelliği onun tatbikatını mutlaka talihli hale sokmamaktadır ve C,H-. P. liderleri böyle hataların düzeltilmesinin kolay olmamasından endişe etmektedirler. Partinin bu yüzden ve suni şekilde yıpratılma sı da ayn kir üzüntü vesilesidir.

Mamafih, C.H.P.iİleri gelenleri partilerinin kuvvetine bir kasıtları bulunmadan getirilen haleli, sükûnet içinde sineye çekmekte devam karaundadırlar. Bu, bir taraftan C.H.P. nin memleketteki ve bilhassa kurtlan teri düşünerek değerlendiren aydın veya aydın olmayan, fakat hakşinas ve izanlı vatandaşlar nezdindekl itibarının derecesini bilmekten ileri gelmektdir. Zira durum, C.H.P. ni mazide fazla tutmamış bulunan kim-

Bir musibet bin nasihattan...

Yedek Subay öğretmenler, gittikleri köylerde hangi nisbette okuma yazma öğretebildiler, meçhul. Ama, cemiyetimiz içinde 27 Mayıs inkılabından sonra boy gösteren ve meşhur 14'lerin başını yiyen bir takım tatlı su aydınlarının tavsiyelerindeki isabet nisbetini gözler önüne başarıyla serdiler. Salonlarda iki parça ipekli kumaşla üç viski bardağı arasında memleketin ne kadar derdi varsa hepsini "cesur davranmak ve oy kaygısı taşımamak" suretiyle halledebileceklerine inandırılanlar, şüphesiz bu aydın gençlerin serencamı karşısında kağıt üzerinde plân yapmakla buna ger--eklere tatbik etme arasında bir farkın bulunduğunu anlamışlardır. Bu farktır ki bir mesleği, daha, doğrusu bir sanatı doğurmuştur: Hükümet etme mesleği, hükümet etme sanatı. Mesele sâdece "akıl etme"den ibaret olsaydı, devlet adamlığı pek ucuzlardı. .

Ordu saflarında kendilerine ihtiyaç bulunmayan aydın gençleri köylerde öğretmen olarak kullanma fikri asla yabana atılacak bir fikir değildir. Bunun bir kaç cephedeki faydası çok belirtilmiştir. Son iktidarın yedek subaylık hakkını "zümre avı"nın bir vasıtası olarak mütemadiyen genişlettiği ve ortada içinden çıkıluaa bir durum bırakarak çekilip gittiği de doğrudur. Bu hakkı geri almanın, o hakkı vermekten bin kere güç bulunduğu ise muhakkaktır. Yedek Subay Öğretmenler, aslında pratik bir hal çaresi teşkil etmiştir. Hatâ» bu yolu ancak oy kaygısı taşıyan geçici idarenin tutabileceğine, politikacınla mutlaka çirkin bir adam olduğuna inanmaktan doğmuştur. Böyle düşününce istikbâl üzerine ipotek koymaktan çekinilmemiş, iki ayak bir pabuça sokulmuş, hiç bir hazırlık yapılmaksızın "memleketimizi muasır uygarlık seviyesine çıkaracak temellerden biri" sözüm ona atılmıştır. Bir kaç aylık tatbikat ve bu tatbikatın ortaya çıkardığı geniş perişanlık memleket realitelerini görmekle onlara nüfuz etmenin aynı şey olmadığını ispat etmiştir. İnşallah anlaşılmıştır ki iyi niyet, en halisane duygular, tamar mile vatansever fikirler memleket idaresinde başarı sağlamaya yetmiyor, Elzem olan bunlara, çirkin olmayan politikacılara has "el mehareti"nin de eklenmesi gerekiyor.

Bir defa, yedek subaylık meselesini oyla işbaşına gelmiş bir iktidarın halledemeyeceğini düşünmek Demokrasiye inanmamak demektir. Yahut, en azından, Demokrasinin bizim memleketimizde asla iyi işleyemeyeceğinden, her iktidarın Menderes iktidarının prenslplerince yürütüleceğinden korkmaktır. Bir memleketin esaslı davaları, oyla işbaşına gelen ve işbaşında kalması oya bağlı bir iktidar tarafından ele alınamayacak olsaydı hiç Demokrasi bütün sistemlerin en az fenası sayılabilir miydi? Düşünce tarzının temeli yanlıştır. Oy, memleketin esaslı dâvalarına el atmayan değil, el atan iktidarlara verilir. Ama maharetle, basiretle ve virtüözite göstererek bu işleri başaran iktidarlara.. ldare-i maslahatın çirkin politikacıları nereye götürdüğü Yassıada tecrübesinden sonra da görülmezse, memleketin bir ikinci Yassıadaya ihtiyacı var demektir. Ama o saman bile İhtiyaç, "oy kaygısı taşımayan iktidar"a değildir, oyy kaygısı demek mesuliyet hissi, bir işi mutlaka en iyi şekilde yapma mecburiyeti demektir. Sistemin fazileti buradadır.

Yedek Subay Öğretmenler, niçin çektikleri cefaya kıyasla hiç mesabesinde verisi sağladılar? Buna ciddi bir teşhis koymazsak hatalı yollardan ayrılamayız. Yedek Subay öğretmenler çektikleri cefaya kıyasla hiç mesabesinde verim sağladılar, zira bir sosyal konu olan dâva "Japonu Busun üzerine saldırttin mı herifte şafak atar; Amerikanın tekmesini de vuracaksın Çinin beline..." ye benzer bir basite irca gayreti içinde düzenlendi. "Adamları askere almıyor musun? Kıtalara sevkedeceğine gönderirsin köylere. Orada öğretmenlik yaparlar, Okuma yazma nisbetin şu kadar mı, bir devrede bu çıkar şu kadara..." diye kolları sıvamak o "devlet adamının, el mehareti" iyi niyete eklenmediğinden bir muhteşem fiyasko olup üzüntü vesilesi halinde geri tepivermiştir. Köyde öğretmenlik bir sanat olmasaydı, kendisi okuma yazma bilen herkes köylü çocuklara okuma yazma öğretebilseydi, bunun için tecrübe veya bilgi gerekmeseydl Köy Enstitüleri diye müesseselere ihtiyaç olur muydu? Bir okul bir binayla bir kaç sıra ve iskemleden ibaret bulunsaydı, hiç kimse ders malzemesi kullanmasaydı Milli Eğitim Bakanlıklarına lüzum duyulur muydu? Bir köye bir "tıfıl başıbozuk" gelince bütün köylüler ona kucak açıp, "Yaşa, irfan ordusunun eri.. Kızlarımızın oğullarımızın etleri senin, kemikleri benim. Onları bir güze] yetiştir, aydınlat" deselerdi gerici cereyanlardan korku mu kalırdı? Bu realitelerin biç birini göz nünde tutmayacaksın, sanki senden evvel hiç kimse bunu düşünmemiş gibi XX. asrın ikinci yarısında Amerikayı keşfeden bir Kristof Kolomb edasıyla "Kara.... Kara.." diye bağırarak teknendeki gençleri dört bir tarafa dağıtıvereceksin. Netice, elbette ki hüsran olaoaktır.

Şimdi, tecrübeden şüphesiz ders alınacaktır. İhtimal ki Yedek Subay öğretmenler evvelâ bir eğitime tâbi tutulacaklardır. İhtimal ki gerekli malzeme kendilerine verilecektir. İhtimal ki üzerlerinde otorite sağlayacak bir kisve bulunacaktır. O zaman, sayıları bunların sağlanması nisbetinde azalacak, hayalleri yerlerini gerçeklere bırakacak, başdöndürücü rakkamlann kâğıt üzerinde kaldılar mı zerrece fayda vermediği anlaşılacaklar. Ama ilk talihsiz tatbikatın davanın -ve kudret sahiplerinin- prestijlerine zarar getirmediği söylenebilir mi? "Bu adımın atılması lâzımdı, İşte, atıldı. Kusurlu oldu, kusurlar düzeltilir" demek İmkânsızdır. İyi hükümet etme sanatı kusurları düzeltme fazileti değil, kusursuz tasavvuflarda bulunma mharetidir. Bakınız, Maliye Bakanı yeni vergilerdeki aksaklıkları giderecek heyetin kurulduğunu, dışardan mütehassısların gelmekte olduğunu söylüyor. Bunlar sistem ilân edilmeden yapılacak işlerdir. Hele iktisadi ve mali sahalarda, hatâların akisleri çok çabuk yaydır ve sonra dağıtmaz Zararın neresinden dönülse kâr sayılacağı doğrudur. Ancak Yedek Subay Öğretmenler dört başı mamur bir hazırlıktan sonra gönderilseydi de içlerinde yanan alev söndürülmeseydi, ihtisas heyetleri vergi sistemleri üzerinde çalıştıktan sonra bunlar ilân olunsaydı da o korkunç keşmekeş doğmasaydı ve hepsinden mühimi, hatâların düzeltilmesinin prestiji sarstığı yolundaki pek yanlış inanç mevcut bulunduğuna göre bütün ikazlara rağmen hata işletmekte inat gösterilmeseydi pek mi fena olımlu?

selerin dahi İnönünün partisini istikran sağlayabilecek tek parti olarak görmelerini kolaylaştırmakta, bu suretle bir küçük muvazene kurmaktadır. Ama asıl mesele, Înönünün geçenlerde mesai arkadaşlarına söylediği gibi memleketin yüksek menfaatidir. Memleketin yüksek menfaati ise ihtilâl sonralarının bu tabii -ve Gürselle M.B.K. nin vatanseverliği sayesinde bizim ihtilâlimizin payına düşeni pek ehemmiyetsiz- karışıklıklarım asgari sarkıntıyla geçiştirmeyi gerektirmektedir.

Ancak, bitirdiğimiz hafta Karanfil sokağa aksettirilen haklı şikâyetlerin adedi durmadan yükselir ve oradan buradan tadsız haberler gelirken C.H.P. idarecileri kendilerinin gösterdikleri anlayışın bir eşini görme arzularım hiç kimseden saklamıyorlardi. Zira C.H.P. idarecileri, samimi surette kader birliği etmiş kimseler arasında karşılıklı güvenin mevcudiyetini şart görmekteydiler.

Hükümet

Ağlayan nar, gülen ayva

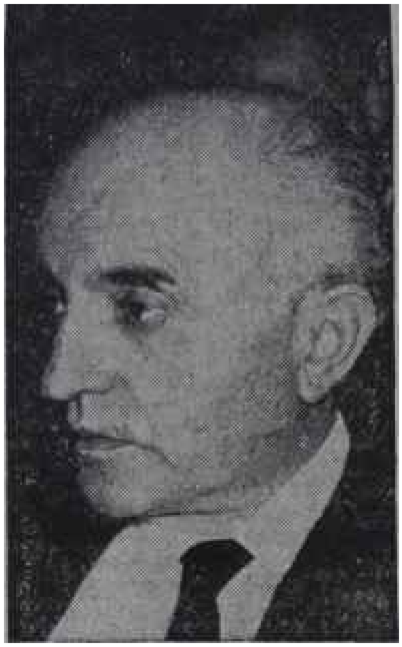
Emekli öğretmen başını iki tarafa sallıyarak muhatabına:

"— Bu koltuk Tahtakılıç için arayıp bulunulmaz nimet... Bir yığın okul, bir yığın talebe, bol kürsü ve namütenahi konuşma imkânı.. .Tahtakılıç da bilirsiniz, bunlardan pek hoşlanır" dedi.

Muhatabı kaşlarım yukarı kaldırarak omuzlarını silkti. Herhalde "bilmem" demek istiyordu ama zihninde beliren istifhamın kendisini rahatsız ettiği belliydi.

Hakikaten geride bıraktığımız hafta içinde İhtilâl Hükümetinin iki Bakanının adı dillerde en fazla dolaşan isimler oldu. Kızıloğlu ve Tahtakılıç hemen her sohbette ismi *geçen,* hemen her politik tartışmada bahis konusu olan Bakanlardı. Karikatüristler ise bütün hafta boyunca bilhassa Milli Eğitim Bakan vekilinin soy adından bol bol faydalandılar. Mesele, İhtilâl Hükümetinin iki Bakanının biraz yersiz, biraz sinirlerine hakim olamamaları neticesi 147 ler hikayesiyle ilgili bir takım sözler sarfetmelerinden doğuyordu. Bakanların beyanları gerek umumi efkârda, gerekse politik çevrelerde pek hoş karşılanmadı, manalı tebessümlere yol açtı.

Gerçi ihtilâlin eski İçişleri Bakanını yalandan tanıyanlar, Başbakan Yardımcısının sözlerine pek fazla hayret etmediler. Eski İçişleri, yeni Devlet Bakanının 27 Mayıstan bu yana, buna benzer beyanatlarına rast>

Ahmet Tahtakılıç
İsminle bin yaşa

lanmamış değildi. Kızıloğlunun geçen hafta içinde söylediklerinden pek sivri olanları gazete sütunlarında arzı endam etti. Ama Tahtakılıç için doğrusu istenirse aynı şeyler düşünülmüyordu. Yem kabineye Çalışma Bakanı olarak girdiğinde umumî efkâr, "Eh" demişti, "C.K.M.P. den bir Bakan tâyini lüzumluysa buna liyakati olan tek adamı seçip çıkarmışlar. Bravo!." Ama Tahtakıhçın -ziyadesiyle sinirlenmesinden olacak- geride bıraktığımız hafta içindeki tutumu bu sözleri sarfedenlerin ümitlerini kursaklarında bıraktı ve dudaklarında aşağıya doğru hafif birer kıvrıntı meydana getirdi.

Olayların bu minval üzere seyrettiği geçen hafta içinde Tahtakıhçı Bütçe Komisyonundan içeri elinde dosyalarla bir defa daha girerken görenler pek sinirli olduğunun farkına vardılar. Bakan toplantının başlangıcında salonda bulunmuyordu. Üniversiteler bütçesi görüşülürken, Milli Eğitim Bakan vekilinin bulunmayışına Temsilciler Meclisi üyesi Bedii Feyzioğlu itiraz etmiş ve Tahtakıhçın çağırılmasını talep etmişti. Salonda bulunanlar gene bir bombanın infilâk etmek üzere olduğunu o zaman anladılar. O gün, mûtadları hilâfına M.B K. nin iki emekli generali, Sıtkı Ulay ve Fahri Özdilek de Bütçe Komisyonu müzakerelerine katılmışlardı. İki M.B.K. üyesi teklif yapılınca yerlerinde hafifçe kıpırdadılar. Bakan salona girdiğinde hava **adamakıllı elektriklenmişti. Bedii** Feyzioglu, yerinde doğruldu. Kalemiyle gözlüğünü düzelterek, romantik sesiyle:

"- Gerçi bu mesele hakkında Hükümetin bir prensip kararına varmadığım bu mesele dediği 147 ler meselesiydi- geçenlerde Bakanın ağzından öğrenmiş bulunuyoruz. Ama bu aksaklığın muhasebesi yapılmış mıdır?" dedi. Kendisini Cemal Reşit Eyüboğlu destekledi ve sahne Tahtakılıca terkedildi.

Tahtakılıç, yerinde doğruldu. Heyecanlı, daha ziyada sinirliydi. Kelimelerin arasında uzun boşluklar bırakıyordu. Konuştu:

"— Şimdi... Şey... Muhterem arkadaşlar... Şu noktayı ayrıca belirteyim. 27 Mayıs inkılâbının ana vasıflarından biri iyi niyet, diğeri de ihtisasa hürmettir. İkinci Cumhuriyetin Anayasasının hazırlanması işinin Üniversiteye verilmiş olması mânevi inanca esas alınmalıdır"

Bakan, böylece İhtilâl Hükümetlerinin Üniversiteye olan inançlarını ortaya koyuyordu. Daha sonra Komisyonda bulunan Rektörlere hücuma yeltendi:

"— Kaldı ki Rektör ve Üniversite öğretim üyelerinin bu konuda konuşmaları, bu konuda bir suale muhatap olmaları mümkün değildir. Kanunun kabulü veya değiştirilmesi teşrii kuvvete aittir." Tahtakılıç bu sözleriyle 114 sayılı kanunun tâdili veya ilgasının M.B.K. ile halkoyu arasında halli gereken bir mesele olduğunu ortaya koymak istiyor ve sakalla bıyık arasında mütemadiyen oynuyordu. Devam etti:

"— Hükümet üyesi ve Milli Eğitim Bakam olarak söylüyorum. 114 sayılı kanun hakkında Hükümetin yeni aldığı bir karar yoktur" Bir iki saniye durakladıktan sonra sözlerini bitirdi:

"— Ümit ederim ki arkadaşların bu konuda artık soracakları fazla bir şey yoktur"

Bakanın ümidi pek boşa çıkmadı. Komisyonda bulunanlar işin dipsiz kile boş ambar misali olduğunu anlamışlar, biraz da ısrardan bıkmışlardı. Eh, Hükümetin elinde bir de fedai Bakan mevcutta. Ne kadar bağırsan, ne kadar çırpınsan laftan ileri gidilemiyecekti. Meselenin böylece halledildiğine M.B.K. nin iki emekli generali de kanaat getirmiş olacaklardı ki daha fazla Komisyonda kalmadılar ve Meclisi terkettiler.

Aslında herşey haftanın başşında başlamış ve süratle inkişaf etmişti. Bütçe Komisyonunda Milli Eğitim Bütçesi konuşuluyordu. Temsilciler Meclisi üyelerinden birkaçı 147 ler

meselesi hakkında hükümetin düşüncelerini sordular. Tahtakılıç, birtürlü hakim olamadığı sinirlerin» verdiği acelecilikle işi savuşturmaya çalıştı. Ama Komisyonda bulunanlar C.K.M.. P, li Bakanın ne kadar acemice ve ne kadar zorlukla meselenin altından kalkmağa uğraştığın» anlamakta gecikmediler. Tahtakıhç belli ki iki cami arasında binamazdı. Meseleyi kökünden halledecek kesin lakırdıyı söyliyemiyordu. 147 Üniversite öğre tim üyesinin işlerine iade edileceğinden de umudunu kaybettiği için o yönde tavizde veremiyordu. Allahtan, aşırılıkta Tahtakılıçı gölgede bırakan bir başka Bakan ortaya çıktı ve Milli Eğitim Bakan vekili biraz olsun rahatladı. Kızıloğlu bütçe üzerindeki umumi müzakerelerin bittiği sırada ayağa kalkmış ve Komisyon başkanı Albay Kuytakın muhalefetine rağmen konuşmuştu:

"— Hükümet bu meseleyle ilgili bir karar almıştır. Bir prensip kararma varmıştır, 114 sayılı kanun değiştirilmiyecektiri"

İşte bu sözler umumi efkârda mevcut bir tereddüdü geçen haftanın sonunda izale etti. Halâ bir Milli Eğitim Bakam bulunamayışının sebebi de böylece anlaşılmış oluyordu.

Elçiler

Yerinde tâyin

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün, Ankaradaki Dışişleri bakanlığı çevrelerinde belirli bir memnunluk seziliyordu, O günkü gazeteler, A.P. nin Washington mahreçli bir haberine dayanarak Amerikanın yeni Türkiye Büyük Elçisinin adını açıklamışlardı; Raymond A. Hare. Haber Dışişleri bakanlığı için elbette ki bir sürpriz değildi. Zira Birleşik[1] Devletler yeni Büyük Elçileri için daha önce agreman istemişler ve bu agreman verilmişti. Ama tayinin resmen bildirilmesi, 1 numaralı müttefikimizin Ankarada artık son derece mahir bir diplomat tarafından temsil edileceğini bilmenin doğurduğu sevincin izharına yol açtı. Nitekim Dışişleri Bakam Selim Sarper haftanın sonunda kendisiyle görüşen bir AKİS muhabirine bu tayinden dolayı şahsen duyduğu iyi hisleri ifade etti. Tâyin, başkentte başarılı bir tâyin olarak karşılandı.

Hakikkaten, Amerika Dışişleri Ba kan yardımcılarından biri olan ve State Department'in hiyerarşisinde ilk sıraları işgal eden Hare müttefik memleketin en mümtaz on Büyük Ecisinden bir tanesidir. Üstelik, halen 59 yaşında bulunan Hare 1927'de mesleğe yeni atıldığı yıllarda, viskonsül olarak İstanbula gelmiş ve Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarım aramızda yaşamıştır. Fakat Hare asıl Kahiredeki vazifesi sırasında ismi dünyaca işitilen bir diplomat olmuştur. Teni Büyük Elçinin, Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın pek yakın bir mesai arkadaşı olması buradaki çalışmalarını şüphesiz kolaylaştıracaktır. Aslına bakılıra» İkinci Cumhuriyetimizin kuruluşu şurasında tecrübeli -ve şüphesiz anlayışlı- bir Amerika Büyük Elçisinin Ankarada vazife görmesi Türk - Amerikan dostluğunun takviyesinde ziyadesiyle ise yarayacaktır. Gerçi Hare, talihsiz selefi Warren'den pek parlak bir miras devralmayacaktır ama karşılıklı iyi niyet ve mevcut samimi dostluk hisleri Ankaradaki Amerika Büyük Elçiliğini tekrar başkentin sıcak ve sempatik, köşelerinden biri yapacaktır.

Raymond A. Hare
... bir yar gelir bizlere!

Furya

Arpa, ambar *ve* tavuklar

Kır saçlı adamın halinden çok memnun olduğu anlaşılıyordu. Mavi - beyaz, hem de alabildiğine gösterişli papyonunu şık sık düzeltiyor ve et rafındaki genç adamlara, gülerek:

"— Bunu AKİS için taktım. Ben onların papyonlu adamıyım ya... Sabahleyin düz bir kravat bağlamıştım. hatırlayınca değiştirdim" diyordu.

Adamın adı Hikmet Belbezdi. Yeni Türkiye Partisi kurucuları arasında son dakikada yer almış, daha doğrusu son dakikada yer aldırılmıştı. Bundan memnun olduğunu gizlemiyor, gerek hareketleri, gerekse sözleriyle bunu açıkça belli ediyordu. O gün -parti kurmak için verilen iznin son günü kurulan Yeni Türkiye Partisi kurucuları programlarını ve kuruluş amaçlarım açıklıyacaklardı. Bu sebeple Belbezin evinde bir basın toplantısı yapılıyordu. Kurucuların hemen hepsi oradaydılar. Alican, Aybar, Belbez, dehşetengiz başyazar Aydın Yalçın, Cahit Talas gelmişler, basın mensuplarının meraklı bakışları arasında toplantıya katılmışlardı. Toplantıda bulunanların hepsi memnundu. Hele basın mensuplarının keyfine diyecek yoktu. Zira haftalardır yılan hikayesine dönen ve eğlenceli olmasına rağmen pek yorucu vodvil sona ermiş, perde kapanmıştı, ingiliz atı, geç de olsa, nihayet doğurmuştu. Gerçi yavru zayıftı, iyi beslenmesi, ihtimam görmesi lâzımdı. Ama gene de kurucular sevinçliydiler. Zira son günlerde çekilen sancılardan, çocuğun ölü doğacağı endişesine bile kapılmışlardı.

Basın mensupları toplantıda boşuboşuna aşina bir çehreyi aradılar. Aradıkları kalın enseli. köstekli bir iş adamıydı ve işin başından beri kendisini görmeğe pek alışmışlardı. Enver Adakanın toplantıda bulunmamasını gazeteciler gülümsiyerek karşıladılar ve Hikmet Belbezin neşesinin neden ileri geldiğini anladılar.

Vodvilin jeneriği

Aslında güçlükler, Enver Adakanın altı kişilik kurucular listesini hazırlanmasıyla had noktasına erişmişti. Adakan, Alicana ve kendisine -teorik olarak bu iki kişiye Yalçın, Talas ve Aybar da yardım ediyorlardı- verilen kurucuları tesbit işinde iyi bir prodüktör gibi hareket etmişti. Seçtiği altı isim matluba uygun görünüyordu. Adakan böylece vodvilin ilk perdesini oynıyacakları kendince pek güzel bir usulle tesbit etmiş oldu.. Ama iş beyaz kâğıt üzerine yazılan isimlerle bitmedi. Kurucular arasında tereddüt devam ediyordu. Nitekim Fuat Arpacının Büyük Handaki yazıhanesinde yapılar, bir toplantıda herşeye yeniden başlamayı gerektirecek bir hâdise vukua geldi.

O gün Alican, Raif Aybar, İrfan Aksu, Hasan Kangal ve Enver Adakan Arpacının yazıhanesinde toplanmışlardı. Kurucular nedense bu defa Belbezin yazıhanesini boşamışlar, karargâhı burada kurmuşlardı. Arala-

tında sâdece aydın lider bulunmuyordu. Ancak çok geçmedi, düğüne Kamber de katıldı: Yalçın, Belbezin yazıhanesine uğramış, oradan kurucuların nerede olduğunu öğrenmiş, telefon edip Arpacının yazıhanesine damlanuştı. Teni Türkiye Partisi kurucu larının yüzü asıktı. Yalçın içeri girdiğinde eline bir liste tutuşturdular. Alican:

"— Kurucuların listesi, Aydın. Bakalım beğenecek misin?." dedi.

Başyazar, Enver Adakan tarafından yazılmış altı kişilik listeyi sükû netle gözden geçirdi. Beğenmediği yüzünden belli oluyordu. Nitekim:

"— Neden Belbez yok? Kurucuların arasında olması iyi olurdu." dedi.

Bu, bombanın patlaması için sin yal yerine geçti. Adakan yerinden fırladı. irikıyım kurucu, kalın ense sinin müsaade ettiği nisbette başını sağa sola sallayarak:

"— Ne zamandır aynı şeyi yapıyorsunuz, ben ne zaman bir teklifde bulunsam derhal karşı koyuyor, güçlük çıka.ıyorsunuz. Bu defa da aynı şeyi yapıyorsunuz. Sırf listeyi ben ha zırladım diye tepki gösteriyorsunuz dedi. Sonra burnundan soluyarak :

"— Bir kere daha değişiklik yaparsanız, ben çeker giderim!" diye sözlerini bitirdi.

Kurucular bu tehdit üzerine telâşa düştüler. Keselerden bilinin kaybı, oldukça önemli bir meseleydi. Ama elden bir şey gelmiyeceği için vodvilin jeneriği bilmem kaçıncı defa tekrar değiştirildi. Bu defa kurucular arasına Ekrem Alican da katıldı. Sayıları da ona yükseltildi. Kurucuların tesbiti, geride bıraktığımız haftanın sonunda pazar günü Alicanın Küçükesattaki evinde yapıldı. Bu defa dehşetengiz başyazar Aydın Yalçının da fikri alındı ve toplantıya katılması istendi.

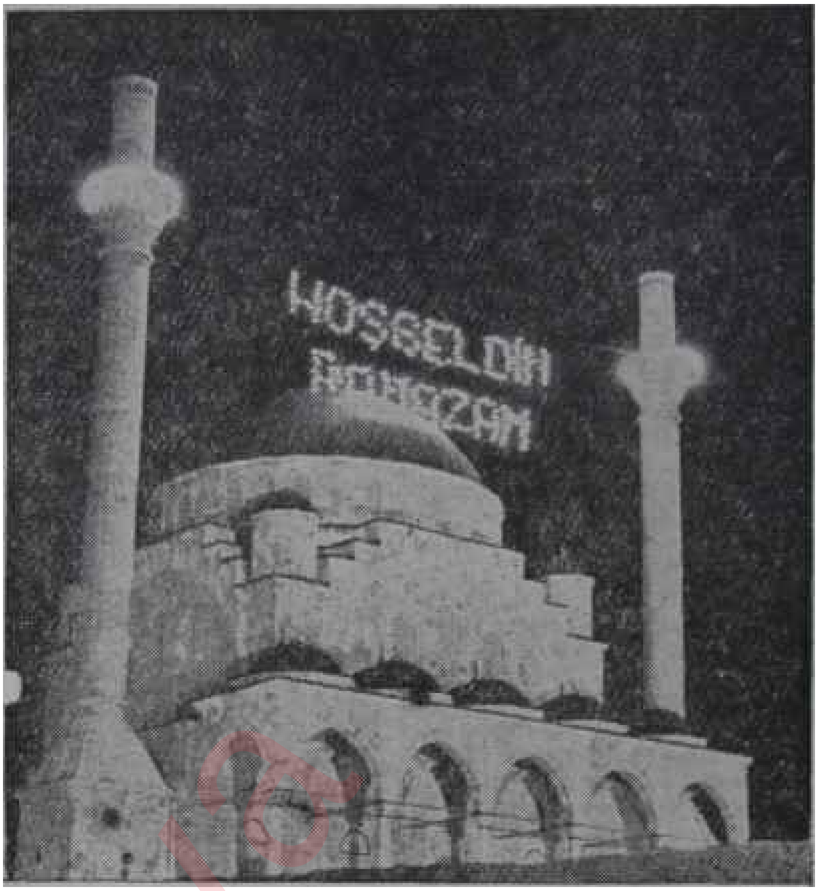
Benim jğlum bina okur..

Hikayenin giriş faslı ertesi gün kapandı. Bu defa oynayanlar arasında bizzat işin prodüktörü Alican da bulunuyordu. Başkentte sulu sepken caddeleri berbat ederken, Vilâyetin kapısından giren Y.T.P. nin -insan Yeni Hayat karemalâsını hatırlıyor-kuruculan, dışarı çıktıklarında büyük bir yükün altından kurtulmuş, doğrusu pek ferahlamışiardı, istim nasıl olsa arkadan gelirdi. Bir kere parti kurulmuştu ya...

Meseleyi başından sonuna kadar takip edenler vodvilin Y.T.P. nin kurulmasıyla bitmediğini çok geçmeden anladılar. Asıl eğlenceli taraf, parti nin, günlerdir saklanan bulunmaz Hint kumaşı programıydı. Program açıklandığında çokları derin derin "of" çekerek başlarını ümitsizce salladılar. Başlarını sallıyanlapn haklı olmadıklarım iddia etmek hakikaten güçtü. Bir yığın yuvarlak kelimenin yanyana ve bir kere daha yuvarlanarak getirilmesiyle meydana çıkan program, yeni hiç bir şey söylemiyordu. Yeni Türkiye Partisinin programında en enteresan kısım muhakkak ki Önsöz başlığıyla yayınlanan kısımdaki çağrıydı. Eski D.P. lller partiye çağrılıyorlar, başıboş oylara da bir bağır gösteriliyordu. Kralın silâhşörleri pek cesurane hareket ettikle rinden, ziyadesiyle böbürleniyorlardı.

Pare doğuran dağın programdaki yeri, yeni partinin devletçilikle ilgili olan kısmıydı. Bu kısmı okuyanların -hele devletçilik fikrini benimsemiş kişilerse- başlarına ağrı girmemesinin imkânı yoktu. Yeni Türkiye Partisinin ileri devletçiliğe mütemayil kurucuları, öylesine bir devletçilik prensibi öne sürmüşler ve bunu öylesine tarif etmişlerdi ki, okuyanın ağzı ku--aklarına varıyordu. Programın bu kısmına bir mizah şaheseri denilebilirdi.

Hele programı takdim yazısının sonu ayrı bir şaheserdi. Yeni Türkiyecilere göre, sağlam parti programları kadar, hattâ bundan daha fazla bu programları tatbike koyacak şahsiyetler önemliydi. Eh, hal böyle olun-

RAMAZAN GELDİ, HOŞ GELDİ — Geride bıraktığım» haftanın sonlarındaki gün Türk milleti bir defa daha Ramazanı karşıladı. Günlerden cuma olması onbir ayın sultanının karşılanmasına ayrı bir huşu verdi. O gün camiler gene doldu ve cuma namazı için yer bulamayanlar mabetlerimizin avlularında veya meydanlarında ibadetlerini yaptılar. Akşamları, minareleri arasına mahyalar kurulmuş camiler âdeta taşmakta, milyonlarca müslüman oralarda vaızlar, mukabeleler veya meviûtlar dinlemektedirler. Türkiye radyoları mübarek ay münasebetiyle programlarına ilâveler yapmışlar, yayınlarının saatlerini vatandaşların ibadetlerini engellemeyecek şekilde değiştirmişlerdir. Meselâ en fazla dinlenen program olan Yassıada saati, 20'den 21'e alınmıştır. Bir kısım meviûtlar radyolarda yayınlanacaktır. Türk milleti bu yıl gösteriş ve politika olsun diye değil, inanarak kutlanan bir samimi Ramazan yaşamaktadır.

ca sözcüsü Aydın Yalçın olan partinin istikbali müemmen sayılırdı!

Teni Türkiye- Partisi kurucuları, bu satırların yazıldığı sırada Genel Kurul toplantısı yapmakta ve aralarında vazife taksimi için çalışmaktadırlar. Partinin bir Genel Başkanı, bir Başkan Vekili, bir Genel Sekreteri ve üç Genel Sekreter yardımcısı olacaktır. Genel Başkan adayı, rakipsiz Alicandır. Genel Sekreter Esat Çağa olacak, Başkan Vekilliğine ise büyük bir ihtimalle Aybar getirilecektir.

Arap saçı...

Yeni Türkiye Partisinin kurulduğu geçen hafta içinde, eğlence bakımından başkentliler, Y.T.P. cilere rağmen gene de İstanbullulara gıpta ettiler.. Çünkü, siyasî vodvillerin en eğlencelileri îstanbulda sahneye kondu.

Istanbuldaki politika heveslisi müteşebbisler, harekete geçmek için İçişleri bakanlığının yeni partilerin kurulabilmesi için verdiği bir aylık mehilin sona erdiği geçtiğimiz haftanın ilk gününe kadar beklediler. O pazartesi, Vilâyet binasının heybetli mermer antresinden içeri, ellerinde lahana yaprağı kâğıtlar bulunan birtakım grupçuklar, olağanüstü heyecan içinde, fakat mütereddit ve sessiz sedasız daldılar.

Kuruluş müracaatını ilk yapanlar, rumuzu D.P. olan bir isim seçtiklerinden dolayı fazlasıyla dikkati çeken aklı evvel Düstur Partililer oldu. Saat 11.15 te dilekçelerini, program ve içtüzüklerini Vali Muavini Fikret Arslana teslim ettiler ve savuşup gittiler. Diğer müracaatlar hep öğleden sonra yapıldı. 15.07 de, daha önce ilân ettikleri saatten 7 dakika geç, İşçi Partililer arzı endam ettiler. Hepsi de genç olan kurucuların kalplerinde yatan müşterek aslanı yüzlerinden okumak müşkül değildi. Derken arkadan, 15,37 de en eğlenceli müracaata sıra geldi. Tek kurucum Tevfik Para Piremehmetoğlu, Kemalist Gençlik Partisinin kudretli temellerini att!.. Ne var ki, eski Süvari binbaşısı ve ikinci sınıf gazetelerde neşredilen pehlivan tefrikaları ile meşhur spor yazan Piremehmet oğlu, sâdece dilekçe vermişti. Bir aylık mehilin bittiği saat 17'ye kadar program ve içtüzüğünü getirmediğinden, cafcaflı ismine rağmen varlığından hiçbir gençlik teşekkülünün haberdar bulunmadığı siyasî teşekkülünün formalitesi tamamlanmadığından, kurulmuş sayılıp sayılmıyacağı meçhul kaldı.

Fahriye İffetkaya, Bedia Seven, Nadi Çakın, Memduh Tarhan ve Galip Atakan nâm beş meçhul kurucu, Vilayete, tesbiti ancak foto - finişle mümkün olabilecek şekilde yetiştiler. Vali Muavini Arslana tam 16.55 te düekçelerini, programlarım ve içtüzüklerini tealim edip Millete Hizmet Partisinin Türkiyenin en genç siyasî teşekkülü olarak vaftizini tamamladılar.

Yumurtlamadan gıdaklayanlar

İşçi Partisi öncüleri, müteakiben ağırbaşlı Divan Otelinin sigara salonunda bir basın toplantısı tertiplediler. Her kafadan çıkan ses ve fikir anarşisinden anlaşılabildiğine göre, esas maksat ve gayeleri ezilen işçi sınıfının haklarım korumaktı! Şimdiye kadar çeşitli ,siyasi teşekküllerin kadroları içinde eriyip kaybolan adale ve kafa emekçilerini İşçi Partisi çatısı altında toplıyacak, onların temsilcisi olacaklardı. İç gücü değerlen dirilecek, istihsal arttırılacak, adale ve kafa işçilerinden ve istihlâk maddelerinden vergi ahnmıyacaktı. Bütün fertler devlet tarafından sigorta ettirilecekti. Devlet her vatandaşa iş bulmakla mükellef tutulacaktı. Buram buram Poujadisme kokan İşçi Partisinin 120 kişilik bir Parti Meclisi olacaktı. 21 sandanyalık Merkez İcra Komitesini, Parti Meclisi tefrik edecekti. Şimdi mesele, 120 kişiyi bulmağa kalmıştı. Kurucular geceli gündüzlü toplantı üstüne toplantı, temas üstüne temas yapmışlar, fakat onbir rakamını yükseltmek çabalarında talihsizliğe uğramışlardır. İlk başvurdukları, Kurucu Meclisteki altı işçi temsilcisi olmuştur. Telgraflarla yapılan iltihak davetlerine, eski milletvekillerinden İsmail İnan hariç, henüz cevap veren çıkmamıştır. İnan dobra dobra konuşmuş, ümitlerin parlaklığım yok eden cevabî telgrafında, "Fayda değil, zarar getirecektir" mütaleasını yürüterek daveti reddetmiştir. Kurucular, altı işçi temsilcisinin cevaplarına intizaren, Sosyalist Partisinin bazı mensuplarıyla müzakerelere başlamışlardır. Kendilerine pek güvenleri olmadığından, işçi camiası dışında bazı şöhretlerin peşinde koşmaktadırlar.

İşçi Partisi kuruluyor
Hadi hayırlısı!

Dam üstünde saksağan

Güven Partililer ise, daha ilk günden azimkar olduklarını ispat et-----. 15.40 ta Vilâyete geldiler ve dilekçeleriyle içtüzük ve programlarım bizzat Istanbulun cerbezeli Vali ve Belediye Başkanı çift yıldızlı General Refik Tulgaya sunmak konusunda dayattılar. Tulganın, o gün işleri Vilâyet dışındaydı. Özel Kalem Müdürünün odasında 16.19'a kadar sabırla ve yılmadan bekledüer. Neticede, müracaatlarım Vali Muavinine yapmayan yegane müteşebbisler mutluluğuna erdiklerinden, Güven Partisinin kuruluş töreni en alâyişli tören oldu.

Partinin altı kurucusundan dördü, Tulganın huzurundan ayrıldıktan sonra, gazetecileri muhteşem Hilton Otelinde yapacakları basın toplantısına davet ettiler. Fakat Güven Partisinin "fazilet oku ve daima müftehir kalacakları fazilet mesleği" mensupları gazetecilerden ikisinden gayrisi davete icabet etmedi. Tertipçilerince fevkalâde mühimsenen basın toplantısında başsözcülüğü, kendisi hariç beş kişilik kurucular heyetinin Genel Başkam ve kendisini "eski muharip, müellif ve yazar" olarak takdim eden emekli Kurmay Albay Sadık Atak yaptı. Bir ara, Ankaradaki Piyade Okulunun Kumandanlığım da deruhte etmiş bulunan: Atak, basın toplantısında, Güven is-i mini, Atatürkün kendileri için ilham kaynağı kabul ettikleri "Çalış, övün; Güven" vecizesinden aldıklarım açık-; ladı.

Yaşlı emekli Kurmay Albayın gazetecilerce kısa sürdürülen basın toplantısında anlattıkları bu kadardı. Ama anlatılacak daha çok hususlar, vardı. Beş kişinin Genel Sekreteri, Atak gibi EMÎNSU'cu olmıyan emekli Binbaşı Nihat Özdemirdi. Özdemir; emekliye ayrıldıktan sonra terzilik tahsil etmişti, şimdi İstiklâl Cadde-; sinde konfeksiyonculuk yapmaktaydı; Kurucular heyetini havi listede mesleği "sanatkar" olarak gösterilmişti, Özdemir bestekârdı. Alaturkanın her makamından 36 bestesi vardı. Nihayet bir klasik kurucular heyetinde bulunması zaruri bir tüccar, Mustafa Tarı da beş kişinin muhasibiydi. Geriye kalan kurucular Anadolu - Son Baskı isimli akşam gazetesi sahibi

Bayan Hafız Müstenide Sükan, oğlu "gazeteci, müellif, yazar, öğretmen" Sinan Sükan ve "maarifçi" Dündar Katoğluydu. Eh, bir de ellerinde Anadolu - Son Baskı gibi 300 - 400 satan nâşir-i efkar olduktan sonra Güven Partisinin Genel Başkanının dediği gibi, "memleketi idare edeceklerin karşısında murakabeyi sağlıyacak, nazım rolünü yapacak kuvvetli bir siyasî teşekkül" haline gelmemesi için hiçbir engel kalmıyordu. Ne var ki, Anadolu - Son Baskının Vezneciler, Müverrih Hayrullah Sokak, No 8 deki ahşap ve salaş idarehanesinde karargahlanmış Güven Partisinin kurucular heyeti şimdiye kadar hiç tam, kadroyla bir araya gelememiştir.

Hakkında ütifatkâr beyanatlar, çekmekle beraber, Güven Partililer basından şimdiden şekvacı oldular. Parti kurma teşebbüslerini gazeteler alaya alıyorlardı. Halbuki hafife alınan parti kurma teşebbüsleri bir medenî mesaret gösterisiydi}. Basın, kurucuların etrafında çepeçevre olup alkış tutmalı ve takdirlerini ifade etmeliydi! Daha iyisini yapabileceğini ananeden meydana çıkardı. Mamafih bu parlak fikirler sâdece Güvencilere has kalmadı. Alicanın arkadaşları da içine düştükleri gülünçlüğün sebebini kendi hareketlerinde arayacak yerde Hasanda aradılar.

Vur beline kazmayı...

27 Mayıstan önce Türkiyede, dokuz siyasi teşekkül vardı. Bunlardan sâdece üçü -C.H.P., C.KM.P. ve D.P. - belli başlı bir faaliyet ve varlık gösterebiliyordu. İhtilâl günü D.P., kendi teşkil ettiği kayalıklara bindirerek darmadağın oldu. Şimdi parti adedi, iki gün içinde kurulan oniki taneyle yirmiye yükselmiştir.

Herkesin bildiği D.P. rumuzunu alıp sonra buna göre test usulü imtihanlardaki boşluk doldurma sualleri gibi isim uyduran Düstur Partisinin alemdarı, EMİNSU'cu olmıyan emekli deniz Albayı Hasan Azmi Tezcandır. Uyanık Düstur Partilüer, mefsuh D.P. mensuplarını paylaşmak için yapılan kıyasıya yarışmada bir isim kurnazlığı ile siyaset piyasasına çıkmışlardır. Hikâye şudur: Tarcan, böyle bir hengâmede bir parti kurmak niyetinde olduğunu Çamlıca semtinin Sarıkaya mahallesindeki komşusu Abdullah Coşara açmışür. Coşar, Robert Kolejinden mezundur, İstanbul Tıp Fakültesini tamamladıktan sonra ihtisasını Landrada yapmıştır. Fakat nedense esas mesleği doktorluk ona cazip gelmemiş, babasından kalma Fincancılar Sokağındaki toptan yazmacı mağazasının başına geçmiştir. Tarcanın fikrine Coşardan başka Kadıköyde oturan ve gene EMİNSU'cu olmıyan bir diğer emekli deniz Albayı Celâlettin Altınbaş da katılmıştır. Beyazıtta mülk sahibi avukat Nurettin Tolun da Coşarın yakın arkadaşıdır.

Şimdi İçişleri bakanlığına sundukları içtüzüklerine ne cevap verileceğini beklemektedirler.

Maraton toplantılar

En tozkoparan gayretler, bir türlü durulamıyan Memleketçi Cumhuriyet Partisinde göze çarpmaktadır. M.C.P. nin îstanbuldaki kurucuları, bazen Ankaradan da gelenlerle birlikte Tepebaşmdakl Yenişehir Palas Otelinin bodrum katında lokanta olarak hazırlanan, fakat kullanılmayan geniş salonda maraton toplantılar yapmaktadırlar. Konu olarak önlerinde, taraftar toplama, teşkilâtlanma ve idarî işler bulunmaktadır. Meselâ İstanbul ve Trakya teşkilâtım kurmak üzere mefsuh D.P. li avukat Enver Safder Oder, İstanbul eski Jandarma Kumandam emekli Albay Muzaffer Mutlu ve sabık Valilerden Akif İyidogan görevlendirilmişlerdir. Adalet Partisi ile "usûlüne aykırı bir birleşme arzusu izhar eden ve re'sen harekete geçen" Rauf Kıray, Hasan Ülçek ve Nihat Su tasfiye edilmiş ler, böylece 39 kişilik kurucular heyeti 36 ya düşmüştür. Kendüerini çalımla ağır satmaya çabalamalarına rağmen, M.C.P. lilerin içlerinde alev alev yanan ideal, bir kuvvetli yeni parti ile birleşmektir. Ama, "şahsi amal için veya oportünist bir düşünceyle değil!" M.C.P. lilerin Gökçay Handaki yazıhaneyi bırakarak kendilerine karargâh ittihaz ettikleri cakalı, fakat müşteriden yana fakir Yenişehir Palas, kuruculardan Talât Akdoğana aittir. Teni Türkiye Partisiyle birleşilmediğinden dolayı dört arkadaşıyla birlikte istifayı basan 1946 Demokratlarından Emin Nihat Sözeri, tekrar M.C.P.. saflarına katılmıştır. M.C.P. li bir grup kurucu da, Ankarada paralel çalışmalar yapmaktadırlar.

Adalet Partisi de, Cağaloğlunda, Ankara Caddesindeki Türkiye Yayınevinde karargâhlanmıştır. Mefsuh Türkiye Köylü Partisinin eski Genel Merkezinde iktisat doktoru ve ceviz kütüğü ihracatçısı Muhtar Yazır riyasetinde sondajlar yapılmaktadır. Genel Başkan EMİNSU'cu Orgeneral Ragıp Gümüşpala bir mektupla, Yazır, Cevdet Perin, Emin Acar ve Naime Tokgözü İstanbul teşkilâtım kurmakla görevlendirmiştir. Yazır, eski Y.T.P.li Ziyad Ebüzziya, Zafer Tanyolaç ve Enver Adakan ile temasa geçmiştir. îstanbulun başına getirilecek bir şöhret taharriyatına girişilmiştir. Adalet Partisine giren münfesih Türkiye Köylü Partisi Genel Başkam ve Türkiye Yayınevi sahibi Tahsin Demiray, henüz hastalığı dolayısıyla ortalıkta görünmemektedir.

Teni Türkiye Partisinin İstanbul Karargâhı da, avukat Hasan Kangalın Bahçekapıda, Hacıbekirin karşısındaki Dördüncü Vakıf Hanın asma katanda kâin 4 numaralı yazıhanesidir. Ancak bu faaliyet, henüz dikkate değecek bir kıvama erişememiştir. İstanbul teşkilâtının başına getirilmesi en fazla muhtemel elhak, devrin adamı olmıyan ve akide sahibi, çok sıfatlı- Fahrettin Kerim Gökay da esasen yurt dışında bulunmaktadır. Geçen hafta Kangalın yazıhanesini ziyaret edenler arasında en önemlisi, münfesih D.P. nin düşük Kemal Aygünden önceki İl Başkanı Server Sürenköktür.

*

Parti furyası, bitirdiğimiz hafta pek çok kimsede bir telaş yarattı. "Ne oluyoruz? Yunanistan a mı dönüyoruz?" yahut "Eyvah Fransaya benze dik!" sözleri dudaklara biraz sık geldi Aslında Fransaya. hatta Yunanistana dönmenin korkulacak hiç bir tarafı yoktur. Küçük komşumuzun, Demokrasinin en başarılı tatbikatına sahne olmadığı halde bu rejimle mükemmelen kalkındığı ev bizim gıpta edeceğimiz bir refah seviyesine eriştiği muhakkaktır. Ama aslında parti furyası sâdece hadisenin dış görünüşüdür Nitekim Nadir Nadi güzel bir başyazıyla bu enflâsyonun korkulacak hiç bir tarafı bulunmadığını, zira ancak ciddi partilerin ciddi liderlerin sevki idaresinde su yüzünde kalabileceğini, ötekilerin ise kaybolup gideceğini hatırlattı. Hakikaten İsmet İnönünün çok partili rejime müsaade etmesinden sonra Türkiyede bugüne kadar dört düzine partinin kuruluşunu tescil ettirmiş olması bugün -oynanan vodvilin sâdece gülüne taraflarının bulunduğunu, yoksa Demokrasinin asla dejenere olmadığını, kılına dahi talep gelmediğini göstermeye yetecektir. Çok partinin kurucusu şu son. bir ay içinde bizlere sâdece eğlenceli vakit geçirtmiş, perde de kapanıp» gitmiştir. .

Bir Görüş

Zirai Gelir Vergisi ve Bir Teklif

Turgut YEĞENAĞA

5 Ocak 1961 tarihinde kabul edilen yeni bir kanunla zirai kazançlar da gelir Vergisine tabi oldu.

, Yurdun muhtelif bölgelerindeki çiftçi teşekkülleri, yeni kanunu inceledikten sonra, kanunun zira! bünyemize oymayan aksaklıklarını tesbit ve ilgililere izah etmek gayesiyle Ankarada muhtelif toplantılar yaparak görüşlerini derleyen bir rapor neşrettiler. Bu rapor M.-B.K. ve Temsilciler Meclisi üyelerine gönderildi, ayrıca muhtelif gazetelerde de neşrolundu. Çiftçiler, zirai verginin ekili ve dikili araziden -arazi kıymetine, ürün nevine göre- dekar başına muayyen nisbetler dahilinde alınmasını, hayvancılıkla uğraşanlar için de hayvan başına bir vergi nisbeti tatbik edilmesini mukabil tez olarak ileri sürmektedirler.

Şimdiye kadar çiftçiler niçin vergi vermiyorlardı? Bunun muhtelif sebepleri vardır. Bâzılarının ileri sürdüğü gibi bu hâl 6âdece rey avcılığından neşet etmiş değildir. İkinci Dünya Harbinin sonuna kadar Türkiyede ziraat ekseriyetle orta çağ metotlarıyla yapılmaktaydı. Memleketimizde makinalı ziraat ve dolayısıyla zira! istihsal artışı İkinci Dünya Harbi sonlarından itibaren başlar. Bu mevzuda Marshall plânı yardımlarının büyük tesiri görülmüştür. Makinalı ziraat daha büyük sahaların ekimine yaramış ve is tihsal bu yönde, artış yoluna girmiştir. Dekar basma, çiftçi nüfusu başına istihsalde artış pek cüz'i kalmıştır. Amerikada ziraatta çalışan her işçi kendisinden başka 17 kişinin zira! istihlâk maddesini istihsal etildi halde, Türkiyede her ziraat işçisi -nikbin bir hesapla- kendislnin ve iki kişinin ihtiyacını karşılayabilmektedir. Dekar başına istihsal ise Avrupa vasatisinin % 25'i nisbetindedir. Nüfusumuzun senede % 2.7 artmasına mukabil, mili! gelir artışı % 1.8 uisbetindedlr. Bu halde millî refah senede % 1 azalıyor demektir.

Bugün için üzerinde durmamız gereken en mühim husus, "istihsali ne suretle arttırabiliriz?" olmalıdır.

Milli gelirin yarısını zirai istihsal teşkil etmektedir. Zirai gelir vergisi; süratle yükseltmek zorunda olduğumuz zirai istihsalin artmasına yardım edecek midir? Kitapların yazdığı âdil vergi sistemlerini düşünmeden evvel bu sorunun cevaplandırılması lâzımdır. Bir çiftçi olarak verilecek cevap "hayır" dır.

Gelir vergisi tatbik edilen ticaret ve sanayi sektörlerini ele alalım. Ticaret ve sanayide sermaye senede asgari üç defa ciro edilir. Her ciro edilişte % 0 kâr bıraksa, mükellefler % 30 brüt kardan vergi ödemiş olurlar. Ziraatte ise sermaye senede bir ciro edilebilir. Brüt kâr İse % 7 ilâ 8 civarındadır. Ticarette ve sanayide sermaye, sigorta emniyeti altındadır. Ziraatte ise nakit sermayenin tamamı her türlü tabii âfetler ve haşaratın tehdidindedir. -Narenciye ziraatini ele alırsak sermaye onuncu senede hâsılat temin etmeye başlar, risk daha büyüktür-. Bugün için ziraî sektörün, aleyhinde olan şartlara rağmen, ticari ve sınai sektörle aynı nisbette vergiye tâbi tutulması ne netice verebilir? Haklı olarak sermaye daha rantabl sahalara teveccüh eder. Zirai sektöre yatırma yapılamaz. Yatırım olmadan istihsal artımı da teinin edilemez.

Senede bir kaç ay iş bulan ziraat işçisinden de vergi tahsili, defter tutma vs. büsbütün üzücü halleri ihdas eder. Vergi muafiyetinden istifade için işletmeler küçülür, vergi dilimlerinden en avantajlısına girebilmek için az istihsal sağlayan ürünlere yönelmeler olabilir ve dolayısıyla zirai istihsal artacağı yerde azalır. Zirai maliyet artar ve dünya fiyatları ile ihraç etme imkânları ortadan kalkar. İstihlâk azalır, işsizlik nisbeti artabilir.

Teni usûlle vergi tahsili, maliye için yeni masraflar gerektirecektir. 1950 de gelir vergisinin ziraate teşmil edilmemesi sebeplerinden biri Maliye bakanlığında kaliteli eleman sayısının azlığıydı. 1950 den bu yana kaliteli eleman sayısı artmamış, bilâkis azalmıştır. Maliye bakanlığının bu günkü kadrosu gerek kemiyet ve gerekse keyfiyet bakımından zirai gelir vergisini İyi bir şekilde yürütebilecek durumdan uzaktır. Hâlen gelir vergisi mükelleflerinden % 2,5'un hesapları kontrol edilebilmiştir. Teni vergi daha çok masrafla tahsil edilecek ve bütçeye mukannen bir gelir sağlamıyacaktır.

Ziraî gelirlerden vergi mutlaka a~hnmalıdır. Ama mesele en iyi usûlü bulabilmektir. En iyi usûl ne olabilir? En iyi usûl Japonya ve İtalyada olduğu gibi dekar başına hayvan sayısı başına mukannen bir vergi almak olacaktır. Faydalan:

1 — Vergi nisbetini düşürmek için çiftçi en rantabl usûllerle istihsalini arttırmaya çalışacaktır.

2 — Alışılan bir usûldür, vergi tahsili kolay ve masrafsız olur.

3 — Hükümete zirai politikanın tesbiti ve tatbiki imkânım sağlar -Ziraati herhangi bir ürüne doğru yöneltmek vergi ayarlamasınla kolaylıkla mümkün olur.

4— Bütçe yapanlara sıhhatli bir gelir tesbit edebilme İmkânı verir.

5— Vergi muafiyeti daha objektif ölçülerle tesbit olunabilir.

Çiftçilerin teklif ettiği bu sistem istihsali teşvik edicidir. Aynı siste rain Japonyadakt tatbikatı iyi sonuç vermiş ve zirai istihsal on sene içinde yüzdeyüz artmıştır. Bu, kalkınmamış memleketler için tatbik kabiliyeti olan en iyi vergi usûlüdür.

Duruşmalar

Dram

Yassıadadaki jimnastikhaneden bozma tarihi salon, duruşmalarınbaşladığı 14 Ekim tarihindenberi gelip geçen hâdiselerin en dramatiğine, bitirdiğimiz haftanın sonundaki cuma günü şahit oldu. Artık fazlasıyla meşhur salondaki 800'e yakı» dinleyici ve 116 samlı -mide kanamasından mustarip Ramiz Albaş Yassıada Garnizon hastahanesinde olduğundan duruşma gıyabında yapılıyordu- dehşetle irkilerek ayağa kalktı. Orta yaşlı, beyaz kürk yakalı astragan mantolu sık bir hanım fenalaşarak Yassıadanın dirayetli resmi üniformalı subay, assubay görevlileri tarafından lüks Fenerbahçe vapuruna taşındı. Düşüklerden Kemal Aygün ve Taşay Yiğit ve asaplarına hakim oiamıyan bâzı dinleyiciler gözyaşlarını tutamadılar. Ağzı oruçlu -Ramazanın ilk günüydü- Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol duruşmaya on dakika ara vermeğe mecbur kaldı.

Sanık mahallinde, sakıt Bağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Lûtfi Kırdar vardı. Yüksek Adalet Divanı dillere destan olan İstanbul ve Ankara olaylarını görüşüyordu. İki düğmeli kruvaze lâeivert bir elbise giymiş Kırdar, düşük Menderesin başaşağı edilen son kabinesindeki meslektaşları gibi 28 Nisandan evvelki ve sonraki tüyler ürpertici icraatlarının hesabını veriyordu. Birden kökünden dinamitlenmiş bir minare gibi çöktüğü ve sanık mahallinin parmaklıklarına sağ kolu takılı kaldığı halde yığıldığı hayretler içinde görüldü. Yardımına İlk yetişen hemen gerisindeki Hayrettin Erkmen oldu. Arkasından Adnan Menderes, Medeni Berk ve "Doktor, doktor!" şeklinde feryat eden Fatin Rüştü Zorlu yetiştiler. Çehresi bir anda bembeyaz bir hale gelen, münfesih D.P.. nin transfer kıymetinin elinden evvelâ okurken taktığı kalın siyah çerçeveli hipermetrop gözlüğü ve notları sonra da sol elinde tutmakta olduğu ve Başolu işitmek için kullandığı kulaklık düştü. Saatler 16.10'u gösteriyordu. İnzibat subay ve assubayları ek gibi yerlerinden fırladılar.72 yaşındaki Kırdann çökmüş ve bitkin vücudunu kollarından devraldıkları düşükleri uzaklaştırdılar. Kırdar, getirilen bir bardak suyu Içemiyecek kadar mecalsiz kalmış, kendinden geçmişti. Sükûnetim muhafaza eden Başol, kendine has soğukkanlıhğıyla, dinleyiciler arasında derhal müdahalede

Lütfi Kırdar
Son an

bulunması için bir doktor aradı. Fakat nafile, hiç kimse ortaya çıkmadı. Kırdar bir enfarktüs krizi geçiriyordu. Silahlı Kuvvetlerimizin maharetli Kara, Deniz ve Hava sıhhiye erlerinin taşıdıkları sedyeye konan Kırdar, salonun kapısında bekliyen ambulansa alınarak süratla Yassıada Garnizon hastahanesine götürüldü. Askeri doktorların bütün ihtimamına rağmen Kırdar kurtarılamadı ve saat 16 25'te ruhunu teslim etti. ölümünden sonra dramatik duruşmayı takip eden yegâne yakını oğluna, Kırdarın cesedini görmesi için müsaade verildi.

Böylece, Yassıadadadaki sanıklardan hayatlarını kaybedenlerin sayısı altıya yükselmiş oldu.

Sonun başlangıcı

Erkmenin şahsiyeti icabı pek câlib-i dikkat olmıyan sorgusundan sonra sıra Kırdara gelecekti ki, Başol ille on dakikalık arayı verdi. Yassıadaı Garnizon Komutanı Güryay, sanıkların da yasak bölgeye açılan yan kapıdan biraz açığa çıkıp hava almalarına ve uyuşan adalelerini isletmelerine müsaade etti. "Türkiyenin ilki Müslüman Başbakanı" tarzında reklâm edilen düşük Menderesi, Ramazanın birinci günü olmasına rağmen Yenice sigarası tüttürürken görenler, gülümsemekten kendilerini alamadı»lar. Mamafih düşük efendiyi, seferi sayılabileceği için mazur görmek lâzımdı! Asabının son derece gergin olduğu her halinden belli olan Kırdar ise, fırsattan istifade etmedi. Etli dudaklarını şapırdatarak yalıyor, kocaman elleriyle esmer soluk yüzünü sıvazlıyor, saatine bakıyor, ayaklarını bir türlü sabit tutamıyordu. imtihan heyetinin önüne çıkacak bir çocuk öğrencinin telâşı içinde titrek kocaman ellerinde bulunan notlarını son defa gözden geçiriyor, ezberliyor gibi yapıyordu. Sabahtan itibaren maneviyatını sarsan endişe, Yüksek Adalet Divanının sanık kürsüsüne çıkacağı meş'um an yaklaştıkça belirli surette artıyordu.

Nihayet meş'um an geldi çattı ve Kırdar süklüm püklüm, mikrofonun) başına geçti, ifadesini vermeğe başladı. Efendim, 24 Martta Fransa! Hükümetinin davetlisi olarak Parise bir tetkik seyahatine çıkmıştı. Bir enfarktüs krizi atlattığından, 15 Nisanda tedavi maksadıyla Batı Almanyanm küçük bir içme ve kaphcai şehrine geçmişti, İatanbula döndüğünde, takvimler talebe ayaklanmasının patlak verdiği 28 Nisanıı gösteriyordu. Bir gece vaktiydi, köprüler açılmıştı ve Haliçi dolaşarak Eyüp yoluyla Maçkadaki evine gidebilmişti. Ankaraya 9 Mayısta gelmişti. Havasım henüz teneffüs ettiği Avrupadan sonra memleketteki hengâmeyi görmüş, zihninde yaptığı mukayese sonucu kapıldığı dehşetli teessür ikinci bir enfarktüs krizi ile neticelenmiş ve Gülhane hastahanesinde tedavi altına alınmıştı. Bu arada, daha önce kulaktan dolına malûmatla şöyle böyle bildiği keşmekeşin içyüzünü öğrenmek üzere yakın dostları Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak ve «ski Killi Eğitim Bakam Hasan Ali Yüceli davet etmişti. Onlardan aldığı malûmat üzerine istifaya karar vermiş ve fikrini yakın arkadaşlarına açıklamıştı. Yücel ve Irmak, "Sen teknik bir a-

damsın, vazgeç" demişler, fakat kararlı Kırdar tavsiyelere kulak asmamıştı. Zaten daha önce de bir defa çekilmeğe kalkışmış, fakat Menderes kabul etmemişti. Derken istifa mektubunu hazırlamış ve Menderesi sunmak üzere Gülhane hasftahaaefafi doktorlanndan izin almıştı. Dışara çıktığında Başbakanın İstanbula gittiğini direnmişti. İstifa mektubu cebinde Menderesi takibe koyulmuştu. İstanbula gelince de kendisine, Başbakanın bu sefer İzmire, şöhretli Ege gezisine çıktığım söylemişlerdi. Neticede Menderesi 24 Mayısta Başbakanlıkta yakalamıştı. Yanında Koraltan da vardı. 71 yaşma girdiğini, max nen ve bedenen çalışmıyacak hale geldiğini, İstirahat etmek arzusunda olduğunu zikrederek istifasının kabuHİ dileğiyle mektubunu vermişti. Menderesye müracaatı makul bulmuş. Kırdan iltifatlara boğmuştu. Müteakiben -Menderes mi, Koraltan mı, hatırlamıyordu-, kendisine böyle bir kritik devrede yanlış mütalealaral yol açmaması için, yeni bir arkadaş bulunup ilan edilinceye kadar çekidiğini açıklamaması söylenmişti. Aym gün Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına uğrayarak şahsî eşyalarmı toparlamış ve İstanbul yolunu tutmuştu. 97 Mayıs kendisini İstanbul* daki evinde bulmuş ve Yassıadaya yollamıştı. Dolayısıyla 28 Nisandan evvel ve sonraki olaylarla» fiilen işbaşında bulunmadığı için, hiçbir alakası yoktu.

Kırdar:

"— Eğer zamanm Başbakanı istifamı ilân etmiş olsaydı, huzurunuza sorumlu bir Bakan olarak değil, bir milletvekili olarak gelecektim" dedi. Arkasından da» adeta başına gelecek felâketi önceden sezinlemişcesine, aynen:

"- Bütün bunları şunun için söylüyorum: Huzurunuza ikinci bir defa ya gelirim, ya gelemem. Zira hastayım ve doktorların ihtimamı ve tedavisi ile ayakta durabiliyorum" şeklinde konuştu.

Gerçekten Kırdarın bir de had seker hastalığı vardı. Son günlerdeki müdahalelerle derecesi bir miktar düşürülmüştü. Ailesinden hiç durmadan ilâç istetmekteydi.

Başol, ifadesi süresince Kırdara birkaç defa ve ısrarla oturarak ifade vermesini, kısa konuşmasını söyledi. Fakat Kırdar, "Bet - on dakika dayanabilirim" mülahazasıyla teklife yanaşmadı.

Dramatik hâdisenin son perdesi, Başolun bir hususu aydınlatması için Kırdan Menderesten sonra tekrar mikrofona davet etmesi üzerine cereyan etti Kırdar, C.H.P. içinde parlak bir maziye sahip, başarılı ve yüksek teveccühe mazhar bir şahsiyetti. Nasıl olmuşta da münfesih D.P. mensuplarının arasına karışmak gafletini göstermişti? Herkes Başolun bir dokunması üzerine bin "ah" dinlemeğe hazırlanmış ve Kırdar da tiradına başlamıştı. Asıl yarasına dokunulan Kırdar 1954 te mefsuh D.P.. nin İstanbul listesinde müstakil olarak milletvekilliğini nasıl kazandığını, cazibesine mukavemet gösteremediği o zamanki cakalı, şimdiki devrilmiş iktidarın saflarına hangi şartlar altında katıldığım anlatırken büsbütün heyecanlandı. Zamanla yoruldu ve "Müsaade ederseniz, oturayım" dedi. Başol bir baş işaretiyle müsaade ettiğini bildirdi. Kırdar yaklaştığı iskemleye bacağı ile çarptığı zaman, görmediği ve kendisinden önce ifade veren Tevfik İlerinin unuttuğu su bardağı yere düşerek kırıldı. Duyduğu şıngırtı, heyecanın yeyip bitirdiği, manen ve bünyece harabeye dönmüş Kırdarın bayılmasına sebep oldu.

Bakanların defilesi

Duruşma, İstanbul ve Ankara olaylarının İstanbullu ve Ankaralı sanıkların mûtad tören ve usûlle salona alınmalarından sonra başladı. Yassıada duruşmalarının gedikli takipçileri gazetecilerin "İstanbul Takımı" ismini verdikleri ve daha kalabalık sanıklar grubunun başım düşük Bayar çekiyordu. Bayar kolunda ekose astarh "Wiscont" markalı bir trençkot ve elinde fıstıki yeşil renkli şapkası, başı önde ağır ağır yürüyordu. iskemlesine çöktü, trençkotlum korkuluğa astı, şapkasını, arkasındaki, semizliğinden hayli kaybederek Adeta zarifleşmiş Yetkinerin ayağının dibine fırlattı ve kulaklığı itina ile aldı. Daha sonra da "Ankara Takımı" denen sanıklar grubu sökün etti. Onların tayını da, üzerindeki iki düğmeli kruvaze elbisesi iğreti duran Namık Argüç çekiyordu.

Cuma günkü duruşma, eski iktidarın pespaye arlarının bir defilesi mahiyetindeydi. Düşük Menderesin tepetaklak edilen son kabinesindeki ideal arkadaşlarından sekizi, mesuli-

yet ve resmi protokol sırasına göre (Yüksek Adalet Divanının sanık mahallinde arzı endam eylediler. Hepsi de seciye bakımından büyüklerinden daha üstün olmadıklarını başarı İle ispat ettiler.

"Eğer İnönü söylerse..."

Mikrofon başında fırtınaya mâruz kalmış kavak gibi sallanan Bay Yüzde On, sâdece diplomaside değil, avukatlıkta da aranmakla bulunmaz bir değer olduğunu ortaya koydu. Pariste, Tahranda veya îstanbulda NATO Dışişleri Bakanları ile meşgul olduğunu belirterek evvela şahsını sıyırdıktan sonra, münfesih D.P. nin, mensuplarının, B.M.M. Grubunun, Hükümetinin Başkanının ve Cumhurbaşkanının türlü riyakârlıklarla savunmalarım yaptı. 90 dakika kadar süren ifadesini Başolun bile mani olamadığı şekilde uzattı, fazlasıyla can sıktı. Aralarında sanıklar dahi bulunan birçoklarım esnetmeğe başladı. Zaman zaman şirretleşti ve hattâ efeliğe özendi. Zorluya bakarsanız, kendisi erken genel seçimlerin şampiyonu olmuştu ve fikrini meşhur Döviz Komisyonuna bile kabul ettirmişti!. Sonra düşük Başbakan, bilhassa kendi mesuliyeti altındaki işlerde, zannedildiği gibi, herşeyi yaptırmağa kadir bir insan değildi! Bay Yüzde On:

"—. İtaatkâr olarak bilinen B.M.M. Grubu, onu 1955 te iyice sarsmış ve çekilecek duruma getirmiştir" şeklinde konuşunca, Başol:

"— Eee?.. Ondan sonra ne oldu, ne olmuş?" diye sordu.

Tabiatiyle Zorlu kapı duvar kesildi. Zorlunun çelimsiz fikirleri ve sözüm ona mantık oyunları, üstad Sebatı Atamam bile güldürdü.

Hasan Polatkan, tam manasıyla kuzu postuna bürünmüş bir kurttu. Düşük efendinin taktiğini mükemmelen hazmetmiş olduğu anlaşılıyordu. Kararnamedeki dokuz ithamdan ikisine "Bilmiyorum", üçüne "Malûmatım yok", ikisine "Hatırlamıyorum", birine de "Tetkik fırsatım bulamadım" cevabım vermişti. Dokuzuncuyu da kendine göre izah ederek reddetmişti. Mamafih Başol, açıklar veren düşük Maliye Bakanım birkaç defa kıskıvrak yakaladı.

Atıf Benderlioğlu, mühim bir ifşaatta bulundu, Örfi İdarenin ilânının sebebi talebe ayaklanması değil, İnönünün beyanlarıydı. Benderlioğlu:

"— Eğer İsmet Paşa ihtilâlden bahsederse, bunun üzerinde durmak lâzım gelir" dedi.

Düşük Milli Eğitim Bakanına göre, Başbakanın, "Hani ihtilâl bu mu?" demesi, karanlıkta türkü söylemekti! Samimi olan, İnönünün "İhtilâ" sözü üzerine Örfi İdare kararının ahnmasıydı!..

İkaz mektubu

Cuma günkü celsede, en fazla ismi geçen, Orgeneral Cemal Gürsel oldu. Konuyu, ileri açtı ve Başol da deşti. İleriye göre, Gürselin Kara Kuvvetleri Kumandanlığından ayrılırken Başbakana gönderdiği mektup, "tarihte eşi bulunmıyan bir ikaz mektubu"ydu! Türk Silahlı Kuvvetlerinin fikir ve kararından bahseden ikaz mektubu eski iktidar mesullerine okunmalıydı! O zaman hadiselerin seyri tamamen değişecek ve memleket sevkedilmekte olduğu buhrandan kurtulacaktı! Cılız sesli Hüsman da en çok ikaz mektubundan bahsetti. Onun kanaatince de, Orgeneralin şahsı için hiçbir şey istemiyen ikaz mektubunu mesullere okumayıp sakhyanlar, "tarih huzurunda vebal altında"ydılar! Başolun, Adnan ve Ethem Menderes üzerinde yaptığı ısrarlı sondajlardan anlaşıldı ki, ikaz mektubu hasıraltı edilmişti. Menderesin ifadesine bakılırsa, Ethem Menderes birgün kendisine ayaküsttt ikaz mektubundan bahsedlyormuş. Kendisi sâdece, Gürselin Cumhurbaşkanının istifasını istediğine dair kısmı duymuş ki, o sırada başka kimseler yanlarına gelmiş ve mevzu kapanmış ve bir daha açılmamış!. Yâni düşük efendi ikaz mektubunun sâdece yüzde onbeşine muttali olabilmiş! Aksi halde mutlaka kulak verir ve *gereği* şekilde hareket eder, hattâ çekilirmiş! Kabahat, ikaz mektubunun ehemmiyetini kendisine bildirmiyen Savunma Bakanındaymış!

Başol, bir diyeceği olup olmadığını hergün biraz daha eriyen Ethem Menderese sorduğu zaman, aldığı iki kelimelik cevap, "Haklıdır efendim" oldu.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kongo

Bir efsane doğuyor

Bundan yıllarca sonra Kongolu analar kucaklarında çocuklarını avutmaya çalışırlarken "Bundan yılllarca evvel Kongoda, ülkesinin bağımsızlığı ve bütünlüğü için çalışan bir adam vardı" diyecekler. "Bu adam bir gün Kongoyu sömüren beyazlara karşı isyan bayrağı açtı, Kongolu vatanseverleri etrafına topladı, savaştı ve katandı. Ama ne yazık ki ülkesinin bugününü göremedi. Çünkü Kongoyu bağımsızlığına ulaştırdıktan kısa bir müddet sonra, beyazların oyuncağı olan kara tenli, kara ruhlu bâzı kimselerin eline düştü ve öldürüldü. Adamın adı Lumumba'ydı, unutmayın."

Böylece, bundan yıllarca sonra, Kongolu çocuklar Lumumba'nm efsanesi ile uyutulacak, Lumumba'nm efsanesiyle oyalanacaklardır. Lumumba adı Kongo milliyetçiliğinin bayrağı olacaktır. Kısa süreli menfaatlerini korumak için bunun Lumumba'nm ölümünü hazırlayanları yarın ne kadar yanıldıklarım anlıyacaklar ve ölümün Lumumba'yı ne kadar kuvvetlendirdiğin' görerek, bavullarını bir daha Kongoya dönmemek üzere toplamak zorunda kalacaklardır. Ama iş işten çoktan geçmiş, Lumumba'nm ölüsü, daha düne kadar dirisinin başaramadığını başarmış, Kon gonun bütününü kendi tarafına çekmiş olacaktır.

Lumumba artık yok!

Evet, Kongoda uzun bir süredir bek lenen, geçen haftanın basında nihayet olmuş, Mobutu'nun kontrolü altındaki Leopoldvüle'den Çombe'nin kontrolü altındaki Güney Katangaya gönderilen Lumumba nihayet öldürülmüştür. Hem Mobutu, hem de Çom be Belçikalıların büyük etkisi altında bulunan kimseler olduğuna göre, bu ölümde kimin parmağını aramak gerektiği sorusu, cevabı güç bir soru olmasa gerektir. Bilindiği gibi Belçikalılar, daha ilk günlerden başlayarak, kendilerini Kongoda görmek is temediğini gizlemeyen Lumumba'dan hoşlanmamışlar ve bu koyu milliyetçi lideri işbaşından uzaklaştırmak için ellerinden gelen har çareye başvurmuşlardı, Belçikalıların bu çalışkanlığı sonucunda, önce Çombe'nin idaresindeki Katanga eyaleti Kongo'dan ayrılara bağımsızlığını ilan etmis, Leopoldvüle'den kapı dışarı edilen Belçikalılara kendi kapılarını açmıştı. Kongo ülkesinin bütün gelirlerinin beşte üçünü de beraberce götüren Katanga'dan sonra, Leopoldviüe'de bir Albay Mobutu belirivermiş, Cumhurbaşkanı Kasavubu ile birleşerek Lumumba'yı işbaşından uzaklaştırmıştı. işin garip tarafı, tıpkı Katangalı Çombe gibi Albay Mobutu da, işbaşına geldikten sonra, Kongonun kapılarım yeniden Belçikalılara içtiğini söylemekteydi.

Dag Hammarskjold
Başı dertte

Aslında, mesele Belçikalıların gidişi, ya da dönüşü meselesi değildi. Kongo meselesinin çözümü Belçikalıların Kongo içindeki yerinden çok, Kongonun siyasi yapısına bağlıydı. Lumumba ve onun gibi düşünenler Kongoda kuvvetli bir siyasî birlik, Kasavubu, Mobutu ve Çombe gibi düşünenler de zayıf bir konfederasyon kurulmasını istiyorlardı. Kongoya bağımsızlık verdikten sonra bu ülkenin tabiî zenginliklerinden yoksun kalan Belçika, Kongo üzerindeki ekonomik egemenliğini sürdürebilmek için bütün gücüyle konfederasyon taraftarlarını desteklemekte, bunu önleyecek tek kuvvet olan Lumumba'yı ortadan kaldırmak için nünden gelem ardına bırakmamaktaydı. Kongo liderleri arasındaki bu siyasi yapı anlaşmazlığ ına Belçika karışınca işler büsbütün karıştı, hele bütün bunlara bir de ka bile geçimsizlikleri de eklenince, Kongo durumu içinden çıkılmaz bir hale geldi.

Son zamanlarda Lumumba Albay Mobutu'nun elinde esir olduğu halde Kongo dengesi bu esir vatanseverin lehine dönmeye başlamıştı. Başlangıçtaki tereddüt devresi geçince, ilk günlerden başlayarak Lumumba'yı destekleyen Doğu eyaletine Kivu eyaletinin bütünü ile Katanga, ve Kasai eyaletlerinin kuzey bölümleri de katılmış, bundan başka Kongo buhranı çıkınca Sovyetler Birliğinden yardım isteyen Lumumba'nın Afrikanm göbeğine komünizmi getirmesin» den korkan Batıl, devletler, bu korkularının yersizliğini anlamaya başladıkları gibi, Lumumba olmadan Kongoda düzenin yeniden kurulamıyacağını da görmüşlerdi. Üstelik, Lumumba esir kaldıkça soğuk harp Afrikada daha çabuk yayılmakta, komünizmin Kongoya girmek şansı daha çoğalmaktaydı. Bu bakımdan başlangıçta Belçikayla birlikte Mobutu-Kasavubu ikilisinin arkasında yer alan Batıklar, gittikçe Lumumba'nm hakkını teslim etmeye başlamışlardı. Hele Kennedy Beyaz Saraya yerleşince, milletlerarası dunun da tamamen Lumumba'nm lehine dönmüştü. Nitekim geride bıraktığımla haftalarda, A.B.D. nin Birleşmiş Milletlerdeki yeni temsilcisi Stevenson'un ağzıyla yeni Kongo siyasetini açıklayan Kennedy idaresi, Kongoda düzenin ancak bütün Kongo liderlerinin bir araya geleceği bir milli birlik hükümeti tarafından kurulabileceğini, bu liderlerin arasında elbette Lumumba'nm da bulunması gerektiğini söylemekten kaçınmamıştı.

İşte durumun gün geçtikçe Lumumba lehinde geliştiğini gören Mobutu ve Çombe, Lumumba'dan kurtulmak için tek çıkar yolun onu ortadan kaldırmak olduğunu sanmışlardır. Gerçi Lumumba'nın ölümü bir esrar perdesi arkasına bürünmek ve suç onun üzerine yüklenmek istenmektedir ama, Lumumba'nm tutuk bulunduğu çiftlikten kaçarken kendine düşman bir kabilenin mensupları tarafından öldürüldüğü hikâyesin» inanan bir kişi but çıkmamıştır. Üstelik Mobutu ve Çombe, Lumumbayı oltadan kaldırmakla ondan kurtulacaklarını sanmakta ne kadar yanıldıklarım da, daha ilk günden anlamış olmalıdırlar. Çünkü şu satırların yazıldığı sırası gelen haberlerde Lumumba taraftarlarının önderlerinin intikamım almak için harekete geçmeye hazırlandıkları ve Kongonun telin bir iç savaşın arefesinde bulunduğu bildiriliyor. Bu haberler gerçekleşirse, Afrikada altı ayı aşkın bir zamandır sürüp gelen soğuk harp, artık ısınacak demektir.

Zumumba'nın ölümünden sorumlu olanlar, bunun sorumunu da üzerlerine almaya hazırlanmalıdırlar.

Birleşmiş Milletler

Lumumba'nın gölgesinde

Manhattan adasının doğu kıyılarında yükselen kırk katlı Birleşmiş Milletler binasmm en güzel toplantı salonlarından birinde, geride bıraktığımız haftanın ortalarında, bu binalın tarihinde şimdiye kadar görülen en büyük gürültülerden biri koptu. Dinleyici sıralarının tam karşısına gelen duvarında milletlerarası iş birliği sayesinde kurulacağı sanılan barış ve güvenliği semıbolleştiren meşhur bir tablonun yer aldığı bu salona, Güvenlik Meclisi salonu adı verilmekteydi. İşte bu salona nasıl girdikleri anlaşılamayan yirmi kadar zenci, tam Birleşmiş Milletlerdeki yeni Amerikan temsilcisi Adlai Stevenson konuşurken, dinleyici sıraları arasından yükselerek "Yaşasın Lumuraba!" diye bağırmaya başladılar. Ma---, üniformalı Birleşmiş Milletler muhafızları zencileri susturmaya çalışınca kıyamet koptu. Ortalık bir araöyle bir nal aldı ki, kimin kimle uğraştığı belli olmuyordu. Gürültüden Güvenlik Meclisindeki temsilciler bile yerlerinden fırlamış; şaşkın şaşkın etrafa bakışıyorlardı. Nihayet kavga yatışınca, bilançonun hafif yaralı yirmi kişi olduğu anlaşıldı. Fakat bunların onyedisi Birleşmiş Milletlerin mavi üniformalı muhafızları, üçü de gazete fotoğrafçılarıydı.

Başı dertte bir adam

Lumumba taraftarlarının Güvenlik Meclisini altüst ettikleri sırada Lumumba çoktan dünyayı değiştirmiş bulunuyordu. Lumumba'nın ölüm haberi dünyaya yayılınca bundan en çok endişe duyan insan, hiç şüphesiz, Birleşmiş Milletler binasmm otuz sekizinci katındaki mükellef bürosunda oturan Genel Sekreter Bay "H." oldu. Lumumba'nın başı, Bay "H." nın başım yiyeceğe benziyordu. Kongolu liderin ölümü haberi, daha ilk günden başlayarak onun arkasında yer alan Sovyetler Birliğini çok kızdırmıştı. Moskova hükümeti, Lumumba'nın ölümünden Genel Sekreteri sorumlu tutarak, artık Bay "H." yi Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olarak tanımadığım bildirdi. .

İşin aslına bakılırsa, Kongo işine karışmak Bay "H." için gerçek bir talihsizlik olmuştur. Bilindiği gibi, Birleşmiş Milletler Kongo meselesine geçen yılın ortalarında, bu tükenir bağımsızlık kazandığı günlerde karışmıştı. Kongolular bağımsızlık kazandıktan sonra ülkelerindeki bütün beyazları kovmak için ayaklanmışlar, bunun üzerine Belçika da Kongoya askeri birlikler göndermeye başlamıştı. İşte Birleşmiş Milletler Kongoya bundan sonra, Lumumba'nın isteği üzerine, Belçika ile Kongo arasında çıkan çatışmanın büyük bir savaşa dökülmesini önlemek üzere, bir kuvvet yolladı. Kongonun iç işlerine karışmadan, ülkedeki barış ve güvenliği korumakla görevlendirilen bu Birleşmiş Milletler kuvvetinin büyük çoğunluğu Asya • Afrika devletlerinden toplanmıştı. Kongodaki karışıklık kaynağını Kongo - Belçika anlaşmazlığından aldığı süre içinde Birleşmiş Milletler bu ülkedeki barış ve güvenliği korumayı iyi - kötü beceri - yordu. Ancak aradan çok geçmeden bu karışıklık Kongolu liderler arasında bir iktidar kavgasına dönünce, Bay H. nın durumu da çok güçleşti.

Şimdi Sovyetler Birliği Lumumba'nın işbaşından uzaklaştırılarak öldürülmesinin bütün suçunu, Kongolu liderler arasındaki çekişmeyi bir iç anlaşmazlık sayarak duruma seyirci kalan Bay "H." ya yüklemektedir. Sovyetler Birliğinin bu iddiada pek de samimi olduğu ileri sürülemez. Çünkü geçen Eylül ayındanberi, Moskova idarecilerinin bütün emellerinin, Birleşmiş Milletler mekanizması içinde en tesirli organ olduğu anlaşılan Genel Sekreterliği kendileri için daha emin bir ele, hiç değilse kendi veto larının işleyeceği 'üçlü bir triyomviranın eline vermek istedikleri bilinmektedir. Ancak Bay "H." için gerçek talihsizlik, kendi siyasî emelleri için Genel Sekreterin şahsına alabildiğine yüklenen Sovyetler Birliğinin yanısıra, bazı Asya - Afrika devletlerinin de Kongo meselesinde takip edilen politikayı tenkit etmeleri olmuştur.

CEMİYET

Şimdiye kadar gazetelerde her şey görülmüştü ama, "ailecek dindarlık" ilânı görülmemişti. Aşağıdaki yazı Ramazanın İkinci *günü,* "muhafazakar okuyucu" avına çıkmış bulunan muteber Sefa Kılıçoglunun muteber Yeni Sabahında yayınlanmıştır:

"Her Ramazan, bu mübarek aya en fazla ehemmiyet veren gazete Yeni Sabahtır. Yalnız sahifelerinde de--il, aile -yazı ailesi- arasında da öyledir. Şehrin başlıca lokallerine gruplar halinde gidip, yemeler, içmeler, eğlenceler simdi bir ay boyunca pay* dos edilmiştir. Nitekim Çarşamba gecesi Yeni Sabahlılar, aralarında Kıhçhoğlu -Sefa Kılıçhoğlu!- da bulunduğu halde, maaile Tornaya gittiler, yediler, içtiler güldüler, söylediler ve arife gecesinden itibaren bu çeşit toplantılara paydos ettiler. Şimdi her akşam gazetenin lokantasında iftar sofrası kurulmaktadır.

Mesela dün akşam, iman sahibi ilim adamı Prof. Sadi Irmak... v.s. v.s."

*

İsmet İnönünün yeğeni Ünal Temelli -Hasan Rıza Temellinin oğlu- Halepli bir Türk ailenin kızı olan Ayda Sabunî ile evlendi. Temelliler nikâhtan sonra oturdukları apartman dairesinde iki tarafın akrabalarının davetli bulundukları bir "yemek - düğün"le hâdiseyi kutladılar. Genç gelin beyaz elbisesiyle pek güzeldi İstanbuluni en mükrim hanımlarından biri olan Bayan Temellinin sofrası ise herkese parmaklarını da yedirtti. Gecenin en şık hanımı görümce Mutlu İlmendi.

Ünal Temsili ve Ayda Sabumi evlenme törenlerinde
Allah bir yastıkta kocatsın

S A N A T

Haberler

Gelenler

Geçen hafta içinde Ankaraya İstanbuldan bir çok sanatçı geldi ve gitti. Bunlardan bir kısmı Türk Dil Kurumunun Yönetim Kurulu toplantısına katılmak için gelmişlerdi. Oktay Akbal, Behçet Necatigil, Naim Tirali, Haldun Taner, Fazıl Hüsnü Dağlarca, bunlar arasındaydı.

İstanbullular, bu yıl epeyce tiyatroya kavuştukları halde, Ankaraya gelir gelmez ilk iş olarak Devlet Tiyatrosunun gişelerine koşup, tiyatro susuzluklarını gidermeğe çalışıyorlar. Bu durum, Ankarada oturan aydınları biraz böbürlendirmiyor değil, hani. Ama tiyatrolarda yer bulmak da bir mesele. İstanbullu sanatçıların imdadına, her zaman olduğu gibi bu sefer de Salim Şengil yetişti. Ne yaptı yaptı, İstanbullu sanatçılara tiyatrolarda yer buldu.

İstanbuldan gelen sanatçılar arasında eleştirmeci Fethi Naci ile sair Metin Eloğlu da vardı. Metin Eloğlu, iyi duyurulmadığı için pek başarılı geçmiyen bir imza günü de yapü. İmza günü, Bilgi Kitabevinde, şairin "dost yayınları" arasında yeni yayınlanan "Horozdan Korkan Oğlan" adlı şiir kitabı münasebetiyle düzenlenmişti.

Fethi Naci, eski bir Ankaralı sıfatiyle eşini dostunu gezdi. Sonra da, Ankarada devamlı olarak oturamamanın hüznü içinde îstanbula döndü.

Taşralı

İstanbullu sanatçılar nedense Ankarada oturan sanatçılara şöyle bir yukardan bakarlar, küçümser gibi bir halleri vardır. Hani, bir adam hem sanatçı olur hem nasıl Ankarada oturur, gibilerden.. Gerçekten, Ankaralı sanatçılar mazbut kişilerdir. Meyhane meyhane dolaşanları, sanatçı olma adına "mütecaviz" olanları, dedikodu yapanları yoktur. Çoklukla Sanatsevenlerde - o da 27 Mayıstan sonra - buluşur, bir İki saat oturur, konuşurlar. Ailecek ev gezmelerine giderler. Arasıra birlikte yemek yer, içer, eğlenirler. Pek özledikleri seviyede olmasa bile gene de, bir "aile çevresi" kurmuş sayılırlar. Bu şartlar tstanbulda yoktur. Ankaralı sanatçıları İstanbullu sanatçıların gözünde "taşralı" yapan da bunlardır.

Metin Eloğlu, bu gelişinde de, Ankaralı sanatçılara bu yüzden gene sıkıştı:

"— Siz nasıl insanlarsınız yahu? Tam taşralı olmuşsunuz! Bu nasıl iş? Mızmız, uyuşuk, sessiz sedasız bir yığın adam.."

Sonradan bu hikâyeyi Fethi Naciye anlattılar. Fethi Naci, bir yüa yakın "taşralı" yaşamış olmanın tadı damağında kalmış ki, gözlüğünün yanından hikayeyi anlatana şöyle ters ters bakıp cevap verdi:

"— Eloğlu «ve gitmeğe fırsat bttlabiliyor mu ki?"

Kiralık

Necati Cumalı, bildiğiniz gibi hem şair, hem hikayeci, hem romancı, hem piyes yazarı, hem denemecidir! Kendisine sorarsanız bunların hepsi doğrudur ama, bu "hem" lerin "en büyüğü"dür.

Söze başladı mı "benim şiirim, benim Hikâyem, benim romanım, benim piyesim, benim denemem"den geçilmez. Son zamanlarda İstanbulda Cumalıya rastlıyanlar, bu bilinen tiradı • yeniden dinlememek için, bir yolunu bulup kaçma çârelerini aramıya başlamışlardır.

Geçenlerde Necati Cumalı, Yeditepe dergisi sahibi Hüsamettin Bozoku yakalamış, konuşuyorlardı. Söz döndü dolaştı, büyük sanatçıların ölümünden sonrasına geldi. Büyük sanatçılar öldükten sonra, oturdukları evler, çalıştıkları yazı masası, kitap ları, elbiseleri, kalemleri, kâğıtları ayrı bir değer, önem kazanır ya, Cumalı da edebiyat tarihinden örnekler vererek bunları anlatıyordu. Sonunda:

"— Ne dersin Hüsam" dedi, "ben öldükten sonra, oturduğum evin kapısına nasıl bir levha asarlar acaba?"

Hüsamettin Bozok, ayaja kalktı, Cumalının sırtını sıvazladı ve:

"— 'Kiralık' levhası asarlar dostum!" dedi.

Metin Eloğlu
Horozdan korkan oğlan

Eski hamam eski tas

Tabir caizse "tedavisi gayri kabili imkân bir hastalığa musab" olan müesseselerimizin başında, bizim sevgili Ankara Radyomuz gelir. Yıllar geçer, partiler değişir, hattâ. İhtilal olur ama Ankara Radyosu - hikmeti hüda! - değişmez. 27 Mayıstan önce Radyo kötü idi. Bir delikanlı, D. P. ileri gelenlerinden birinin kartvizitiyle radyoda bir edebiyat saati almış; ağzında dönmiyen diliyle konuşup durmuştu. Eh, elbette o devirde bu işler böyle olurdu. Radyo bir arpalıkta. Ne kadar mikrofon karşısında konuşmaya hevesli varsa, biraz da cep harçlığı tedariki için, bir yolunu bulup radyoya giriyor, ya elini kulağına atıp şarkı söylüyor, ya iki gözü iki çeşme şiir okuyordu. Peki, ihtilâlden sonra ne oldu? Değişen bir şey var mı? Değişen tek şey, o delikanlı yerine bu delikanlı... Şimdi de, radyonun bir çok saatleri, kartvizit yerine başka kuvvetlerle gene heveslilerin elinde.. Gene eş dost, akraba, taallûkat radyoda "yalel" çekiyor! alaylar ve Yankıları"nı hazırlayanla, "Dergiler Arasında" ve edebiyat saatini hazırlıyan aynı kişidir. Saatin birinde nişanlısı, birinde kendisiyle müstakbel kayınbiraderi..

İyiniyetin, amatör heyecanının her zaman her işte kafi olmadığını kimlere, nasıl anlatmalı?

Türkiyede radyo meselesi..

Kendinizi hiç üzmeyin. Türkiyede radyo meselesi, ihtilâl de olsa, halledilmezi

D İ L C İ L İ K

Kurumlar

Yeni plân ve proğrama doğru

Geçen haftanın sonlarına doğru, günlük gazetelerde pek de yer almıyan bir seri toplantı yapıldı. Bu toplantılara memleketimizin ileri gelen ilim, fikir ve sanat adamlarından 35 kişi katıldı. Toplantılar aralıksız üç gün sürdü ve üç gün içinde 30 saat çalışıldı. Haftanın son günü. hava iyiden iyiye karardıktan sonra biten toplantıdan çıkan üyeler, gerçekten yorgundular ama sıkı ve iyi bir çalışma yapmış olmanın da huzuru içindeydiler. Omuzlarına yüklenen sorumluluğu kirlikte paylaşmışlar, yönetimiyle görevlendirildikleri kurumun çalışmalarım kir plan ve programa bağlamışlardı.

"Plân ve program" sözleri 27 Mayıstan önce de sık sık söylenir ama hiç bir zaman hiç kir yerde uygulanmazdı. 27 Mayıstan sonra hemen her kurumda, her toplulukta bir "plân ve program" yapmak ihtiyacı kendisini hissettirdi.

Geçen haftanın son günü saat 19 sıralarında yorgun argın toplantıdan çıkan 35 ilim, fikir ve sanat adamı, Türk Dil Kurumunım Yönetim Kurulu Üyeleriydi. Taptıkları plân ve program da, Dil Kurumunun önümüzdeki üç yıllık çalışmalarına dairdi. Üyeler birbirleriyle vedalaşarak sessizce dağıldılar, İstanbuldan gelen üyeler de, koşar adım istasyonun yolunu tut tular.

Ertesi günü Türk Dil Kurumu Başkam Prof. Tahsin Banguoğlu bir basın toplantısı düzenledi. Yönetim Kurulunun üç gün süren çalışmaları hakkında basma, dolayısıyla halk oyuna bilgi verdi. Başkanın dedikleri umut verici, güven verici, sevindirici sözlerdi. Önce Dil Kurumunun, geçen on yıllık dönem içindeki durumuna kısaca dokundu. 1950 ile 1960 yılları arasında Türk Dil Kurumu kendi kabuğuna çekilmiş, varlığını muhafazaya çalışmış, bu arada akademik çalışmalarına da imkânların elverdiği ölçüde devam etmişti. Devlet ve hükümet Dil Kurumundan elini çekmişti. Yalnız elini, yardımını çekmekle kalmamış, Kurumu çalışmaz hale getirebilmek için neler yapılması gerekiyorsa onları da fazlasıyla yapmıştıı. Bir kere her yıl yapılmakta olan 900 bin liralık yardımı kesmiş, bunu sembolik olarak 1 liraya indirmişti. Bu da bir noktaya kadar Önemli sayılmıyabilirdi. Ama düşük iktidar bununla da yetinmemiş, doğrudan doğruya Türk dilinin arınma çalışmalarına karşı çıkmıştı. Anayasayı eski dile çevirmiş, on onbir yaşlarındaki körpe Türk çocuklarına "Erkân-i Harbiye-i Umumiye Riyasetidedirtmeğe başlamıştı. Bu tutum, her işte ve her alanda olduğu gibi devrimciliğe, Atatürkün eserlerine karşı çıkmak, hattâ düşmanlık etmek demekti. Düşük iktidarın, iktidarda kalabilmek için en son dayanağı da, sâdece gericiliğin sırtım sıvazlamaktan başka bir şey değildi. Zaman zaman "akademi" sözüyle Türk Dil Kurumunun kapatılması düşünceleri de, düşük iktidara hakim olmuştu. Başkan Banguoglu bu konuyu şu sözlerle bağladı:

Tahsin Banguoğlu
Bir ilerici

"— Türk Dil Kurumunun kapaturnasına Atatürkün adı engel olmuştur."

27 Mayıstan sonra Türk Dil Kurumu da çalışmalarına yeni-bir hız verdi. Temmuzda toplanan Kurultayda yeni bir Yönetim Kurulu seçildi. Türk dilinin benliğine kavuşması için yapılacak çalışmalarda Kurum artık yalnız değildir, İlme değer veren bir idare, dil konusunda da en yetkili organ olan Kurumun çalışmalarına, yol göstermelerine değer vermektedir. Yönetim Kurulu toplantılarında ilk ve en önemli iş olarak "Anayasının dili" üzerinde duruldu. Bu temel kanunumuz güzel ve arı bir türkçeyle yazılırsa, hukuk terimlerinin önemli Ur kısmım hu yolla Türkçeleştirmek mümkün olacaktır. Bu sebeple ilk iş olarak Türk Dil Kurumunun, Kurucu Meclisin ve Anayasa Komisyonunun enirinde çalışmasına karat verildi. Kurumun çalışmaları biri akademik, biri devrimci olmak üzere başlıca Od dala ayrılmış bulunmaktadır. Akademik çalışmalarla, araştırmalarla Türk dilinin güzellikleri, zenginlikleri ortaya çıkarılacak, dilin grameri, sözlüğü hazırlanacak, bugüne kadar yapılan çalışmalara daha çok his verilecektir. Yeni Kurulan "Tanıtma Kolu" ile -ki bu kolun başkanı Mayıs toplantısında seçilecektir -türkçenin geniş ölçüde yayılmasına çalışılacaktır. Banguoglu, Türk Dil Kurumu, bundan böyle hayatın içine, halkın içine girecek" demektedir. İstanbul ve Ankarada dil seminerleri, radyolarda "Güzel Türkçe" saatleri, memleketin çeşitli yerlerinde konferans îar, gazete, ajans ve radyo mensuplarıyla daha yakından Ve sıkı bir tema», Ulaştırma, P. T .T. ve Basın-Yayınla işbirliği, yabancı kelimelere karşı savaş, bu, "hayatın içine girecek" çalışmaların önde gelenlerindendir. Kurum bundan sonra yalnız başına çalışmıyacaktır. Bütün çalışmalarına üniversite mensupları, aydınlar ve gazeteciler katılacaklardır. Yapılacak işler arasında, her aydının kullanabileceği bir gramerle, lise seviyesinde bîr sözlük yazılması işinin yarışmaya çıkarılması da vardır. Bu yarışmalarda derece alanlara da önemli pare armağanları verilecektir.

Bu suretle Türk Dil Kurumu, Atatürkün kurma amacına uyan, hayatın içine giren, türkçeyi daha çok sevdiren bir çalışmaya yönelmekte ve bu işte Türk hasmı ile Türk aydınını işbirliğine çağırmaktadır.

MAGIRUS DEUTZ

Meiller tipi Takviyeli 5 ve 6,5 tonluk DEVİRMELİ ÇELİK KASALI kamyonlarımız gelmiştir.

6,5 — 8 ve 11 Tonluk Kamyonlarımız yakında gelecektir.
İsteklilerin müessesemize ve acentelere müracaatları

5,5 Tonluk uzun şasili kamyonlarımız gelmiştir.

Muhtelif otobüs modellerimizi görmek üzere müşterilerimizin firmamıza müracaatları.

MAGIRUS-DEUTZ

TÜRKİYE UMUMİ MÜMESSİLİ

ÜNVER TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

Taksim Cumhuriyet cad. Ünver Ap. 16 Tel. 48 02 43 Telgr. ÜNVERLİMİT - İSTANBUL

KİTAPLAR

Güzel Avrat Oto

(Tarık Dursun K. nın hikâyeleri, Düşün Yayınevi, İstanbul Matbaası 1991, 80 sayfa, 300 kuruş).

Tarık Dursun K. adı edebiyatımızda, bilhassa edebiyatımızın küçük hikâye bölümünde, uzun zaman umut uyandıran bir ad olarak anılmıştır, İlk hikâyelerinden bu yana Tarık Dursun, daima dikkatleri üzerine çekmiştir. Tatlı bir anlatısı, konuları tâ içinden, can noktasından yakalayan bir ustalığı vardır. Hasangiller, Vezir Düşü, Rıza Bey Aile Evi ve bir hikâye azmanı olan İnsan Kurdu Tarık Dursunun her biri umutları bir kere daha tazeleyen eserleridir. İşte bu Tarık Dursun (imdi bir kitap daha yayınladı. Düşün Yayınevi yayınlan arasında yer alan Güzel Avrat Otu adlı iki bölümden ibaret kitapta 15 hikâye var. Güzel Avrat Otu adını taşıyan birinci bölümde, kitaba adını veren hikâye de dahil, yedi hikâye yer almıştır. Bunlar Tank Dursunun son yıl içinde yazdığı hikâyelerdir. İkinci bölüm ise, Tank Dursunun 1953 ile 1960 arasında yazdığı sekiz hikâyeye ayrılmıştır. Bu bölümün adı da "İda'dan öte" dir.

Güzel Avrat Otunun ikinci bölümünde yer alan hikâyeler, Sait Faikten bu yana altın çağını yaşamış Türk hikâyeciliğinin tipik hikâyeleri arasında yer alabilir. Hikâyelerinde, yazılarında hep küçük adamlarla, onların maceralarıile uğraşan Tank Dursun, bu bölümde gene aynı temi işliyor. Daha ziyade diyaloglar şeklinde kaleme alınmış olan hikâyelerde, Ege bölgesinin tipik konuşma özellikleriyle, bütün büyük şehirlerimizin kenar mahallelerinin dillerinin kırmasından meydana getirilmiş konuşmalar hikâyelerin ana batlarım teşkil etmektedir. Meselâ 1953 yılında yazılmış olan 1da, bir fotoğrafçı ve ailesinin hayat şartlarım, çalışma şartlarım ikibuçuk sayfada gözler önüne seriveriyor. Bir kenar mahalle fotoğrafçısı, kansı, çocukları ve sonra altı tane vesikalık fotoğraf çektirmek isteyen bir müşteri... Müşterinin gelmesiyle htm dükkân, hem ev olan fotoğrafhanede geçen yarım saat...

1953'ün Tank Dursunu budur. İda'dan öteye atlayın, 1955, 56, 57 ve hattâ 1958'deki hikâyeleri de geçin ve Tarıkk Dursunun 1960'da yazdığı bir hikâyeye gelin: Kitabın son hikâyesi, "İlik". Tarık Dursun bu hi kâyesinde, usun zaman birbirinin olmuş, ama aralarındaki bağlar kopmak üzere olan bir çiftin birbirinden bıkkınlıklarını dile getirmektedir. Kadın hastadır, erkeğe göre yorgun vs yaşlıdır. Erkek, kadının hastalığından bıkmış, yaşlılığından iğrenir olmuştur. Ama eski günleri, sevişştikleri günleri de unutup bir kenara koyamamaktadır.

Erkek, hasta kadım son defa ziyarete gelmiştir. Bu ziyaret bir veda ziyaretidir. Erkek kararlıdır. Kadın da durumu hissetmektedir. İki kişi arasındaki bu hat Tarık Dursunun kaleminde, okuyucuyu da erkekle kadının olduğu odaya sokmakta, aynı şeyleri duymağa zorlamaktadır.

* Kısasa söylemek gerekirse, kitabın ikinci bölümü, Tarık Dursunu tanıyanlar için, onun havasım bilenler için değişik hiç birşey getirmemektedir.

Kitabın birinci bölümündeki yedi hikâyeye gelince... Tarık Dursun adını gördükleri için Güzel Avrat Otunu alanlar daha kitabın ilk hikâyesini okumaya başlayınca çarpılmaktadırlar. Zira, "Yusufçuk-El gitti biz kaldık" başlığım taşıyan hikâye, okuyucunun tanıdığı, bildiği Tarık Dursunun hikâyesi değildir. Bu hikâyede de, bundan sonraki hikâyelerde de okuyucunun karşısına bir başka Tank Dursun, bir başka hikayeci çıkmaktadır. Hattâ bu hikâyelerin yasarına hikayeci demek bile erkendir. Kitabın başında yer alan yedi hikâyeyi, yahut hikâye denemesini yazan, bir denemecidir» Hikâye türünü laboratuarda denemeye tutmuştur. Tıpkı, Ur kobayın kalbini çıkarıp yerine -farzımuhal- bir farenin kalbini takan illin adamı gibi...

Tarık Dursun, yıllardan beri taşıdığı "yarın için umut veren hikayeci" sıfatından bıkmış olacak ki, hikâyelerinde bir yeni şekil, bir yeni hava denemek istemiştir. Bunu yaparken de zaman zaman Batılı hikaye ustalarının, modern ustaların etkisini hissetmiş biraz da Sait Falkin giderayak yazdığı denemelerden. Alemdağda Var Bir Yılan gibi kitaplardan edindiği havayı eklemiş ve ortaya yarı anlamlı, hikâye tarafından çok şiiri bol nesir örnekleri koymuştur. Hikâyede, bâzı gençlerin şiirde yapmak istedikleri İkinci Yeni atılışını yapmak istemiştir. Ancak işin dozajım da iyi tayin edememiştir. Kendisinin de itiraf ettiği gibi, bir hikayecinin üstüne vazife olamıyacak kadar çok, şiirle uğraşmıştır. Konudan kaçmak istemiş anut büsbütün de kaçamamıştır. Kitapta İlk bölümde yer alan hikâye denemelerini okuduğunuz zaman, tamamlanmamış, yarım kalmış bir şey okuduğunuzu hissediyorsunuz. Çok zaman ise okuduklarınız sizi sıkıyor, bunaltıyor. Kitabı elinizden atmak istiyorsunuz. Ancak, hikâyeler çok kısa olduklarından, Nasreddin Hocanın meşhur "şuna deymiş, buna deymemiş" hikâyesinde olduğu gibi, "hele şunu da bir okuyayım.." diye diye İkinci bölüme geçip limana giriyorsunuz. Kitap baştan sona, ilk bölümdeki hava içinde olsa, tahammül edilecek gibi değil.

Tarık Dursun K.

Çıkmaz sokakta

Tarık Dursun niye böyle bir ye* ni yol denemek istemiştir? Niye alışılandan kaçmak, kurtulmak gayretine düşmüştür? Niye illâ da yeni blrşeyler yapmak istemiştir? Bu soruların cevabını verebilmek için Tarık Dursunun on yıllık hikâyeciliği üzerinde durmak gerektir. Tarık Dursun on yıldır hep, "yarın için umut veren hikayeci" olmuştur. Yazdığı hikâyeler hemen daima, mevcut bir iki hikayecinin, -Sait Faik gibi bir devin ve Orhan Kemal, Oktay Akbal gibi bir zamanların iyi hikayecilerinin- hemen bir adını gerisinden gelmiştir. Gerçi, bu bir zamanın gerçekten çok başarılı hikayecilerinin hemen ardından gelen Tarık Dursun, o günden bu yana araya başkalarının girmesine engel olmuştur ama, kendisi de olduğundan daha öteye, daha ileriye geçememiştir. Hikâyeleri bir geniş çerçeve içinde aynı noktada kalmıştır. İşte şimdi Güzel Avrat Otundaki hikâyelerinde Tarık Durittfe, biraz da kendisini aşmak için bir çıkış yapmaya kalkışmıştır. Yaptığı çıkışta başarı kazanmış mıdır? Yahut ilerde kazanabilecek midir? Bu soruya Verilecek cevap müsbet olacağa benzememektedirT Tark Dursun belki, eski yolunda yürüyerek romana geçse birşeyler yapabilirdi, ama denemeye başladığı bu yeni yolda hiç bir yere çıkamayacağını görecektir.

TİYATRO

Ankara

"Babamızın Evi..."

Devlet Tiyatrosu, Üçüncü Tiyatroda, mevsimin üçüncü eserini bir Amerikan komedisiyle verdi. Howard Lindsay ile Russel Crouse'un birlikte yazdıkları eser "Babamızın Evinde Hayat" adım taşıyor. Nurettin Sevin'in tecrübeli kalemiyle ve akıcı bir dille sahnemize çıkmış olan bu komediyi, aslından veya tercümesinden, okumak fırsatını bulmuş olanlar, ilk bakışta, halkımızın kolay kolay ilgilenemiyeceği bir tiyatro eseriyle karşılaştıklarını sanırlar. Amerikalı yazarlara ele aldıkları konu, hemen har seyircinin sahnede görmekten zevk alacağı bir aile çevresini, günlük hayatın çeçitli "an" ları içinde renkli, canlı bir şekilde tasvir etmekte, psikolojik yönlerini da belirterek islemekte ise de, gerek bu tasvirin, gerek psikolojik tahlillerin çok "yerli", çok "amerikan" kaldığı, hele vakada önemli bir yar tutan "vaftiz" meselesinin esere çok "hristiyanı" bir hava vereceği Samsun kapılırlar. Bunda da tamamiyle haksız değillerdir, çünkü gerçekten eserde Amerikan ailesinin, yaşayışının, hayat görüşünün, dini konulardaki peşin hükümlerinin ve buna karşı Babada ve Büyük Oğulda ifadesini bulan kuvvetli tepkilerin yerli rengi çok kuvvetlidir ve geriye kalan, herkesçe paylaşılabilecek mahiyetteki, davranışlarla duyguları gölgede bırakmasından korkutabilir.

Sahnedeki oyun

Bu gözle bakınca "Babamızın Evindeki Hayat"ı sahneye koymuş olan Yıldırım Önalı övmek yerinde eter. Hüseyin Mumcunun, bu yüzyıl başlarında oldukça varlıklı bir Amerikan ailesinin interieur'ünü veren, temiz dekorları içinde, ilk reji denemesini yapmış, üstelik eserin, başrolünü -zaman zaman "Şair Ruhu" nun Oarnelius'unu hatırlatmakla beraberinandıncı bir kompozisyonla canlandınıuş olan Yıldırım Önal konunun yadırganmamasında, hattâ benimsenmesinde birinci derecede âmil olmuştur. Bütün "hesabi" ligi ve "iş adamı" mizacı içinde karısına, çocuklarına, evine ve "fikir" teriyle "inanç" larına sıkı bağlarla bağlı Babayı sevimli ve renkli bir tip halinde yaşatmaktadır.

Yıldırım Önaldann sonra, belki aynı derecede, eserin "tutmasına" âmil olan bir sanatçı da Anne rolünü oynıyan Nedret Güvençtir. Bu değerli sanatçı, her çeşit role intibak etmekte gösterdiği büyük kaabiliyeti, hele kadınlığı ve zarafetiyle oyununu değerlendirmesini iyi biliyor.

Diğer roller tâli olmakla beraber Büyük oğul Clarence'da Yalın Tolga, sevgilisi Mary'de Elçin Saraçoğlu, Protestan rahibi Dr. Llody'da da Kerim Afşar ifadeli oyunlarıyla seçiliyorlar, eserin havasını tamamlayan güzel tipler çiziyorlar.

Hâle Erenin çizdiği kostümler, hele Nedret Güvençin giydikleri, gözleri okşıyan bir güzellik ve zerafette. Yalnız erkek kostümleri, realizyon bakımından, biraz kaba ve iğreti görünüyorlar.

Londra

Tiyatro bolluğu

Londrada çeşitli tiyatro nevilerini kucaklayan, irili ufaklı, elliye yakın tiyatro var. Sayılı günler için Londraya uğramış bir tiyatro münekkidinin bu kadar çok tiyatroyu birer birer dolaşması, oynadıkları eserlerin hepsini görmesi elbetti imkansız. En önemlilerini, en beğenilen eserleri seyretmekle yetinmesi lâzım. Ama işte asıl güç olanı da bu. Çünkü en beğenilen temsiller için yer bulabilmek haftalarca beklemeğe bağlı. Bu durumda, kısa bir zaman için Londrada kalan bir tiyatro hastası, şifasını bulmadan dönmek zorunda kalabilir. Bereket versin Londrada gerçek tiyatro âşıklarına, hele Türklere, hizmet etmeyi vazife bilen bir British Council var. Onun nüfuz edemediği yerlere, kulis arkasından sızmasını bilen -Ossia Trilling gibi- bir iki meslektaş dost da bulunursa bir hafta içinde sekiz, dokuz temsil görmek kaabil olur. Tabii, matineli suvareli tiyatrolara taşınmak şartıyla.. Bu da, hayatlarının mühim bir kısmını loş tiyatro salonlarında geçiren çoğu münekkidlerin nasibidir.

Lawrence sahnede

Londrada, garip bir tesadüfle, İki büyük komedyenin oynadığı iki yeni piyesin ikisinde de Fesli roller var. Bunlardan biri Haymarket'de oynanan Terence Battigan'ın son piyesi 'Ross" tur. Bu mevsimin en çok rağbet gören temsili de bu. Çünkü eser, adı etrafında efsaneden farksız bir hava yaratılmış, olan ünlü İngiliz casusu Lawrence'ın hayatını canlandiriyor. Bsere adını veren kahramanı -Ross, Lawrence'ın takma adıdır- îngilterenin en büyük aktörlerinden biri olan Sir Alec Guiness oynuyor.

Osmanlı ve İngiliz İmparatorluklarının çetin mücadele yıllarının bu ünlü simasını sahnede görmek insana gerçekten heyecan veriyor. Londradaki Türkler arasında, Lawrence'ın bize esir düştüğü zaman, başına gelenleri iyma eden sahneden dolayı, çeşitli tefsirler yapılıyor, aleyhimize neticeler de çıkarılmıyor değil. Ama temsil dikkatle seyredildiğinde, Rattigan'ın Lawrence'ın "Hatıralar" ını esas tutarak Arap dünyasını aleyhimize ayaklandıran ve kendi memleketine çok şeyler kazandırma bu zeki ve esrarlı adamın hayat çizgisini olduğu gibi vermek en, bu uğurda katlandığı fedakarlıkları ve zaman zaman kendi amirlerinden -bilhassa askerî makamlardan- gördüğü anlayışsızlıkları belirtmekten başka bir maksat gütmediği farkediliyor.

Londradaki bazı Türkleri rahatsız eden, Lawrence'ın bize esir düştüğü zaman, homoseksüel temayülde olduğu belirtilen, askerî valinin -kendisini söyletmek, belki de küçük düşürmek için- ona verdiği cezadır. Bu cezanın ne olduğu gösterilmiyor, söylenmiyor da. Ama cezayı çektikten sonra Alec Guiness'in yerde sürünerek tamamiyle bitmiş, çökmüş bir halde Valinin yanına getirildiği sahne çeşitli tefsirlere yol açabilecek özellikte... Sir Alec oyununa, erişilmesi güç bir ifade vererek, bu sahnede çektiği ağır cezanın maddî, mânevi bütün ıstırabım dile getiriyor. Askeri Vali de bu cezayı ona kâfi görmüş olacak ki kendisini serbest bırakıyor. Rivayete göre Lawrence, ondan sonra casusluk faaliyetine son vermiş, münzevi bir hayata çekilmiş, asıl adından, rütbesinden vazgeçerek, Od defa, Ross takma adı altında, İngiliz Hava Kuvvetlerine gönüllü er

olarak girmiş, ikisinde de hüviyeti anlaşılmış ve orduda bu şekilde çalışmasına müsaade edilmemiştir.

Daha sonra bir otomobil kazasında ölen ünlü İngiliz casusunu buna sevkeden, son günlerini karanlıkta, takma bir ad altında basit bir er olarak geçirmiye zorlayan sebep acaba neydi? Rattigan'ın piyesi herkesin sorduğu bu suali cevapsız bırakmaktadır.

"Ross" u, geçen yıla kadar Stratford'daki Shakespeare Memorial tiyatrosunun müdürlüğünü yapmış olan Glen Byam Shaw mükemmel bir reji ile sahneye koymuş. Motley'nin, bir anda değişen, sade ve güzel dekorları, kusursuz ışık oyunlarıyla, dörtbaşı mamur bir temsü...

Bir *t* esli piyes daha

Londradaki ikinci fesli piyes, Phoenix Tiyatrosunda oynanan Enid Bagnold'un "The Last Joke" - "Son Şaka" piyesidir. Rol dağıtımında bu kadar çok ünlü sanatçıyı bir araya getiren bir temsile her zaman kolay kolay rastlanmaz. Programda kimlerin adı yok ki: Sir John Gielgud, Sir Ralph Richardson, Anna Massey, Robert Fleinyng, Ernest Thesiger... İşin garibi bu piyesi de sahneye koyan gene Glen Byam Shaw.

Enid Bagnold'un yeni eseri -Son Şaka-, doğrusu istenirse bu hanım yazardan daha mühim şeyler bekleyenler için adetâ bir "kötü şaka" olmuştur. Piyeste Romanyadan Taymis kıyılarına hicret etmiş bir prensin garip macerası ele alınmaktadır. Bu sanatkâr ve mariz ruhlu prens aile yadigârı, kıymetli bir tablonun peşindedir. Tablonun, kardeşi ile sevişen bir genç İngiliz kızının büyük koleksiyon sahibi milyoner babasının eline geçtiğini öğrenince, kendisine tablo meraklısı bir Şarklı süsü. vererek evine giriyor. Polis hafiyelerine taş çıkartacak bir ustalıkla, başka bir tablonun altına saklanmış olan çalınmış tabloyu buluyor, kaçırıyor. Sonra da, bir parkta geçen son perdede, aynı tabloyu milyonere iade ediyor ve kendisini öldürüyor. Bu arada ortaya gizli kapaklı ne işler çıkmıyor ki: Milyonerin evinde kâhya gibi görünen hanımın yıllardanberi onun gayrı meşru karısı olduğu, bir dilediğini iki etmediği güzel kızının da ondan dünyaya geldiği vs. vs...

'The Last Joke" da Romanyalı prensi ve tablo meraklısı uydurma Şarklıyı, başında fesle, Sir John Gielgud, milyoneri Sir Ralph Richardson oynuyorlar. İkisinin de oyunları, kendi tarzları içinde, zevkle seyrediliyor. Hele Ralph Richardson'unki!.. Bir de 82 yaşındaki Ernest Thesiger-

Haymarket tiyatrosunda "Ross" temsili
Alec Guiness Lancrence rolünde

in oynadığı baron Santa Clara rolü var. İnsan bu yaşta bir aktörü sahnede, o kadar rahat, o kadar güzel oynar görünce, adetâ gözlerine inanamıyor.

Rex Harrison'un Çehov'u

Londrada en beğenilen temsillerden biri de Çehov'un "Platonov" udur. Eser, 1954 de memleketimizi ziyaret etmiş, konferanslar da vermiş olan George Devine'in idaresindeki Royal Court tiyatrosunda oynanıyor. Eseri bizzat George Deyine -John Blatchley'le beraber- sahneye koymuştur.

Çehov'un 17-18 yaşlarındayken yazdığı, sağlığında oynandığım değil yayınlandığım bile göremediği bu piyesin, bugüne kadar, çeşitli versiyonları yapılmıştır. Çünkü eser, yazıldığı şekilde oynasa, 5-6 saat sürecek uzunluktadır. Birçok memleketlerde yapıldığı gibi, Dimitri Makaroff -Rus asıllı bir genç- bu eserden Çehov'a çok sâdık, derlltoplu yeni bir sahne metni meydana getirmiştir. Esere adını veren kahraman -Mişa- bir kasaba Don Juanıdır. Rex Harrison, bu ünlü ve çok sevimli İniliz aktörü, Çehov'un portresini çizen' bir makyaj altında bu kasaba Don Juanını kudretle yaşatıyor. Onun için buna. daha çok Rex Harrison'un Çehov'u demek yerinde olur.

Temsilin büyük başarısı George Devine'in yarattığı yüzdeyüz Çehov havasıdır. Richard Negri'nin nefis dekorlarının da yardımıyla bu havayı seyircinin iliklerine kadar sindirmeğe muvaffak oluyor. Hele Platonov'un karısının demiryoluna yatarak intihara teşebbüs ettiği sahnede, bir tül perde arkasından -gittikçe büyüyen tren sesi arasında- lokomotifin gittikçe büyüyen ön ışıklarım vermek suretiyle seyircide uyandırdığı tesir harikulade!.. Reji, realizmi içinde, şiiriyeti de olan bir üslûpla esere rengini, mânâsını kazandırıyor. Royal Court Tiyatrosunun son zamanlarda en önemli İngiliz sahnelerinden biri haline neden ve nasıl gelmiş olduğunu da anlatıyor. "Jung Vic"in eski ve usta idarecisi, ikinci dünya savaşında harabolan bu tiyatro onarılıp yeniden açıldığı gündenberi, yâni idaresinin kendisine verildiği 1956 yılından bu yana, çok başarılı ve canlı bir faaliyetle bu tiyatroyu Londranın en mühim sanat müesseselerinden biri haline getirmiştir. George Devine bu tiyatroda yalnız Osborne, Harold Pinter ve Willis Hall gibi yeni İngiliz yazarlarını meydana çıkarmakla kalmamış, Brechti, lonesoo'yu hattâ Arthur Miller ile Beokett'i de ingilizlere tanıtmıştır.

SİNEMA

Yıldızlar

"Sarışın Bomba"nın hastalığı

"Payne Whitny psikiatri kliniğinin genç müracaat memuresi ellerini durmadan oğuşturarak karşısındaki kurt muhabiri atlatmaya çalışıyordu. Haber tamamen uydurmaydı, klinikte Marilyn adında herhangi bir hasta mevcut değildi, eğer böyle birşey olmuş olsa, herşeyden önce müracaat memuresinin haberi olurdu. Fakat muhabir -New York'ta yayınlanan Daily News'de çalışıyordu- kolay kolay atlayacak soydan görünmüyordu. Nitekim, bir yolunu buldu, kliniğe girdi re her kapının ipini sala çala da haberi sökercesine aldı. Ertesi günü Daily News'in birinci sayfasında yer alan bir haber Ortalığı birbirine kattı ve bütün dünya, sinemanın ünlü "Sarışın Bomba"sı Marilyn Monroe'nun Payne Whitny psikiatri kliniğinde Faye Miller adı altında uzun bir zamandan beri tedavi edilmekte olduğunu öğrendi.

Gerçek gün gibi ortaya çıkınca, olayın hemen ertesi günlerinde doktor Harry Baron durumu açıklamak zorunda kaldı. Doktor Baron'a göre Marilyn Monroe'nun hastalığı, ayni anda birbirlerine zıt tipler canlandırmak istemesinden doğmuştu. "Sarışın Bomba" daima ve her an başka bir kadın olarak görünmek arzusundaydı. Bu çeşit bir davranış bukalemunlaşmayla eş tutulabilirdi Bulunduğu yerin rengine kendini uydurmak zorunda olan bu hayvanın, çok renkli bir yerde yürüdükçe uymak ve uydurmak zoruyla günün birinde kendi kendini tüketeceği malumdu. Marily de aynen böyle olmuştu. Olduğundan başka görünmek çabası genç kadım bitirmiş, perişan etmişti.

Değişmek.. Değişmek..

Marilyn Monroe, bugünkü ününe kavuşana kadar türlü sıkıntılar çekmiş bir sinema oyuncusudur. Takvimler için çıplak resimler çektirmiş, fotoğraf modelliği, mankenlik ve figüranlık yapmıştır. Yıllar yılı da at» nemada küçük roller oynamıştır. Üne erdikten ve Hollywood'un sayılı Oyuncuları arasında yer aldıktan sonra, genç kadının baş kaygısı, bütün bu çektiklerinin intikamını almaktı. Arthur Miller'le evlenmelerim takip eden günlerde Marilyn Monroe'da büyük değişiklikler oldu. Eski arkadaşlarım ihmal ediyor, önüne geleni küçümsüyor ve herkese tepeden bakıyordu. Arthur: Miller, eski kocası gibi boş ve cahil bir futbolcu değildi. "Sarışın Bomba" kocasının kültürüne yetişebilmek amacıyla durmadan kitap okuyor, altından kalkküması imkânsız bir yükü omuzlarına almağa çalışıyordu. Kocası gibi aydın bir kadın olmak hevesindeydi. iddialıydı. Mesela, şirketini Dostoyevski'nin "Karamazof Kardeşler"ini füme almaya ve Gruşenna rolünün de kendisine verilmesine zorluyordu. Bu arzusu ortalığa yayıldığı zaman duyanlar kahkahalarla güldüler. Marilyn imkânı yok bu rolün altından kalkamazdı. Sonradan çevrilen "Karamazof Kardeşler"de Maria Schell'in bile Gruşenka rolünün üstesinden gelemediği görülmüştür.

Marilyn Monroe'daki son değişiklikler, Yves Montand ile birlikte başrollerinde oynadıkları "Let's Make Love-Hadl Sevişelim" filmini çevirdiği sırada başlamıştır. Bir önceki filmde de Marilyn türlü huysuzluklar yapmış ve senaryoyu bir kaç defa yazdırmış bozdurmuştu. Karşısında oynayacak erkek oyuncuyu beğendirmek ise bir başka meseleydi, itiraz edilir, dediği yapılmazsa bağırıp çağırıyor ve odasına kapanarak saatlerce ağlıyor, kimseyi yanına sokmuyordu.

"Hadi Sevişelim" filmi kadar Marilyn'in hiç bir filmi dedikodu kumkuması olmamıştır. Gerçi bu dedikoduların bir kısmı stüdyonun reklâm dairesi tarafından özel olarak çıkarılmıştır ama, Yves Montand ile olan aşk macerasında az da olsa bir gerçek payı vardır. Olay duyulur duyulmaz Montand'ın Fransadaki karısı Simone Signoret, apar-topar Hollywood'a gelmiştir. Marilyn'in O zamanki kocası Arthur Miller ise, söylentiler, karşısında sâdece dudak bükmüş ve "bütün bunlar gazetecilerin uydurmaları" demiştir.

Monroe yerine Taylor

Acaba bütün bu karışıklıklar Marilyn'in platoda beklenmedik bir anda kendini kaybederek film çeviren bir kadın sanatçı yerine, hayatım yaşayan bir kadın olarak görünmesinden mi doğmuştu, yoksa önemli bir rahatsızlık, ya da bir sinir bozukluğu sonucu mu bu olaylar ortaya çıkmıştı? Stüdyo bu konuda herhangi bir bilgi vermekten kaçınmaktaydı. Çok sıkıştırıldığında da Marilyn'in sürmenaj olduğunu, arka arkaya film çevirmek zorunluğu yüzünden de yorgun düştüğünü ieri Sürmekteydi. Daha sonra çevirmesi kararlaştırılan "The Sweet Irma - Tatlı Irma" daki rolünün kendisinden alınıp Elizabeth Taylor'a verilmesi, şüpheleri kuvvetlendirdi: Marilyn hastaydı, hem de önemli bir şekilde hastaydı. Üstelik Hollywood'un ünlü psikiatrislerinden doktor Ralph Greenson, genç kadım Arthur Miller'den ayrılmadan önceki günlerde de sık sık evinde ziyaret etmişti. Rivayetlere göre, Marilyn Monroe-Arthur Miller ayrılması da doktor Greenson'm tavsiyesi üzerine olmuştu. Marilyn, Arthur Miller'le mesut olurum umuduyla evlenmiş fakat bu evlenme ters sonuçlar doğurmuştu. Bir kere her ikisi de birbirlerine yaraşır ve bağdaşır bir çift değillerdi. Marilyn'in bundan önceki kocaları atlet yapılı, yaşamasını seven, neşeli insanlardı. Arthur Miller ise, içine kapanık bir aydın insandı. Marilyn, kocasının yanında sürekli olarak bir aşağılık duygusu içindeydi. Kocasının katına erişmek için de durmadan okuyup öğrenmeye çalışıyor, kendi kendini bitiriyordu. O yüzden de sonucun böyle olmasun tabii karşılayanlar, hayret edenlerden daha da çoktular.

Filmler

Akadın sonu

Muhsin Ertuğrul, Baha Gelenbevi ve Faruk Kenç gibi öncülerin hemen arkasından sinemaya gelen orta kuşağın en ilgi çekici rejisörlerinin başında şüphesiz Lütfi Akad gelir. Akad,, ilk filmi "Vurun Kahpeye" -1949- ile beklenmedik bir çıkış yapmış, temasım istiklâl Savaşımızdan alan konuda kendince olumlu açıklamalara girişmişti. "Vurun Kahpeye"-den sonra yaptığı "Lüküs Hayat", "Cici Berber" "Söz Bir Allah Bir" ve "Karım Beni Aldatırsa"larla, artık unutulmaya yüz tutmuş bir türün, müzikallerin yeniden canlandırılması yolunda atılmış ölü bir adımdan öteye gidememiştir. 1951 - 52 yıllarında ise ayni rejisör Tahir ile Zühre" ve. "Arzu ile Kamber" filmleriyle ileride çevireceklerine birer On müsvette hazırlamıştır.

Akadın asıl büyük başarısı ve adını iyi rejisöre çıkaran filmleri, senar-

yucu ve pıodüktör Osman Sedenle ortak çalışmaları sonucu ortaya sıkmıştır. Türk Film Dostları Dernegi-nin 1952,1953 ve 1954 yıllarına ait en başarılı rejisör armağanlarını Akada kazandıran filmler -"Kanun Namına", "Öldüren Şehir" ve "Bulgar Sadık"- hep bu ortak çalışmanın ürünleridir. Akad-Seden ortaklığı bozulduktan sonra, buna parelel olarak Akadda bir bocalama, bir gerileme ve düşüş kaydedilmiş ve ancak "Bir Beyaz Mendil'dir ki, bu düşüşe bir anlığına da olsa mâni olabilmiştir. Bu filmi takip eden öbür filmlerinde Akad, başarı bütünlüğünden uzaklaşarak filmin içinde ancak bir, ya da iki bölümlük ve kısa ömürlüleri kabullenir olmuştur. "Meyhanecinin Kızı"nda, "Kara Talih"te, "Zümrüt"te, "Yalnızlar Rımtım"nda ve "Yangın Var"da başarı, artık tam değildir ve Akad, bu filmlerinde bölüm bölüm başarı avına çıkmış bir avcıdan farksızdır. Bütün bu sayılan filmlerinde Akad, yeni bir deneme ve yeni araştırmalar peşindedir ama, her yeni çevirdiğinde, bu denemelerinin ve araştırmalarının önü alınmaz. Akad, Kemal Filmdeki başarı yıllarından bütün bütüne uzaklaşır ve giderek kendini tüketir, harcar.

Tüy diken film

Son iki yılın modası, erkekleşmiş kadınlar üzerine çevrilen birbirinin benzeri konulardır. Bu kadınlar, erkekler gibi döğüşürler, kızılderililere taş çıkartan bir ustalıkta bıçak, western'cilerden üstün tabanca kullanırlar ve hemcinslerine yakışmayan kalabalık bir ağızla argo kullanırlar. Aydın Arakonun çığır açıcılığını yaptığı "Fosforlu Cevriye" si, Kıtipiyoza Tuzak"ı, Apdurrahman Palayın '"Erkek Fatma"sı bu tür filmlerin en gülünçleridir. Hiç bir gerçek yanları yoktur ve adı geçen rejisörler toplum dışı bir kadın tipini sinemamıza sokmanın acı sorumluluğunu yüklenmişlerdir.

Akadın son filmi "Dişi Kurt" da seyircisine erkeklermiş bir kadının hikâyesini anlatmak amacındadır. Şoför, polis hafiyesi ve balıkçı gibi çeşitli erkek mesleklerini deneyen erkekleşmiş kadına "Dişi Kurt'ta, gemicilik uygun görülüyor. Ali Kaptanoğlu ve Bülent Oranın ortaklaşa yazdıkları senaryoya göre, yoksul ve yaşlı bir kaptan -Ulvi Uraz- topal bir adamıyla -Osman Alyanak- küçük gemisinde bir başına yaşamaktadır. Yaşlanmış ve işten elini eteğini çekmiştir. Fakat bir vakitler gemisine tayfa olarak kabullenmediği Kudret Reis-Sadri Alışık- yaşlı kaptana bir türlü rahat yüzü göstermemektedir. Kaptanın tam çekişme gücü bittiği bir sırada kendisini terkedip gitmiş kızı Zeynep -Sezer Sezin- çıkagelir. Hikâyeye göre, Zeynep sevdiği erkeği İçin babasını ve evini terketmiş, sonu belirsiz bir serüvene atılmıştır. Yâni, duygulu ve herşeyden önce dişiliğini duyan bir kadındır. Buralar biraz da "Anna Christie"yi andırırsa da, çifte senaryocular, asıl amaçtan uzaklaşmakta olduklarını çarçabuk farkederek hemen dümen kırarlar ve bu duygulu, yaptıklarıyla tepeden tırnağa kadın olan Zeynebi gözü dönmüş modern korsanların üzerine saldırtarak önüne çıkan erkeğe bir güzel sopa çektirirler. Acayip bıyıklarının üzerine son moda bir kasket geçiren, amerikan gömlekli korsanbaşı Kudret Reisin karşısına İstanbul tiyatrolarının en iyi erkek oyuncusu Müşfik Kenteri çıkarıp tiyatro - sinema kırması garip bir oyun tarzı tutturtan rejisör, bu kez de otuzaltı kısımlık seriyallerin beylik trükleriyle vakti doldurmanın kolayım bulur. Film boyunca erkeklerle döğüşen Sezer Sezin, sonunda kötülerin ölmesiyle rahat bir soluk alır ve film de başta rejisörü Akadı, sonra Kenteri, Alışıkı ve tiyatro olması engellenmemiş Ulvi Urazı katlederek son bulur..

1961 YILINDA DA *daha* *en* FAZLA....

90

APARTMAN DAiRESi

Daima olduğu gibi bu sene de Türkiye İŞ Bankası, tasarruf sahiplerine en fazla Apartman Dairesi veren bankadır. Apartmanların her dairesinde 1 salon, 2 yatak odası, 1 yemek holü, banyo ve mutfak vardır. Talihliler diledikleri takdirde, Apartman Dairesi yerine 40.000 liralık para ikramiyesi alabilirler

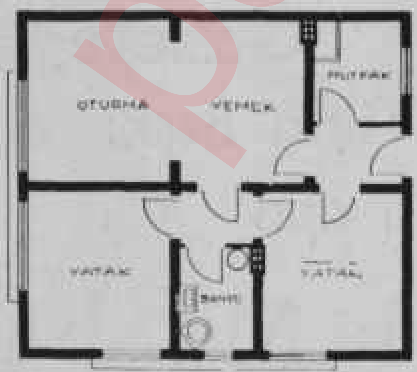
ayrıca

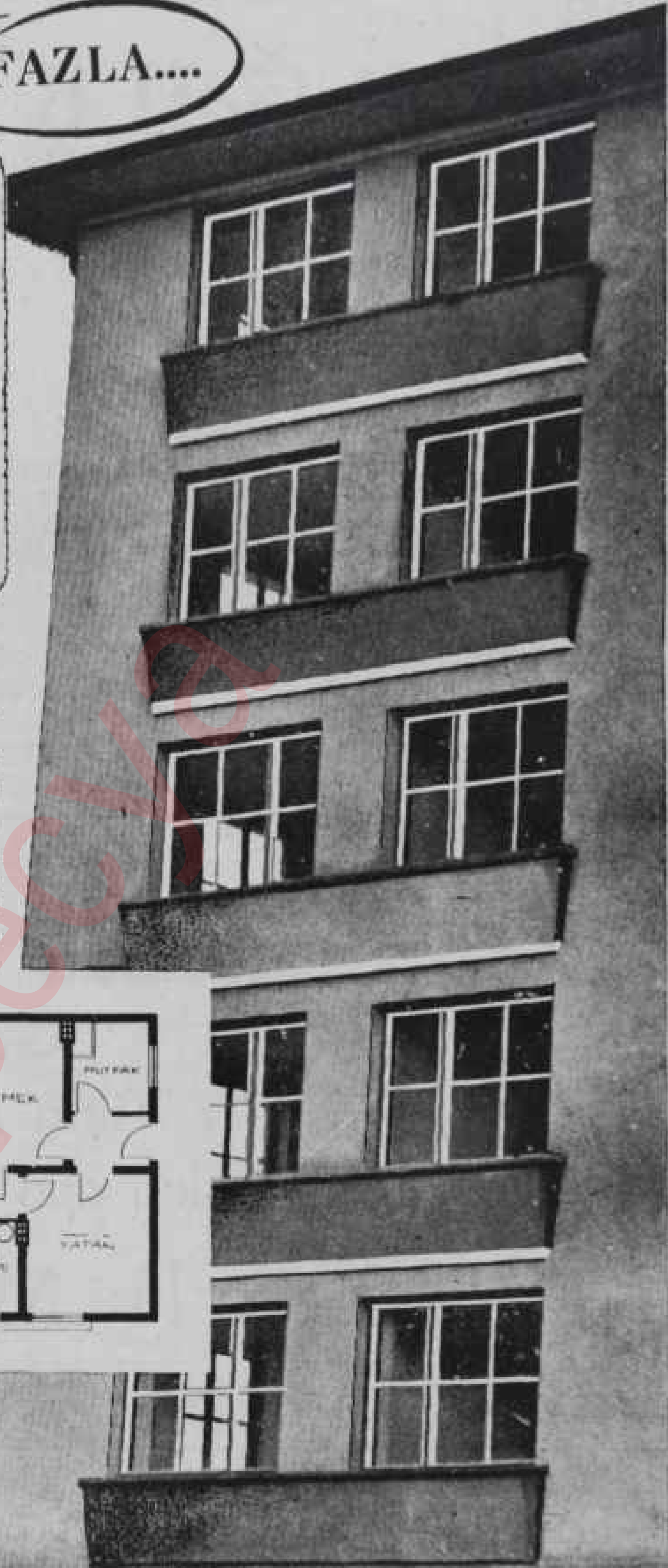
5.400.000

LİRA TUTARINDA ÇEŞİTLİ VE ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

cem'an

9 MİLYON

İş Bankasındaki vadesiz her 200, vadeli her 100 liranız için ayrı bir kur'a numarası alırsınız. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu Şubeden öğrenebilirsiniz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
paranızın... istikbalinizin emniyeti

FAAL İL